

IHANAA OLLA VAPAALLA

Työssäkäyvän naisen kokemuksia vapaa-ajastaan

Joensuussa ja pääkaupunkiseudulla

Leena Lestelä 160442
Katja Viiliäinen 155863
Maantieteen laitos
Vapaa-ajan ja
virkistyspalveluiden
maisteriohjelma
pro gradu-tutkielma
15.5.2007

Tässä tutkimuksessa selvitettiin sitä, miten työssäkäyvät naiset kokevat oman vapaa-aikansa Joensuussa ja pääkaupunkiseudulla. Aluksi haluttiin selvittää, mistä työssäkäyvien naisten vapaa-aika koostuu ja miten he sen itse kokevat. Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää miten työssäkäyvien naisten vapaa-aika eroaa, jos naiset asuvat ja elävät keskikokoisessa maakuntakeskuksessa ja yliopistokaupungissa, Joensuussa tai jos he elävät pääkaupunkiseudulla, jota voidaan sanoa Suomen ainoaksi metropolialueeksi. Tutkimuksen kohteena olivat erityisesti subjektiiviset kokemukset naisten omasta vapaa-ajasta kummallakin paikkakunnalla. Tutkimus perustui laadullisen tutkimuksen fenomenologishermeneuttiseen perinteeseen, jossa tutkimus on tulkinnallista ja siinä ymmärrettään ilmiöiden merkitys ihmisen tai yksilön kokemusmaailmassa.

Tutkimusaineistona olivat pääasiassa yhteensä kahdentoista työssäkäyvän naisen päiväkirjat, joita he olivat pitäneet kaikesta ansiotyön ulkopuolisesta ajasta. Aineisto tutkittiin käyttäen menetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jossa teoreettiset käsitteet tuotiin esiin valmiina, ilmiöstä jo tiedettyinä käsitteinä.

Tutkimustuloksista ilmeni, että työssäkäyvät naiset joutuvat edelleen ottamaan vastuuta vapaa-aikaan niin oleellisesti liittyvistä ja vapaa-ajan lähes täyttämistä kotiin liittyvistä asioista ja kotitöistä. Vapaa-ajan kokemuksellisuus ja elämyshakuisuus ovat ainakin toistaiseksi jääneet sivuosaan työssäkäyvien naisten vapaa-ajassa, vaikka vapaana olemista ja ns. omaa aikaa kaivattiinkin. Perheen, ystävien ja sukulaisten koettiin olevan tärkeimmät elementit vapaa-ajassa molemmilla paikkakunnilla. Ansiotyön vaikutukset vapaa-aikaan olivat molemmilla paikkakunnilla samanlaiset – ansiotyö koettiin jatkuvasti kiireiseksi ja väsyttäväksi. Työmatkat ja toisten auttaminen olivat ne kokemukset, joissa eroja paikkakuntien välillä syntyi. Tutkimus osoitti, että työssäkäyvän naisen vapaa-ajan kokemukset omasta vapaa-ajastaan eivät oleellisesti poikenneet toisistaan Joensuussa ja pääkaupunkiseudulla, vaan naisten elämäntilanteella on suurempi vaikutus vapaa-ajan kokemiseen.

Asiasanat: vapaa-aika, kokeminen, oma aika, kotityöt, ajankäyttö, kiire, semileisure, monisuorittaminen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	7
1.1	Taustaa	7
1.2	Tutkimusasetelma progradu-tutkimuksessa	8
2	YLEISKATSAUS AIKAISEMPAAN VAPAA-AJAN TUTKIMUKSEEN	14
3	VAPAA-AJAN TULKINTA KOKEMUKSENA	21
3.1	Flow, optimaalinen kokemus	22
3.2	Subjekttiivinen kokemus.....	25
3.3	Naisten vapaa-ajan kokemuksen tutkimus	26
3.4	Feministinen näkökulma naisten vapaa-aikaan	28
4	TEORIA NAISTEN VAPAA-AIKAKOKEMUKSEN TULKINNALLE	32
4.1	Yhteenveto aikaisemmasta kirjallisuudesta	32
4.2	Vapauden ja valinnan mahdollisuudet vapaa-ajassa	35
4.3	Työn vaikutus vapaa-ajan kokemiseen	36
4.4	Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla	36
4.5	Optimaalinen kokemus, Flow vapaa-ajan kokemisessa	37
4.6	Käsittekartta	38
4.7	Tutkimuksen alaongelmat	39
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	40
5.1	Tutkimuksen alkuasetelma.....	40
5.2	Aineisto.....	40
5.3	Muu aineisto.....	41
5.4	Tutkimusjoukon valinta.....	41
5.5	Analyysimenetelmät.....	42
5.6	Metodimyrsky.....	42
6	TUTKIMUSTULOKSET JOENSUUSTA	46
6.1	Mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan Joensuussa?.....	46

6.2	Työssäkäyvien naisten kokemuksia vapaa-ajastaan.....	50
6.2.1	Vapauden kokemukset vapaa-aikana.....	50
6.2.2	Työn vaikutus vapaa-aikaan	50
6.2.3	Työ ja perhe.....	53
6.2.4	Työn ”leviäminen” vapaa-aikaan.....	54
6.2.5	Työmatkat	56
6.2.6	Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla	57
6.2.7	Oma perhe	59
6.2.8	Flown kokemukset vapaa-aikana	60
6.2.9	Monisuorittaminen (multitasking) ja Semileisure....	61
6.3	Aineistosta nousseet muut kokemukset	63
6.4	Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika Joensuussa..	66
6.5	Velvoitettu vapaa-aika Joensuussa Guttmanin skaalan mukaan.....	67
6.6	Vastuunotto kotitöistä.....	69
7	TUTKIMUSTULOKSET PÄÄKAUPUNKISEUDULTA	71
7.1	Mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan pääkaupunkiseudulla?.....	71
7.2	Työssäkäyvien naisten kokemuksia vapaa-ajastaan.....	77
7.2.1	Vapauden kokemukset vapaa-aikana	77
7.2.2	Työn vaikutus vapaa-aikaan	78
7.2.3	Työ ja perhe	80
7.2.4	Työn ”leviäminen” vapaa-aikaan	81
7.2.5	Työmatkat	82
7.2.6	Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla	83
7.2.7	Oma perhe	85
7.2.8	Flown kokemukset vapaa-aikana	86
7.2.9	Monisuorittaminen (multitasking) ja Semileisure	88
7.3	Aineistosta nousseet muut kokemukset	90
7.4	Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika pääkaupunkiseudulla	95

7.5	Velvoitettu vapaa-aika pääkaupunkiseudulla Guttmanin skaalan mukaan.....	95
7.6	Vastuunotto kotitöistä	96
8	VERTAILU.....	97
8.1	Joensuun ja pääkaupunkiseudun vapaa-ajan toiminnott.....	97
8.2	Joensuun ja pääkaupunkiseudun vapaa-ajan kokemukset	104
8.3	Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika	110
8.4	Velvoitettu vapaa-aika Guttmanin skaalan mukaan	111
8.5	Vastuunotto kotitöistä	111
8.5	Yhteenveto ja keskustelu	111
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	113
9.1	Tutkimuksen keskeiset tulokset	113
9.2.	Kritiikkiä	117
9.3	Uusia näkökulmia	118

LÄHTEET

LIITTEET

LUKIJALLE

Oma kiinnostuksemme työssäkäyvän naisten vapaa-aikaan ja varsinkin sen mahdolliseen poikkeavuuteen pienen ja suuren kaupungin välillä lähti yksinkertaisesti siitä, että olemme molemmat kotoisin Joensuusta ja sittemmin ajan kuluessa kulkeutuneet ja kotiutuneet pääkaupunkiseudulle. Onko vapaa-aika jotenkin laadukkaampaa, kun välimatkat eivät ole niin pitkät, eikä ihmisillä ole niin kiire töissä? Tämä oli tietenkin olettamuksemme. Sittemmin tutkimuksen edistyessä ja pitkittyessä ja aiheeseen tarkemmin paneutuessamme kävi kuitenkin ilmi, etteivät tutkimustulokset olleet aivan sitä mitä odotimme. Hienon yhteistyömme avulla aiheesta ehtikin poikia useita ideoita jatkotutkimuksille, joista osa on esitelty tämän työn johtopäätöksissä.

Toivomme oheisen tutkimusraportin olevan sinulle mielenkiintoinen ja elämyksiä tarjoava, olemmehan käsitelleet aitojen ihmisten kokemuksia tutkimuksessamme. Yllätyksiä matkan varrella riitti, sillä aineiston ollessa päiväkirjamainen, voi aineistosta nousta esiin sellaisiakin asioita, joita emme alunperin edes etsineet. Tässä vaiheessa haluamme kiittää erittäin lämpimästi tutkimukseen osallistuneita naisia, joita ilman tämänkaltaisen tutkimuksen teko ei olisi ollut millään mahdollinen. Lisäksi väsymätön neuvonantajamme ja aktiivinen ohjaajamme TT Martti Muukkonen ansaitsee ehdottomasti kiitoksemme. Tämä kirjoitustyöhän on prosessi ja kyseinen sanan sisäistimme ohjaajamme myötä hyvinkin selvästi. Kiitämme siis tästä prosessista ja toteamme lopuksi kaiken kokemamme jälkeen: *”On ihanaa olla vapaalla”*.

Katja Viiliäinen

Leena Lestelä

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

"Olen tulossa töistä. Ulkona on pimeää ja märkää. Istun Espooseen menevässä bussissa Helsingin uuden Kampin terminaalin suojissa maan alla. Busseja tulee ja menee. Ihmisiä tulee ja menee. Kaikilla näyttää olevan kiire. Ihmisten ilmeet ovat totiset ja kireät. Bussi täyttyy enimmäkseen eri-ikäisistä naisista ja lähtee viimein. Minulla on edessäni 50 minuutin kotimatka, joten ehdin selvittää ajatuksiani ja suunnitella loppuillan tekemiset, kuten ruokaostokset kauppakeskuksesta, ruuanlaitto, lasten vienti ja haku harrastuksista ja muut kotityöt. Lisäksi on vielä valmistettava huomisen aamukokouksen asioita. Eipä taida taas tänäänkään löytyä aikaa kävelylenkkiin! Saati sitten uuden piristävän ja iloa tuottavan vapaa-ajan harrastuksen aloittamiseen, niin kuin olin alkusyksystä ajatellut tehdä! Lauttasaaren sillalla, loputtomassa autojonossa mieleeni tulee, millaista olisi asua pienemmässä kaupungissa. Haaveilen, kuinka kävelisin töistä kotiin. Osan vuodesta voisin pyöräillä kotimatkat. Matkalla kävisin lähikaupassa. Aamuisin kävisin uimassa hallissa töihin mennessä. Lapset voisivat itse kävellä tai pyöräillä harrastuksiinsa. Iltakahville voisin pistäytyä ystäväni luo noin vain! Perheessämme voisi olla yksi auto mökkimatkoja varten. Mökille olisi matkaa korkeintaan 50 kilometriä eikä tarvitsisi perjantaisin istua autojonossa Lahden tiellä. Ihanaa! Havahdun todellisuuteen ja mietin vielä kantavatko työssäkäyvät naiset työpapereita kotiin illaksi myös muualla kuin kiireisellä pääkaupunkiseudulla. Bussi pysähtyy ja purkaa matkustajansa pysäkillä. Vapaa-aika alkaa!"

Vapaa-ajasta on tullut arvostettua ja tärkeätä. Siihen halutaan panostaa aikaa ja myös elintason kasvaessa yhä enemmän rahaa. Ihmiset hakevat vapaa-ajaltaan sekä lepoa ja virkistystä että myös kokemuksia ja uuden oppimista. Ihmiset ovat aina halunneet positiivisia kokemuksia ja pysyvyyttä omalta vapaa-ajaltaan ja useimmiten perheen tai läheisten kanssa. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusten mukaan useimmat työssäkäyvät ihmiset kokevat kuitenkin aikapulaa. Varsinkin naiset kokevat ettei heillä ole "omaa aikaa". Naiset tekevät vielä perheissä pääosan kotitöistä, vaikka miehet tekevätkin tutkimusten mukaan pidempää työpäivää (Timonen, 2004, Etna, 2007).

Työssäkäyvinä naisina saamiemme omien kokemustemme mukaan vapaa-aikaa on pääkaupunkiseudulla asuvalla, työssäkäyvällä naisella liian vähän tai ei ollenkaan. Aika ja energia eivät tahdo riittää virkistykseen tai ilon ja tyydytyksen kokemiseen kuten liikuntaan, lukemiseen, ystävien tapaamiseen tai huvitteluun, vaan arki kuluu työssäkäyntiin, työmatkoihin, ostoksiin, kodinhoitoon, lapsiin, kotieläimiin ja muihin välttämättömiin arkisiin puuhiin mukaan lukien "töiden kuljet-

tamisen kotiin”. Emme tietenkään tarkoita etteivätkö työ ja arkiaskareetkin tuottaisivat tyydytystä elämässä, mutta omassa pro gradu tutkielmassamme on tarkoitus tarkastella vapaa-aikaa ja siihen liittyviä kokemuksia ja teemoja. Pohtiesamme pro gradu tutkielmamme aihetta päädyimme itseämme kiinnostavaan ja lähellä kokemuspiiriämme olevaan aihepiiriin; työssäkäyvien naisten vapaa-aikaan. Myös julkisuudessa on viime aikoina paljon keskusteltu vapaa-ajan merkityksestä, työn ja vapaa-ajan suhteesta sekä naisten vapaa-ajan sisällöstä kotitöineen. Lisäksi meitä kiinnosti, koetaanko vapaa-aika erilaisena kun asuinpaikkana ovat erilaiset asuinympäristöt; kiireinen pääkaupunkiseutu ja pienempi yliopistokaupunki Joensuu. Halusimme selvittää pro gradu tutkielmassamme, miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa ja miten kokemus on erilainen Joensuussa kuin pääkaupunkiseudulla.

1.2 Tutkimusasetelma pro-gradu tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen keskeisenä ajatuksena on tutkia miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa pääkaupunkiseudulla ja Joensuussa. Kiinnostuksemme kohteena olivat erityisesti subjektiiviset kokemukset naisten omasta vapaa-ajasta kummallakin paikkakunnalla ja kysymys siitä, eroavatko nuo kokemukset toisistaan. Tutkimuksemme perustui laadullisen tutkimuksen fenomenologishermeneuttiseen perinteeseen, jossa tutkimus on tulkinnallista ja siinä ymmärretään ilmiöiden merkitys ihmisen tai yksilön kokemusmaailmassa.

Vapaa-aikaa on tutkittu useilla tieteenaloilla, erityisesti yhteiskuntatieteissä. Vapaa-aika on yhteiskuntatieteissä yleisimmin määritelty työn kautta ja se on ollut työn sosiologista tutkimusta (Roberts, 2004). Suomessa vapaa-ajan tutkimus on vasta alkutaipaleella. Vapaa-aikaa on tutkittu ajankäytön näkökulmasta mm. tilastokeskuksen, työterveyslaitoksen ja Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen useissa laajoissa tutkimuksissa (Liikkanen, 2005 Timonen, 2005, Piekkola, 2007). Näissä tutkimuksissa ilmenee, että naiset useimmiten kokevat, ettei heillä ole mahdollisuutta vapaa-aikaan. Heillä on vapaa-aikaa liian vähän tai että se kuluu kotitöihin ja muihin pakollisiin askareisiin. Iris Niemi (2000) ja Saara Kerttu-

la (2005) ovat myös tehneet tutkimusta suomalaisten ajankäytöstä ja kiireen kokemisesta. He pohtivat tutkimuksissaan, onko naisilla vapaa-aikaa ollenkaan ja minkä naiset yleensä kokevat vapaa-ajaksi. Kiireen kokemus on lisääntynyt. Vuosityöaika on lyhentynyt ja työn tuottavuus kasvanut, joten kiire on lisääntynyt (Kerttula, 2004). Työajan muodolla on merkitystä kiireen kokemiseen. Muuta kuin normaalityöaikaa (kahdeksasta neljään) noudattavilla naisilla oli selvästi vähemmän kiireen kokemuksia.

Myös Olli-Pekka Ruuskanen (2004) on tutkinut ajankäyttöä ja siihen liittyvää monisuorittamista (*multitasking*), jota varsinkin naiset tekevät vietyään ”töitä kotiin”. Vapaa-aikaan olennaisesti liittyvää perheen ja työn yhteensovittamisen ongelmien tutkimusta naisen näkökulmasta ovat Suomessa tehneet mm Riitta Jaliloinen (1984), Raija Julkunen (2003) ja Tuula Piensoho (2006). Perheen ja äitiyden vaikutusta vapaa-aikaan on ryhdytty tutkimaan viime vuosikymmenien aikana. Suomessa sitä ovat tehneet mm Eeva Jokinen (1996) ja Liisa Lähteenmäki (2004). Näissä tutkimuksissa on päädytty samankaltaisiin tuloksiin ajan riittämättömyydestä, mutta myös muita vapaa-ajan kokemiseen ja rajoitteisiin liittyviä tuloksia on saatu. Nimenomaan ansiotyön hallitseva asema, työelämän vaatimukset, pätkätyöt ja jatkuva arjen pyöritys saavat monet naiset kokemaan, ettei heillä ole mahdollisuutta viettää sellaista vapaa-aikaa kuin he haluaisivat.

Vapaa-ajan rajoitteita on myös tarkasteltu sosiaalipsykologiassa, esim. Neulinger, (1981) ja Iso-Ahola, (1980). Heidän mukaansa yksilöllinen vapauden havainnointi on tärkeämpi kuin itse absoluuttinen vapaus. Tunteeko ihminen itsensä vapaaksi, on tärkeämpi kysymys, kuin se, paljonko vapaa-aikaa todellisuudessa on (Shaw, Bialeschki, Henderson, Freysinger, 1999, 102). Miten työssäkäyvät naiset kokevat vapauden? Sosiaalipsykologisen lähestymistavan (esim. Neulingerin mallin) mukaan esitetään että, mikäli osa naisista tuntee vapautensa rajoituneen velvollisuuksiensa vuoksi, johon kuuluu lasten tai muiden perheenjäsenten hoito, heidän täytyisi muuttaa omaa asennettaan helpottaakseen omaa velvollisuudentunnettaan (Shaw, Bialeschki, Henderson, Freysinger, 1989, 100)

Tähän näkökulmaan voi olla kuitenkin melko vaikea yhtyä. Voiko omaa asennettaan muuttamalla kokea enemmän vapaa-aikaa?

Yksi askel naisten vapaa-ajan määrittämiseen on myös se, että ymmärretään vapaa-ajan merkitys naisten jokapäiväisessä elämässä. Naisilla vapaa-ajan saatavuus tai mahdollisuus siihen voi olla esim. perhesyistä johtuen huonommat. Lisäksi taas palkkatyössä käyvien naisten oma joko kokoaikainen tai osa-aikainen työ vähentää aikaa, joka naiselta muuten jäisi käytettäväksi vapaa-aikaan. (Green,Hebron,Woodward 1990, 87). Työstä sanotaan, että työ rajoittaa ihmisten vapaa-aikaa, mutta onko asia todellisuudessa näin esim. pienten lasten äidillä, joka kokee saavansa edes vähän omaa aikaa palkkatyön kautta? Voisiko yksiselitteisesti esittää, että työ rajoittaa naisten vapaa-aikaa? Miten naiset itse määrittävät oman vapaa-aikansa?

Sheffieldin tutkimuksessa todettiin, että vaikka naisten työssäkäynti vähentääkin oleellisesti henkilökohtaista vapaa-aikaa, tarjoaa se kuitenkin mahdollisuuden naiselle omiin tuloihin ja itsenäisyyteen, mahdollisuuksia kehittää sosiaalisia suhteita työssä ja eräänlaisena sivutuotantona mahdollisuuden autonomiseen vapaa-aikaan. Tutkimuksessa 3/5 osaa kokopäiväisesti työssä käyvistä naisista ei ollut tyytyväisiä vapaa-ajan määrään, joka heille jäi jäljelle työn jälkeen. Toisaalta taas 2/5 naisista oli kuitenkin tyytyväisiä. Osa-aikaisesti työssä käyvistä naisista yli puolet oli tyytyväisiä vapaa-ajan määräänsä, mutta edelleen 2/5 osaa tunsivat työn olevan riistoa vapaa-ajalle. Nuoret, yksin elävät ja työssäkäyvät naiset, jotka käyttävät suurimman osan valvellaoloajastaan työhön, näkevät vapaa-aikansa eri tavalla vaikka ovatkin etuoikeutettuja vapaa-aikaan, toisin kuin ne naiset, joiden kodin vaatimukset täytyy saada sovitettua vapaa-aikaan työpäivän jälkeen. (Green, ym., 1990, 87). Amerikkalaisista naistutkijoista mm. Karla Henderson, Susan Shaw, Deborah Bialeschki, Valeria Freysinger ovat linjanneet ja tutkineet vapaa-ajan määrittelyä kokemuksena. Heidän mukaansa vapaa-ajan tulkinta kokemuksen kautta on yhteneväisempi kaikkien ihmisen tapaan ajatella omasta vapaa-ajastaan, sen sijaan, että vapaa-aika määriteltäisiin vain tietyn aktiviteetin tai ajanjakson kautta. Yhteisenä tuloksina useissa eri tieteenaloilla tehdyissä va-

paa-ajan tutkimuksissa on ollut valinnan vapaus vapaa-ajan kokemisessa (Hendersson ym. 1989, 59).

Amerikkalaisen vapaa-ajan tutkijan John R. Kellyn teoksessa *Leisure* (1982) määritellään vapaa-aikakäsitettä. Englannin kielen vapaa-aikaa tarkoittava sana *leisure* tulee Kellyn mukaan latinan sanasta *licere*, joka tarkoittaa - olla vapaa (Kelly, 1982, 7). Kelly perustaa määritelmänsä aristotelelaiseseen perinteeseen. Kreikkalaisfilosofi Aristotelekselle vapaa-aika – *eleutheria*¹ - oli vapautta työn välttämättömyydestä² (Kelly, 1982, 162). Kreikkalaisille vapaa-aika oli myös vapautta tehdä jotakin ”ruumiin ja sielun ravitsemiseksi”, kuten oleskelu kylpylöissä, teattereissa tai toreilla keskusteluissa. Vapaa-aikaa oli kreikassa vain vapailla miehillä (Kelly, 1982,43). Kelly linjaa vapaa-ajan sisältöä ranskalaisen sosiologin Dumazedierin (Kelly, 1982, 162) mukaan, jolloin ihminen hakee vapaa-ajaltaan 1) rentoutumista ja lepoa 2) huvitusta ja hauskuutta sekä 3) itsensä kehittämistä.

Kelly siteeraa myös Aristotelesta, jonka mukaan ihminen on sosiaalinen eläin (Arist.Pol 1.1253a.1.) joka tarvitsee toisia ihmisiä ymmärtääkseen oman olemassaolonsa (Kelly, 1982, 45). Tähän perustuu Kellyn ajatus siitä, että sosiaaliset suhteet vaikuttavat olennaisesti vapaa-ajan kokemiseen. Ne luovat hänen mukaansa identiteettiä sekä tukevat yhteisöllisyyttä. Kelly siis peräänkuuluttaa vapaa-ajalta sekä sisäistä tyydytystä että sosiaalista tyydytystä. Dumazedier on määritellyt käsitteen *semileisure* (Kelly, 1983, 46), jota suomeksi voisi kuvata, että se on jotain tekemistä työn ja vapaa-ajan välissä eikä siis selkeästi kumpakaan. Dumazedier tarkoittaa tällä käsitteellä aikaa, jolloin hoidetaan esimerkiksi yhteiskunnallisia toimia, uskonnollisia velvoitteita tai kotitöitä perheen hyväksi. Nämä kaikki toimet antavat hänen mukaansa nimenomaan sosiaalista tyydytystä, arvostusta ja luovat näin identiteettiä. Omaa aineistoa tutkittaessa aiomme pohtia, ovatko yllä mainitut toimet työtä vai vapaa-aikaa omille tutkittavillemme.

---

¹ *Eleutheria* –käsitteestä kts. Esim. Schlier (1983)

² William L. Westermann (1945, 216) esittää, että *eleutheria* muodostuu neljästä eri vapauden muodosta, jotka voidaan nähdä ”Pythian Apollon vapauttamisasiakirjoissa”. Hänen mukaansa yksilöllinen vapaus sisältää neljän apauden hallinnan – statuksen, henkilökohtaisen koskemattomuuden, *vapauden taloudellisesta toiminnasta* sekä oikeuden rajoittamattomaan liikkumiseen.

Kellyn tekemä työn ja vapaa-ajan suhteen problematiikan pohdinta on oman työmme kannalta tärkeää, koska tämä näkökulma työssäkäyvien naisten vapaa-aikaan on keskeisessä asemassa. Työ ja siihen liittyvä työn tekemisen yleinen arvostus vaikuttavat naisten vapaa-ajan kokemiseen, näin oletamme vahvasti.

Kellyn mukaan kristityt omaksuivat juutalaisilta työ- ja vapaa-aikanormiston. Sappatti oli juutalaisille lepoaikaa työn välillä³, kun taas kreikkalaisille se oli, kuten edellä on todettu, vapautta työnteosta. Kristinuskon levitessä juutalainen ajattelu syrjäytti kreikkalaisen. Protestanttien erityispiirre on, että kaikesta työstä tehtiin Jumalan palvelusta (Kelly, 1982, 58). Weber argumentoi, että Lutherin mukaan ihmisen kutsumus ei ollut vain luostarielämä tai pappeus, vaan myös arkityöstä tuli kutsumus, jossa ihminen toteuttaa itseään. Näin vapaa-aika ei ollut enää tavoiteltavaa, vaan päinvastoin, joutilaisuus nähtiin huonona asiana. Esimerkiksi tuntemamme iäkkäät naiset edelleen televisiota katsellessaan kutovat tai ompelevat sen sijaan että olisivat täysin jouten.

Kelly linjaa vapaa-ajan kokemista kolmesta lähtökohdasta; valinnan vapaus, vapaa-ajan tarkoituksellisuus ja vapaa-aika sosiaalisena elementtinä. Valinnan vapautta hänen mukaansa on nimenomaan se, että todellisia valinnanmahdollisuuksia on olemassa (Kelly, 1980, 160). Vapaa-ajan tarkoituksellisuus pitää sisällään jotain enemmän kuin tyydytyksen tunteen. Esimerkiksi jokin aktiviteetti aiheuttaa niin suurta iloa tai itsensä kehittämisen tunnetta, että siihen hakeudutaan aina uudelleen (Kelly, 1980, 164). Vapaa-ajan kokeminen sosiaalisena tapahtumana hakee Kellyn mukaan pohjaa lapsuudesta. Sosiaalisiin suhteisiin ja niiden kautta tapahtuvaan vapaa-ajan kokemusten hakemiseen vaikuttavat myös perhe, ikä, elämäntilanteet, etninen tausta ja roolit (Kelly, 1980, 172-174).

Toinen amerikkalaistutkija, sosiaalipsykologi Mihaly Csikzentmihalyi on tutkinut vuosien ajan optimaalista kokemusta, jota hän nimittää flow-kokemukseksi. Hän määrittelee flow:n tilaksi, jossa kokemus itsessään tuottaa niin suurta iloa, että

---

³ 1 Moos3:19; 2 Moos 20:8-11

ihminen nauttii olemassaolostaan sekä unohtaa itsensä ja ympäristönsä. Hänen mukaansa myös vapaa-ajassa tavoitellaan onnellisuutta ja elämyksiä (Chikszentmihalyi, 2005,18).

Tässä tutkimuksessa rakensimme teoriapohjan omalle tutkimuksellemme alan keskeisen kirjallisuuden ja tutkimuksen kautta. Johdannon jälkeen luvussa kaksi luomme yleiskatsauksen vapaa-ajan tutkimuksen kirjallisuuteen ja miten vapaa-aikaa on aikaisemmin tutkittu. Luvussa kolme tutkimme vapaa-ajan kokemuksen tulkintaa myös naisten näkökulmasta. Luvussa neljä rakennamme teoreettisen viitekehyksen, jonka avulla lähestymme tutkimusongelmaamme. Luvussa viisi esittelemme tutkimustehtävän, tutkimuksemme aineiston ja tutkimusmenetelmät. Luvussa kuusi esittelemme lukijalle Joensuun tulokset ja luvussa seitsemän pääkaupunkiseudun tulokset. Luvussa kahdeksan teemme tutkimustulosten vertailun kaupunkien välillä ja käymme keskustelua teorian kanssa. Luvussa yhdeksän eli johtopäätösosiossa tarkastelemme lyhyesti tutkimuksemme keskeisiä tuloksia oman pohdinnan avulla.

2 YLEISKATSAUS AIKAISEMPAAN VAPAA-AJAN TUTKIMUKSEEN

Vapaa-aikatutkimus on sivunnut usein jonkin toisen aiheen tutkimusta kuten esim. työn sosiologiaa (Roberts, 2004) tai se on ollut osa jotakin muuta tutkimusta (Chikszentmihalyi, 2005). Nykyään vapaa-ajan tutkijoilla on runsaasti perustietoa väestön vapaa-ajan jakautumisesta, - aktiviteeteistä ja vapaa-aikana kuluttamisesta. Tämä koskee kaikkia nykyaikaisia yhteiskuntia. Tutkimustietoa on jopa niin paljon, ettei kaikkea materiaalia ole tutkittu tyhjentävästi. Pieniä ja keskisuuria tutkimuksia, joissa on tutkittu pieniä yksityiskohtia eri sosiaaliryhmien vapaa-ajan vietosta, on tosin saatavilla melko vähän. Robertsin mukaan vapaa-ajan tutkimustavoissa voidaan erottaa kolme perinteistä kvantitatiivista tutkimustapaa. Nämä ovat :

- 1) osallistumistutkimukset
- 2) ajankäyttötutkimukset
- 3) kulutustutkimukset

Suomessa ajankäyttötutkimusten mukaan koko väestön vapaa-aika lisääntyi 1990-luvulla noin tunnin. Ja sitä on nyt 46 tuntia viikossa. Kelan tutkijana toimivan Pentti Takalan mukaan suomalaisten työllisten vapaa-aika kuitenkin väheni 1990-luvulla 1,5 tuntia viikossa. Tämä johtunee siitä, että muiden kuin työllisten osuus väestöstä on kasvanut. Saara Kerttulan artikkelissa ”Kun on niin kiire” (2004) viitataan Essexin yliopiston professori Jonathan Gershunyn tutkimuksiin, jonka mukaan koulutetuilla on vähemmän aikaa kuin aikaisemmin. Työt kulkevat mukaan kotiin useammin kuin ennen eikä työtä ja vapaa-aikaa voi välttämättä erottaa. Professori Gerhunyin mukaan ostoksilla käynti, miesten kotityö ja lastenhoito ovat lisääntyneet. Aikaa kuluu kuitenkin entistä enemmän matkoihin ja kaupassa käyntiin. Tämä taas johtuu siitä, että marketit sijaitsevat kauempana asuinalueista ja ne ovat suurempia tiloiltaan. Vanhemmat ovat hänen mukaansa myös lapsikeskeisempiä, ennen lapset hoidettiin kotitöiden ohella.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan 40 % suomalaisista kokee aikapulaa. Erityisesti työssäkäyvät, kaikenikäiset naiset kokevat aikapulaa ja yleis-

sesti enemmän kuin miehet. 70 % työssäkäyvistä naisista, joilla on alle kouluikäisiä lapsia kokevat kiirettä. Vähiten kiireen kokemuksia on yli 45vuotiailla lapsettomilla naisilla ja miehillä. Kiireen kokemus on lisääntynyt. Vuosityöaika on lyhenyt ja työn tuottavuus kasvanut, joten kiire on lisääntynyt (Kerttula, 2004). Työajan muodolla on merkitystä kiireen kokemiseen. Muuta kuin normaalityöaika (kahdeksasta neljään) noudattavilla naisilla oli selvästi vähemmän kiireen kokemuksia. Naisten kiireellisyys on yhteydessä perheeseen ja vapaa-ajan käyttöön, miehillä taas enemmän riippuvainen viikottaisesta kokonaistyöajasta (Timonen, 2004).

Työelämässä olevien miesten ja naisten kokonaistyöaika oli keskimäärin 57 – 58 tuntia viikossa vuonna 2000 siten, että naisilla kotityö korvasi 10 viikotuntia pienemmän ansiotyön kuin miehillä (Timonen, 2004). Kotityössä on kuitenkin säilynyt työnjako perinteisiin miesten ja naisten kotitöihin. Miesten kotitöihin liittyviä töitä olivat: lämmitys, vesihuolto, korjaus ja rakentaminen sekä kulkuneuvojen huolto. Naisten kotitöitä olivat ruuanlaitto, siivous ja vaatehuolto. Naimisissa olevat naiset tekivät kotitöitä enemmän kuin naimattomat. Lapsien kasvaessa naiset tekevät vastaavan ajan enemmän muita kotitöitä. Naisilla on edelleen keskeinen vastuu kotitöiden tekemisestä, vaikka miesten kotityöt ovatkin lisääntyneet. Vapaa-ajan toiminnoissa suurin muutos oli 2000-luvulla median seuraamiseen käytetyn ajan lisääntyminen sekä naisten että miesten kohdalla. Miesten kohdalla television katsomiseen aika oli otettu lukemisesta ja seurustelusta. Naisten kohdalla vapaa-ajan määrä oli yleensä lisääntynyt, joten ajankäyttö ei ollut paljokaan vähentynyt näiden kohdalla (Timonen, 2005).

Työn ja vapaa-ajan raja on koulutettujen osalta hämärtynyt, joten töitä tehdään kotona. Tämä taas vaikuttaa kotitöiden tekoon ja aikatauluttamiseen. Perheissä arjen sujuminen on äidin vastuulla, joten naisten vapaa-aika on sidotumpaa kuin miesten (Kerttula, 2004). Kiireestä on tullut myös menestyksen mittari. Tulojen ja kiireen välillä on yhteys; kun tulot kasvavat niin ihmisellä on mahdollisuus tehdä ja ostaa enemmän, mutta ei kuitenkaan aikaa tehdä enemmän. Tämä lisää ahdistusta (Kerttula, 2004)

Tutkija Olli-Pekka Ruuskanen Kauppakorkeakoulusta (2004) on tutkinut monisuorittamista (*multitasking*). Jos aikaa on vähän, ihminen pyrkii tekemään montaa asiaa yhtä aikaa. Hänen tutkimuksiin on ilmennyt, että erityisesti koulutetuilla on kyky tehdä montaa asiaa yhtä aikaa vaikkakaan kiireen taso ei välttämättä lisääkään sitä. Naisista 90 % teki kotitöiden ohella jotain muuta tai jonkin vapaa-aikatoiminnon yhteydessä jotain toista vapaa-aikaan liittyvää (Kerttula, 2004).

Australiassa tehdyssä tutkimuksessa (Timonen, 2004) aika jaettiin neljään pääluokkaan: ansiotyö, palkaton työ, henkilökohtaiset tarpeet (nukkuminen, ruokailu, peseytyminen) ja vapaa-aika. Tutkimuksen mukaan vapaa-ajan määrässä on eroja miesten ja naisten kesken, naisten vapaa-ajasta pienempi osa on puhdasta vapaa-aikaa ja ei-työllisillä on enemmän puhdasta vapaa-aikaa (Timonen, 2004). Puhdas vapaa-aika on määritelty ajaksi, jolloin ei tehdä muuta samanaikaisesti. Vapaa-aika on myös pirstaloitunutta ja lyhytkestoista. Vapaa-ajan yhtäjaksoinen suorittaminen keskeytyy useimmin naisilla kuin miehillä, varsinkin jos perheessä on pieniä lapsia.

Amerikkalainen (aik. brittiläinen) sosiologi ja vapaa-aikatutkija John R. Kelly linjaa teoksessaan *Leisure* (1982) länsimaisen vapaa-ajan koko kenttää; historiallista perustaa, vapaa-ajan kokemista ja sisältöjä sekä vapaa-ajan taloudellista ja yhteiskunnallista merkitystä. Hän määrittelee tutkimuskohdettaan eli vapaa-aikaa kolmen kysymyksen kautta; mitä vapaa-aika on, missä sitä vietetään ja miten sitä vietetään. Kellyä kiinnostaa kuitenkin eniten se, miten vapaa-ajan kautta pystytään kohtaamaan jokaisen inhimilliset tarpeet, joiden tyydyttäminen tekee elämisestä täyttä ja tyydyttävää (Kelly, 1982, 4). Siksi hänen mielestään on syytä tutkia laajemmin ihmistä, ympäröivää yhteiskuntaa ja vapaa-aikaa inhimillisenä sekä yhteiskunnallisena ilmiönä. Hänen teoksensa perustuukin eri näkökulmiin: filosofiseen, psykologiseen, sosiologiseen, taloudelliseen ja poliittiseen. Hän perustaa näkemyksiään suurelta osin muiden länsimaisten tutkijoiden vapaa-aikaa, työtä ja vapaa-ajan sisältöjä koskeviin tutkimuksiin ja teorioihin. Näitä tutkimuksia ovat tehneet mm sellaiset tutkijat kuin sosiologi Stanley Parker (1971), ranskalainen sosiologi Joffre Dumazedier (1974), politiikan tutkija Ronald Inglehart

(1977) sekä psykologi John Neulinger (1982,) Työn ja vapaa-ajan suhteen problematiikkaa Kelly määrittelee pääosin Max Weberin kautta (*Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki, 1958*).

Varsinainen vapaa-ajan sisältöjä koskeva osuus Kellyn teoksesta perustuu suurelta osin amerikkalaisiin ja brittiläisiin ajankäyttötutkimuksiin, erilaisiin kyselytutkimuksiin opiskelijoille, tehdastyöläisille, kotirouville jne. sekä näiden maiden tilastoihin siitä, mitä ihmiset vapaa-ajallaan tekevät. Kellyn teoksen perusteena olevat useat tutkimukset perustuvat mikrotason psykologisiin tutkimuksiin eli ihmisten omiin kokemuksiin. Muista tutkimuksista osa ollut ajankäyttötutkimuksia tai tilastoja, osa taas erilaisille ryhmille tehtyjä laajoja kyselytutkimuksia. Tutkimukset ovat olleet sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia.

Kellyn teos on 1980-luvulta ja siksi voitaisiin ajatella, että se on jo osin vanhentunut. Näin voikin olla esimerkiksi vapaa-ajan sisältöjen tai yhteiskunnallisen näkemyksen kohdalla ja siksi emme niihin tässä paneudukaan. Maailma on muuttunut 2000-luvulle tultaessa; yhteiskunnalliset muutokset ovat olleet rajuja, tiedonvälitys, tekniikan kehitys, globalisaatio ovat kaikki lyhentäneet välimatkoja ja muuttaneet jopa länsimaisia perinteisiä arvoja. Amerikkalainen yhteiskunta on kaikkine elementteineen, kuten arvoineen monessa suhteessa erilainen kuin pohjoismaalainen ja suomalainen yhteiskunta. Voidaan kuitenkin sanoa, että suomalainen yhteiskunta on amerikkalaistunut ja tätä kautta erot ovat kaventuneet. Työelämässä pärjääminen on tavoiteltavaa, toki rahaakin on enemmän käytössä myös vapaa-ajan viettoon. Vapaa-ajalta odotetaan tällöin onnistumista ja elämyksiä.

Oman pro-gradu tutkimuksemme tutkimuskysymyksen kannalta olennaista Kellyn teoksessa on kuitenkin edelleen ajankohtaiset määritelmät vapaa-ajan filosofiasta ja sen historiasta sekä vieläkin olennaisempi meidän tutkimuksemme kannalta on Kellyn vapaa-ajan kokemuksen teoreettinen määrittely. Tätä määrittelyä uskomme voivamme soveltaa omaan tutkimukseemme, vaikka tutkittavien jou-

kot varmasti eroavatkin omistamme arvojen, kasvatuksen, koulutuksen tms. osalta.

Kelly linjaa vapaa-ajan kokemista kolmesta lähtökohdasta; valinnan vapaus, vapaa-ajan tarkoituksellisuus ja vapaa-aika sosiaalisena elementtinä. Valinnan vapautta hänen mukaansa on nimenomaan se, että todellisia valinnanmahdollisuuksia on olemassa (Kelly, 1980, 160). Vapaa-ajan tarkoituksellisuus pitää sisällään jotain enemmän kuin tyydytyksen tunteen. Esimerkiksi jokin aktiviteetti aiheuttaa niin suurta iloa tai sisäistä tyydytystä, että siihen hakeudutaan aina uudelleen (Kelly, 1980, 164). Vapaa-ajan kokeminen sosiaalisena tapahtumana hakee Kellyn mukaan pohjaa lapsuudesta. Sosiaaliin suhteisiin ja niiden kautta tapahtuvaan vapaa-ajan kokemiseen vaikuttavat myös perhe, ikä, elämäntilanteet, etninen tausta ja roolit (Kelly, 1980, 172-174). Kellyn mukaan vapaus olla tai tehdä sekä sisäinen tyydytys ovat ne tekijät, jotka aiheuttavat välittömän kokemuksen, mutta myös sosiaaliset suhteet ja eletty elämä vaikuttavat olennaisesti kokemukseen.

Kelly on kiinnostunut myös siitä vaikuttaako työ vapaa-ajan määrittelyyn. Tehdastyössä oleville tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että ne, jotka ovat töissä sisällä haluavat vapaa-aikanaan ulos, ne joilla on vähän tehtäviä toivovat vapaa-ajaltaan aktiviteetteja. Henkilöt, jotka väsyvät fyysisesti työssään, haluavat vapaa-ajaltaan lepoa. Ne, joiden työ on ohjeistettua ja sidottua, haluavat vapaa-aikanaan olla täydellisen vapaita (Kelly, 1982, 163). Tämän näkemyksen mukaan vapaa-aika muodostaisi siten jonkin kaltaisen kontrastin työlle. Toisaalta on myös todettu, että ne, jotka tekevät kirjoitustyötä, lukevat vapaa-aikanaan, käsillään työskentelevät, tekevät sitä myös vapaa-aikanaan ja että muusikot harrastavat musiikkia vapaa-aikanaan. Niinpä Kelly onkin jakanut suhtautumisen vapaa-aikaan kahteen eri näkemykseen, dualistiseen ja pluralistiseen näkemykseen (Kelly, 1982, 162). Dualistisessa näkemyksessä on Kellyn mukaan naivia ajatella, että kaikki ihmiset voisivat saada elämän tarkoituksen ja sosiaalisen tyydytyksen työn kautta. Ainoaksi vaihtoehdoksi jää tällöin tavoitella sitä vapaa-ajan kautta. Pluralistisen näkemyksen mukaan sekä työstä että vapaa-ajasta voi

löytyä se, mitä ihmiset tavoittelevat niin, että työ itsessään tarjoaa sisäisen tyydytyksen, työn mukana tulevat sosiaaliset suhteet ja kiinnostus eikä vapaa-aikaa voi näin erottaa muusta elämästä (Kelly, 1982, 163). Kellyn voidaan sanoa lukeutuvan itse pluralistisen näkemyksen kannattajaksi.

Holistisen näkemyksen on esitellyt James Murphy teoksessaan *Recreation and Leisure Service, 1975*. Hän näkee tarkoituksen ja tyydytyksen saavuttamisen mahdollisuuden sekä työssä että vapaa-aikana. Työtä ja vapaa-aikaa ei voi hänen mielestään siinä mielessä erottaa, vaan vapauden kokemuksen ja inhimillisen tyydytyksen voi saada yhtä hyvin molemmista (Kelly, 1982, 163). Näkemykseen sukupuolesta Kelly ei ota erityisesti kantaa. Hän vain toteaa, että tutkimusten mukaan sukupuoli vaikuttaa vapaa-ajan sisältöihin (Kelly, 1982, 165). Muodostimme oman tutkimusteoriamme osin Kellyn teorian pohjalta ja sen avulla tutkimme aineistomme. Kellyn kolmen kohdan päätelmä (vapaus, tarkoituksellisuus, sosiaaliset suhteet) siitä, mitä vapaa-aika ihmisille merkitsee ja miten he sitä hahmottavat ja kokevat, on eräs perusta omalle tutkimusteoriallemme.

Roberts K:n mukaan työn ja vapaa-ajan suhdetta on määritelty kahdella eri tavalla 1970-luvulta lähtien. Nämä ovat leviäminen ja kompensatio. (Roberts 1999, 55). *Leviäminen* tarkoittaa käytännössä, että työn mukana tulevat suhteet ja kiinnostukset, sosiaaliset ja tekniset taidot leviävät vapaa-aikaan. Työ ja vapaa-aika ikään kuin sulautuvat yhteen. *Kompensaatiolla* tarkoitetaan taas suhdetta joka muodostuu siten, että yksilöt hakevat vapaa-ajan kautta korvaavia kokemuksia ja elämyksiä, joita ei koeta työssä. Käytännössä työ ei ole joko tarpeeksi haastavaa tai mielenkiintoista, jotta ihmisen kokemuksen tarve työn kautta täytyisi. Työn ja vapaa-ajan välille vedetään yleensä selvä raja. Stanley Parker tuo Murphyn tavoin esille tarpeen ”holistiseen suhtautumiseen”, jossa työ ja vapaa-aika nähdään kokonaisuutena. Leviämisen tai kompensatian johtavuus työssä riippuu paljolti myös työn luonteesta. Parkerin mukaan kompensatian ja leviämisen välille tarvitaan kolmas ulottuvuus, ns. puolittien neutraali malli, jossa ihmiset eivät ole niin innostuneita työstään eivätkä sitä erityisemmin vihaakaan. Nämä ”puolittien” ihmi-

set näkevät työn ja vapaa-ajan toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina. (Roberts, K, 1999, 56).

Parkerin typologiaa ja selvityksiä tutkittaessa tuli pian selville, että teorioissa on liikaa poikkeuksia. Työ voi levitä aina vapaa-aikaan, koska yksilöt olivat sekaantuneita työhönsä ja määrittivät itsensä työn kautta. Osassa tutkimuksissa on löydetty enemmän todisteita leviämisestä kuin kompensatiosta. On myös huomattu, että joissain ammatillisissa yhteisöissä, joissa työpaikan sosiaaliset suhteet ja kiinnostukset leviävät vapaa-aikaan, voi tämä myös johtua työn luonteesta tai työpaikan sijainnista, jotka erottavat työntekijät laajemmasta yhteisöstä. Näin on esim. kaivostyöntekijöillä ja poliiseilla tai vaikkapa öljynporauslautoilla työskentelevillä. On myös selvää, että ihmiset, jotka pitävät työstään, usein etsivät työhön liittyviä, tai sitä täydentäviä aktiviteetteja. Parkerin teoriassa on myös puutteita sen suhteen, ettei siinä analysoida tarkemmin, kenen kanssa ihmiset viettävät vapaa-aikaansa, mitä ihmiset tekevät vapaa-ajallaan ja kuinka he kokivat vapaa-ajan aktiviteettinsa. On tutkittu, että jopa hyvinkin erilaisissa ammattiteissa työskentelevät ryhmät voivat olla kiinnostuneita työstään. Toisella ryhmällä kiinnostuksen herättää kompensatio ja toisella ryhmällä leviäminen. Kolmas ongelma on se, että työn ja vapaa-ajan suhde, jota voitaisiin esitellä monipuolisesti tapaustutkimuksissa, on kuitenkin vaikea käsitellä pienemmissä otostutkimuksissa, joka käsittäisi kaikki ammattiryhmät. (Roberts 1999, 56-57).

3 VAPAA-AJAN TULKINTA KOKEMUKSENA

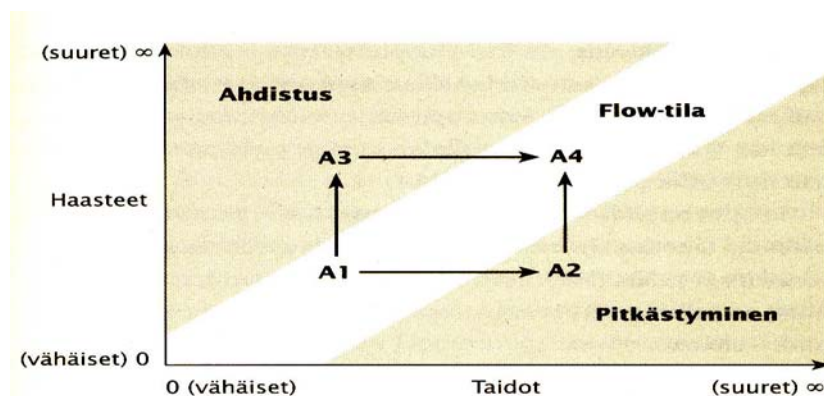
Vapaa-ajan tulkinta kokemuksena alkoi jo 1900-luvun jälkipuolella. Vapaa-ajan tutkijat kannattivat ajatusta, jonka mukaan vapaa-aikaa tulkittaisiin kokemuksena. Klassiset teoreetikot, kuten de Grazia (1964) and Pieper (1952), esittivät vapaa-ajan olevat ikäänkuin mielen- tai olemisen tila. Ajatukset pohjautuvat kreikkalaisten filosofien, kuten Aristoteleen ja Platonin ajatuksiin (Henderson, Bialeschki, Shaw, Freysinger, 1989, 58-59). Vapaa-ajan kokemista on määritelty ja tulkittu monilla eri tieteenaloilla. Monissa tapauksissa vapaa-ajalle on pyritty määrittelemään sen tärkeimmät ulottuvuudet ja parametrit. Sosiaalipsykologisen Neulingerin mallin mukaan vapaa-ajalla on kaksi eri ulottuvuutta, jotka yhdessä luovat vapaa-ajan kokemuksen. Nämä ulottuvuudet ovat: 1. vapaa-ajan havainnointi (nyt minulla on vapaa-aikaa) ja 2. sisäinen motivaatio. Ensisijainen ulottuvuus, joka erottuu varsinaiseksi vapaa-ajan kokemiseksi on hänen mukaansa eräänlainen havaittu vapaus - havaittu pakko, jatkumo (Henderson ym., 1999, 102). Neulingerin mallia on testannut empiirisesti mm. Iso-Ahola

Sosiaalipsykologisilla teorioilla on myös oma vaikutuksensa vapaa-ajan tulkintaan kokemuksena. Teoriat olettivat, että tavoitteet motivoivat ihmisen toimintaa. Amerikkalainen psykologi Abraham Maslow (1968) uskoi, että perustarpeiden tultua tyydyttyksi, tavoitteilla on vaikutusta toiminnan ohjaajina (ns. Maslowin tarvehierarkia, 1971). Samaa mieltä ovat kognitiivisen psykologian tutkijat sekä muut tutkijat kuten Farina, 1973. Osa vapaa-ajan analytikoista ovat kuitenkin sitä mieltä, että Csikszentmihalyin Flow ja optimaalisen kokemuksen teoria voisi olla sopivampi tapa kokemuksen tulkintaan. Mannell, R.C ja Bradley W ovat yrittivät tutkimuksissaan testata "flow"-n kokemusta laboratorikokein. Tutkimuksessa pohjalla oli Csikszentmihalyin Flow-teoria. Tarkoituksena tutkimuksessa oli selvittää, taako suurempi vapaus laadukkaamman vapaa-ajan? Näin ei ollut, vaan Hendersonin ym. mukaan sekä näissä yllämainituissa, että Iso-Aholan tutkimuksissa, joka testasi Neulingerin mallia empiirisesti tutkimuksissa, tärkeämpi tutkimustulos suuremman vapauden sijaan on ollut vapaus valita. (Henderson ym. 1999, 102).

Suuri osa vapaa-ajan tutkijoista tulkitsee vapaa-aikaa kuitenkin subjektiivisen kokemuksen kautta. Tämä käsitteellistäminen ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö osallistuminen vapaa-ajan aktiviteetteihin olisi olennaista vapaa-ajan määrittelyssä. Sen sijaan subjektiivinen kokemus pohjautuu oletukseen, että tietty aktiviteetti, johon yksilö osallistuu, fyysinen ympäristö/elinympäristö sekä sosiaalinen yhteys ikäänkuin sulautuvat "säiliöksi", ja tämän säiliön sisällä yksilöt määrittelevät tilanteen vapaa-ajan kokemukseksi (Henderson ym.,1999,101). Esim. Susan Shaw,Deborah Bialeschki, Karla Henderson ja Valeria Freysinger, ovat tutkineet empiirisellä tutkimuksella vapaa-ajan kokemuksen merkitystä jokapäiväisessä elämässä ja subjektiivisiä tekijöitä, jotka vaikuttivat ihmisiin siihen, oivaltavatko ihmiset tietyn tilanteen olevan vapaa-aikaa.

3.1 Flow, optimaalinen kokemus

Oheisen kuvion kahdella akselilla kuvataan kokemuksen kahta teoreettisesti tärkeintä ulottuvuutta, haasteita ja taitoja. Mikäli haasteet ja taidot kasvavat lineaarisesti, seuraa flow-tila.

Miksi tietoisuuden kompleksisuus kasvaa flow-toimintojen seurauksena

(Csikszentmihalyi, 2005, 117)

Unkarilainen ja amerikkalaistunut psykologian professori Mihalyi Csikszentmihalyi on yli kahdenkymmenen vuoden ajan tutkinut millaisissa tilanteissa ihminen nauttii olemassaolostaan ja kokee syvää iloa. Näitä hetkiä hän kutsuu optimaaliseksi kokemuksiksi, jolloin syntyy flow-tila, virtaus. Hän määrittelee flow:n tilaksi, jossa ihminen on niin syventynyt toimintaansa, että mikään muu ei tunnu merkitsevän

mitään; kokemus itsessään tuottaa niin suurta iloa, että ihminen on valmis maksamaan siitä jopa suuren hinnan voidakseen tehdä, sitä mitä tekee (Csikszentmihalyi, 2005, 18). Tällaisessa tilassa ajan kulu katoaa ja kaikki muu unohtuu. Ihminen tuntee, että hänen kykynsä ovat täydessä käytössä, hän hallitsee tilanteen ja on ehjästi ja kokonaan oma itsensä.

Csikszentmihalyi on julkaissut useita teoksia flow-tutkimuksista, ensimmäinen niistä ilmestyi 1975, *Beyond Boredom and Anxiety*, Tutkimusten yhteenveto ilmestyi teoksessa *Optimal Experience* vuonna 1988. Uusin teos, *Flow- elämän virta*, ilmestyi v. 2005. Csikszentmihalyin tutkimusongelma on ollut hänen lukuisissa flow-tutkimuksissaan selvittää, milloin ihmiset ovat onnellisimmillaan? Chikszentimihalyi halusi myös tietää, miltä ihmisistä tuntui heidän parhaimpina hetkinään ja mistä se johtui.

Chiszentimihalyi perustaa tutkimuksensa aristotelelaiseseen perinteeseen, jonka mukaan Aristoteles aikoinaan päätteli, että ihmiset etsivät ennen kaikkea onnellisuutta (2005, 15). Chikszentimihalyi etsii vastausta tutkimuskysymykseensä modernin psykologian keinoin, haastatteluin ja päiväkirjamateriaalein. Hän perustaa omia tutkimuksiaan myös neurologien, yhteiskuntatieteilijöiden ja kasvatustieteilijöiden tutkimustuloksiin. Flown käsite on ollut hyödyllinen myös muille tutkijoille, varsinkin psykologian tutkijoille, jotka tutkivat onnellisuutta sekä sisäistä motivaatiota, mutta myös sosiologeille. Flow-teoriaa on käytetty, kun on suunniteltu uusia koulutusmalleja, liikemiesten koulutusta tai vapaa-ajan tuotteita ja palveluita (Csikszentimihalyi, 2005, 20). Ilon kokeminen havaittiin usein liittyvän vapaa-ajan kokemuksiin, jotka selkeästi erottuvat arkielämästä. Flow-kokemuksen tyyppillinen piirre onkin, että ihminen tuntee kontrolloivansa tilannetta tai itse asiassa hän ei tunne huolta kontrollin menetyksestä toisin kuin monissa arkielämän tilanteissa (Chikszentimihalyi, 2005, 96). Vapaa-ajassa ei ole kuitenkaan koettu tapahtuvan jatkuvaa virtausta kuten työssä.

Chikszentimihalyi toteaa myös, että mikäli optimaalinen "flow" kokemus ei tapahdu muilla elämän osa-alueilla, ihmiset yrittävät etsiä ja saavuttaa sen vapaa-ajan aktiviteeteissa. Tällaisia aktiviteetteja voi olla peleissä, leikeissä tai mm. ur-

heilukilpailuissa, jossa optimaalinen kokemus riippuu pitkälti siitä, että vastustajalla on yhtäläiset kyvyt onnistua kilpailussa. (Roberts 1999, 148). Kelly omassa teoksessaan linjannut tätä ilmiötä dualistisen käsityksen kautta; jos ihminen ei saavuta työssään tyydytystä, hän hakee sitä vapaa-ajaltaan. Optimaalisen kokemuksen olennainen piirre on myös se, että se on päämäärä sinänsä. Se merkitsee toimintaa, joka on riittävää sinänsä ja itse tekeminen on palkkio. Csikszentmihalyin mukaan ihmiset, jotka oppivat kontrolloimaan sisäistä kokemustaan ja kykenevät itse päättämään elämänsä laadusta pääsevät lähimmäksi onnellisuutta. Onnellisuus ei hänen mukaansa ole jotakin, joka tapahtuu eikä se ole seurausta hyvästä onnesta tai sattumasta, vaan jokaisen tulee itse siihen valmistautua. Optimaalinen kokemus on jotain, jonka me saamme tapahtumaan (Csikszentmihalyi, 2005,18). Kun optimaalinen kokemus tapahtuu vaikkapa ponnistuksen jälkeen, kokemus ei välttämättä ole edes miellyttävä. Tällaiset kokemukset kuitenkin kasvattavat elämän hallinnan tunnetta ja vievät lähemmäksi flow-tilaa (Csikszentmihalyi, 2005, 19). Tämä tutkimustulos selittäisi sen, miksi monet juoksevat maratonin tai osallistuvat Finlandia-hiihtoon.

Chikszentmihalyi puhuu kirjassaan myös yksinäisyyden ja tylsyyden kokemuksista. Hänen mukaansa useimmissa ”onnellisuustutkimuksissa” on tullut esille kaksi asiaa, jotka ovat tärkeimpiä elämän laadun kokemiseen; suhtautuminen työhön ja suhtautuminen muihin ihmisiin (Chikszentmihalyi, 2005, 238). Hänen tutkimuksiensa mukaan useimmat eri-ikäiset ihmiset ovat kokeneet kaikkein pahimman alakulonsa silloin kun he ovat yksin ja eikä heidän tarvitse tehdä mitään.

Chikszentmihalyin teoriaa on sovellettu ennen kaikkea työelämään. Hänen tutkimustulostensa mukaan työssä saavutetaan useimmin Flow-kokemus kuin vapaa-ajalla. Mutta kuten jo aikaisemminkin on todettu, jos työssä ei flow-kokemuksia saavuteta, niitä haetaan vapaa-ajalta. Näin ollen voitaisiin olettaa, että esimerkiksi sinkkunaisille voi työ olla ainut tyydytyksen tuoja ja juhlapäivät sekä muu vapaa-aika pelkkää piinaa. Chikszentmihalyin käyttämät menetelmät ja tutkimuskohteet ovat olleet monipuoliset. Hän on kerännyt lukemattomat määrät kirjallisia muistioita erilaisilta tutkimuskohteilta ja -ryhmiltä pitkän ajan kulues-

sa. Toki vapaa-aikaa koskeva analyysi ja tutkimustulosten peilaus perustuu amerikkalaisten tapaan viettää vapaa-aikaa, ”tuhlaten” kuten Chikszentmihalyi sanoo. Hän tarkoittaa tuhlaamisella esimerkiksi jatkuvaa ja päämäärätöntä television katselua, joka on tutkimusten mukaan amerikkalaisten yleisin vapaa-ajan toiminto. Olisiko se myös omien tutkittaviemme yleisin vapaa-ajan ”harrastus”?

Oma tutkimuskysymyksemme vaati nimenomaan kokemisen tutkimista ja kirjallisten aineistojen avulla samoin kuin Chikszentmihalyikin on tehnyt. Analysoidessamme omaa tutkimusaineistoamme pohdimme esimerkiksi sitä, missä määrin työssäkäyvät naiset odottivat ja hakivat vapaa-ajaltaan positiivisia, jopa optimaalisia kokemuksia. Toisaalta tutkimme aineistostamme myös sitä, kokivatko tutkittavamme vapaa-ajallaan yksinäisyyttä tai tylsyyttä optimaalisten kokemusten sijaan.

3.2 Subjekttiivinen kokemus

Pohjois-Carolinan yliopiston vapaa-ajan ja virkistyspalveluiden filosofian tohtori Karla A. Henderson yhdessä tutkija Deborah M Bialeschkin, Valeria J. Freysingerin ja Susan M. Shawn kanssa on todennut tutkimuksissaan, että vapaa-ajan määrittely jo edellä esitellyn ”säiliö”-mallin avulla auttaa meitä lähestymään kokemuksen tulkintaa monipuolisemmin kuin pelkän aktiviteetin kautta. On kuitenkin muistettava se, että vaikkakin vapaa-aikaa voi esiintyä minkälaisessa ”säiliössä” tahansa, osa ”säiliönsä” on sallivampia vapaa-ajalle, kun taas toiset yhteisöt pikemminkin rajoittavat vapaa-ajan käyttöä. Näin esim. maissa, joissa tasa-arvo miesten ja naisten välillä ei toteudu Euroopan mallin mukaisesti. Säiliö-käsite tarjoaa väylän yksilöllisiä ajatuksia korostavan sosiaalipsykologisen lähestymistavan ja sosiologisten tekijöiden välille. Henderson ym. näkökulma tuo esiin naisten vapaa-ajan tutkimuksen myös feministiseltä kannalta identifioiden useamman eri feministisen näkökulman osoittaen näin, kuinka feminismi liittyy vapaa-aikaan. Lisäksi tärkeinä näkökulmana heidän tutkimuksissaan on ollut historiallisesti tyyppilliset naisiin ja vapaa-aikaan liitetyt tutkimukset sekä vapaa-ajan merkityksen tulkinnat. Henderson, ym., 1999,100-101).

Subjekttiivinen vapaa-ajan kokemus ja "säiliö"-malli oli myös erittäin tärkeä tutkimuksemme kannalta, sillä tutkimme kahdella eri paikkakunnalla asuvia naisia. Oman tutkimuksemme kannalta subjektiivinen kokemus tarkoittaa sitä, että sosiaalinen ympäristö tai ympäröivä yhteiskunta muodostavat tietynlaisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia tai odotuksia vapaa-ajalle. Lisäksi ystävät, perhe ym. antavat yksilöille tiettyjä ajatuksia siitä mitä vapaa-ajalla kuuluisi tehdä. Ympäristö tavallaan luo mallit sille, mitä vapaa-ajalla tehdään. Tähän "säiliöön" vaikuttavat lisäksi yksilökohtaiset tekijät, kuten ikä, sukupuoli, etninen tausta tai sukupuolen vaikutukset omaan perheeseen sekä työn ja ympäristön tarjoamat puitteet. Vaikuttaako "säiliössä" eläminen naisten vapaa-ajan kokemiseen? Onko tutkimustuloksissa havaittavissa "säiliön" vaikutus työssäkäyvän naisen vapaa-aikaan?

3.3 Naisten vapaa-ajan kokemuksen tutkimus

Naiset ovat historiallisesti olleet sivuosassa vapaa-aikatutkimuksissa. Tutkimus on ollut sosiologisesta näkökulmasta useimmiten ajankäytön tutkimusta. Kun naisten elämä alkoi muuttua 1980-luvulla, myös tutkimuksissa alettiin kiinnostua erityisesti naisten vapaa-ajasta ja virkistäytymisestä. Viimeisten viidentoista vuoden aikana, naisten asemaa ja tilanteita on aloitettu tutkimaan laajemmin. Tutkijat, jotka nostivat naistutkimuksen pinnalle, ovat Robertsin mukaan olleet feministit. Ensimmäiset naistutkimukset painoutuivat naisen vapaa-ajan tutkimuksen lainlyöntiin ja sen jälkeen sukupuolten välisiin eroihin. Myöhemmin tutkijat alkoivat selvittää, miten erilaiset naisten ja miesten sosiaaliset roolit johtivat eroihin vapaa-ajan mahdollisuuksissa, mutta myöskin sitä, miten heidän vapaa-aika itessään auttoi muuttamaan maskuliinisuutta ja feminiinisyttä. (Roberts 1999, 91). Tutkimukset sivusivat myös, minkälainen vapaa-ajan käyttö naisilla ja miehillä oli.

Perheen ja työn yhteensovittamisen tutkimusta (mm. Jallinoja, 2000) sekä perheen ja äitiyden vaikutusta vapaa-aikaan on ryhdytty tutkimaan viime vuosikymmenen aikana (Kelly, 1990, Hebron, Green, Woodward, 1990, Jokinen, 1996,

Lähteenmäki,2004). Feministinen ja muu naistutkimus on keskittynyt naisen historian sekä naisten ja miesten välisen tasa-arvon tutkimiseen sekä työelämässä että perheessä (mm. Näre, 2004, Henderson, 2002). Tämän tyyppisiä tutkimuksia käytimme selvittäessämme, mitä rajoitteita naisten eri tutkimusperinteiden mukaan vapaa-ajalla on, sillä naisten kokemat vapaa-ajan rajoitteet vaikuttavat mahdollisuuksien hahmottamiseen. Siksi oli tärkeää nostaa tämä aihepiiri esille. Lisäksi näistä tutkimusperinteistä löytyi vastaus myös sille, mitä vapaa-aika merkitsee naisille.

Naisilla on vaikea vetää rajaa työn ja vapaa-ajan välille, sillä on vaikea määrittää mikä on jäljelle jäävää vapaa-aikaa työpäivän jälkeen. Tämä ei ole seurausta ainoastaan määrästä vaan myös kotitöiden luonteesta. Perinteisten roolimallien mukaan naisilla on nykyisin huomattavasti enemmän paineita. Naisten vastuulle jää viime kädessä vastuu kotitöistä, lapsista jne, vaikka työssä käyvätkin. Nämä velvoitteet eivät ole normaalisti naisilla aikaan sidottuja. Naiset tekevät yleensä kokopäiväisiä töitä vähemmän ja ovat enemmän kotona kuin miehet riippuen kuitenkin siitä, onko naisilla lapsia vai ei. Suomessa naiset tekevät kotitöitä keskimäärin yhdeksän tuntia enemmän viikossa kuin miehet (HS, 9.1.2007).

Monet empiiriset tutkimukset naisten elämästä ja vapaa-ajasta sisältävät feministisen näkökulman (Green, Hebron, Woodward 1992, 84). Naisten vapaa-aika on feministisen näkökulman mukaan muuttunut enemmän itsenäisyyden korostamiseksi, kun taas perinteisesti miehinen näkökulma on aina olettanut, että heillä on enemmän oikeuksia omaan kiinnostuksen alaan liittyviin harrastuksiin. Ennen naisten vapaa-aika rajoittui lähinnä perheen ja lasten kanssa harrastamiseen, kun taas miehet harrastivat ja harrastavat edelleen enemmän omia, yksityisiä kiinnostuksen kohteitaan. Kuitenkin naisten yksityinen, oma vapaa-aika lisääntyy yleensä vasta silloin, kun lapset ovat jo isompia tai muuttaneet pois kotoa.(Roberts 1999,91).

3.4 Feministinen näkökulma naisten vapaa-aikaan

Pelkkää naisiin kohdistuvaa tutkimusta vapaa-ajan kentällä on melko vähän, joten amerikkalaiset feministitutkimukset ovat meidän tutkimusongelman kannalta keskeisiä. Ne ovat itse asiassa ainoita sellaisia tutkimuksia, joissa vapaa-aikaa, sen sisältöjä tai kokemuksellisuutta on tutkittu ainoastaan naisnäkökulmasta. Itse emme kuitenkaan ottaneet syvällisempää feminististä näkökulmaa naisten vapaa-ajan kokemukseen, vaan pikemminkin sosiaalipsykologisen lähestymistavan.

Liisa Lähteenmäen tekemässä tutkimuksessa pätkätöiden ja äitiyden yhteensovittamisesta (Lähteenmäki, 2004), on haluttu nähdä naisen aseman muutos työelämän muutosten, työn ja perheen yhteensovittamisen, naistutkimuksen ja jälkimodernistisen yhteiskunnan vaikutusten kautta. Lähtökodit olivat siis melko yhtenevät oman tutkimuskehiksemme kanssa. Hänen mukaansa sosiologiassa tutkitaan jokapäiväisiä, arkisia ihmisten, miesten ja naisten maailmoja. Hän sanoo omassa tutkimuksessa sosiologian ja naistutkimuksen intressien kohtaavan. Feministinen tutkimus katsoo, että naisten arki, elämä ja kokemukset ovat arvokasta tietoa. Feministinen naistutkimus on myös poliittista, joka Lähteenmäen mukaan mahdollistaa kriittisen puheenvuoron, jossa sukupuolten eriarvoisuudesta puhutaan sen oikealla nimellä (Lähteenmäki, 2004, 37). Lähteenmäki nimenomaan korostaa ns. standpointfeminismiä, joka painottaa naisten kokemuksia ja toimintaa. Se tutkii tiedon ja vallan suhteita ja problematisoi ajatusten, kokemusten ja sosiaalisen todellisuuden suhteita.

Amerikkalainen Karla A. Hendersonin vapaa-ajan kokemisen teorian takana useita eri lähteitä, joissa on tehty tutkimuksia eri-ikäisten naisten vapaa-ajasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Henderson on tehnyt tulkintansa vapaa-ajan kokemuksista perustaen näkökulmansa aiheesta tehtyihin lukuisiin empiirisiin tutkimuksiin. Vapaa-ajan kokemisen tulkinnassa Henderson on käyttänyt useita eri tutkimuksia, myös muita kuin feministitutkimuksia kokemuksista, kuten Iso-Aholan (1979), Shawn (1984) Mannelin ja Bradleyyn (1986) tutkimuksia. Henderson itse on tehnyt haastattelututkimuksia vapaa-ajan kokemuksen merkityksistä

jokapäiväisessä elämässä ja subjektiivisista tekijöistä, jotka vaikuttavat ihmisten käsityksiin siitä, oivaltavatko he tietyn tilanteen olevan vapaa-aikaa. Samaa asiaa ovat tutkineet myös Shaw (1985), Freysinger (1988) ja Samdahl (1988). Kaikkien näiden empiiristen tutkimusten mukaan vapaa-ajan kokemiseen vaikuttaa vapaus valita.

Vaikka meidän tutkimuskohteemme on suomalainen työssäkäyvä nainen, käyttimme Hendersonin tulkintoja kokemuksista soveltaen apuna kun tulkitsimme omaa aineistoamme. Sekä Henderssonin että muiden edellä mainittujen tutkijoiden tutkimustuloksista voidaan päätellä, ettei esille tullut vapauden kokemisen tarve muuttunut, vaikka kohderyhmä vaihtui. Tutkittavana meillä oli kahdella eri paikkakunnalla asuvat naiset, joten oli mielenkiintoista saada selville, muuttuiko tarve vapauden kokemiseen paikkakuntien välillä?

Brittiläisten sosiologien ja feministitutkijoiden Aileen Greenin, Sandra Hebronin ja Diana Woodwardin tutkimuksen *Womens Leisure, What Leisure* (1990), mukaan, vapaa-ajan käsite on yksinkertaisesti ylimääritelty. Tässä tutkimuksessa todettiin, että suurimmalle osalle naisista vapaa-aika on vähiten olennaisinta kun he tasapainottelevat työn, lastenhoidon ja muun perhe-elämän välillä puristaakseen aikaa itselleen. Voidaanko johtopäätöksiä vetää ja missä määrin optimaalisista tai vapauden kokemuksista vapaa-ajassa saadaan siitä tunnista, joka naisille jää itselleen työn, lastenhoidon ja kotiaskareiden jälkeen? Aikaa ja huomiota vaatii tietysti myös aviomies ja muu perhe (Green, Hebron, Woodward, 1990, 7-9).

Woodward ym. omat kokemukset ja tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, ettei naisilla olisi aikaa viettää vapaa-aikaa. Tässä tutkimuksessa (*Womens Leisure, what Leisure*) teoreettinen näkökulma pohjautuu sekä feministiseen, että sosiaaliseen näkökulmaan, jonka kautta tutkijat itse yrittivät analysoida sosiaalisia rakenteita, joita naisten vapaa-ajan kokemiselle on asetettu. Periaatteessa samaan tyyliin naisten vapaa-ajan kenttää ovat analysoineet myös Henderson, Bialescki, Freysinger ja Shaw. Perinteisessä vapaa-ajan tutkimuksessa otetaan

nykyisin huomioon feministien näkökulma, jotta naisten ääni saataisiin kuuluviin ja että pystyttäisiin luomaan vapaa-ajan tutkimukselle viitekehys, jolla myös suurimpia muutoksia naisten vapaa-ajassa pystyttäisiin analysoimaan paremmin.

Kun vertasimme Greenin, Hebronin ja Woodwardin tutkimuksia Kellyn päätelmiin, totesimme, että Kelly on osittain samoilla linjoilla määritellessään vapaa-aikaa. Kelly olettaa, että työn kautta vapaa-aikaan leviää sosiaalisia suhteita, taitoja, kiinnostusta ja vieläpä niin, että työ ja vapaa-aika sulautuvat yhteen. Green ym. tutkimus ottaa kuitenkin kriittisemmän otteen ja selkeästi feministisen näkökulman; naisten vapaa-aikaa ei voida erottaa muusta elämästä, eikä sitä voida lokeroida tai tutkia erillisenä osana muista elämän osa-alueista. He perustelevat ajatustaan sillä, että vapaa-aikaan liittyvät aika, resurssit ja sitoutuminen toimivat osana laajempia sosiaalisia rakenteita, johon nämä naisen elämän eri osa-alueet sulautuvat. Näin on tutkijoiden mukaan erityisesti naisilla, jotka kokevat jonkinlaista epätasa-arvoisuutta elämässään.

Naisilla ei ole aikaa viettää oikeata vapaa-aikaa vapauden kokemuksineen, koska se heidän mielestään on riippuvaista patriarkalisesta yhteiskunnasta ja sen mukanaan tuomista rajoitteista naisille. Näissä johtopäätöksissä taustalla on ollut naisten vapaa-ajan tutkimus, joka toteutettiin Englannissa vuosien 1984-1987 välillä. Tutkimuksessa näkökulmana ei ollut niinkään vapaa-ajan ja vapaa-ajan muodot tai määrä, vaan vapaa-ajan kulttuurillinen ja sukupuoleen perustuva ulottuvuus. (Green, ym. 1990, 10). Omalla tavallaan myös Roberts yhtyy tähän, sillä hänen mukaansa naisilla on vaikea vetää rajaa palkkatyön ja vapaa-ajan välille.

Mielestämme Green, Hebron ja Woodward edustavat radikaalia feministiä, kun taas Henderson, Bialescki, Freysinger ja Shaw postmodernia feministiä⁴. Post-

---

⁴ Postmoderni feministi kts. Rosemarie Tong, 1989. *Feminist Thought: A Comprehensive Introduction*. Westview Press: Boulder

moderni feministi kritisoi juuri tällaisia Woodwardin ym. kaltaisia patriarkaalisia näkemyksiä : *"Naisen oikeus vapauteen vapaa-ajassa riippuu hänen työnantajastaan ja tulotasostaan, perhetilanteestaan ja ennen kaikkea naisen omasta statuksen puutteestaan patriarkalisessa yhteiskunnassa"* vastaan. Tällaisen näkökulman emme aivan uskoneet toteutuvan suomalaisessa yhteiskunnassa jossa omaa tutkimustamme teimme.

4 TEORIA NAISTEN VAPAA-AIKAKOKEMUKSEN TULKINNALLE

Tässä luvussa hahmotimme omaa tutkimuskohdettamme luomalla teoreettisen viitekehyyksen naisten vapaa-ajan kokemuksen tutkimukselle. Aluksi teimme yhteenvedon naisten vapaa-ajan tutkimuksen tulkinnoista vertailemalla aiemmin tarkastelemiemme tutkijoiden näkemyksiä teemoittain. Vapaa-ajan ja kokemuksen tutkijat ovat saaneet osittain erilaisia ja osittain samanlaisiakin tuloksia vapaa-ajan, naisten vapaa-ajan ja kokemuksen tutkimisesta. Heillä on myös keskenään erilaiset näkemykset ja lähestymistavat kyseisiin aiheisiin. Oma tutkimuskohteemme, suomalaisten, työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemukset, oli haastava emmekä löytäneet sellaista aiheeseen sopivaa teoriaa, jolla sitä olisi voinut suoraan tulkita. Siksi loimme oman teoreettisen viitekehyyksen poimimalla tutkimistamme teoksista mielestämme tärkeimmät teemat sekä muodostimme käsittekartan teemoista ja niihin liittyvistä ”sivuteemoista” havainnollistaaksemme tutkimustamme.

4.1 Yhteenveto kirjallisuudesta

Vapaa-aikaa tutkittaessa on ilmennyt, että vapauden käsite ja valinnan vapaus ovat tärkein empiirisestä aineistosta esille nousut tutkimustulos (Hendersson ym.1989, 59). Näin ovat todenneet sekä Kelly että Hendersson. Myös Chiskzentmihaly toteaa, että vapauden kokemus tai vapaus kontrollin puutteen kokemisesta aiheuttavat positiivisen kokemuksen vapaa-ajalla, jolloin sitä aktiivisesti tavoitellaan (Chiskzentmihaly, 2005, 238). Green, Hebron, Woodward taas toteavat, että naisen kokema vapaus riippuu työnantajasta, perheestä tai yhteiskunnallisesta statuksesta (Green ym.,1990, 10). He ihmettelevätkin, miksi vapautta ja nautintoa pidetään perinteisesti vapaa-ajan määrittelyn perustana. Kellyn mukaan yksilöllinen vapauden havainnointi on tärkeämpi kuin itse absoluuttinen vapaus (Kelly, 1980, 160). Samoilla linjoilla on Henderson, joka toteaa; se tuntee ihminen itsensä vapaaksi on tärkeämpää kuin se, paljonko vapaa-aikaa hänellä todellisuudessa on (Henderson ym.,1999, 101). Hendersonin ja Green & ym. näkemysten välillä on osittainen ristiriita. Vaikuttaako siis työssäkäyvien

naisten vapaa-ajan kokemiseen eniten vapauden kokemus vai sulautuuko naisten vapaa-aika sosiaalisiin rakenteisiin, aikaan, resursseihin ja sitoutumiseen, kuten Green, Hebron ja Woodward esittää?

Lisäksi sosiaalipsykologisen lähestymistavan (esim. Neulingerin mallin) mukaan oman asenteen muutos on tarpeen, mikäli nainen tuntee vapautensa rajoittuneen velvollisuuksiensa vuoksi, kuten esim. lasten tai muiden perheenjäsenten hoidosta. (Henderson, ym., 1989, 100). Voiko omaa asennettaan muuttamalla kokea enemmän vapaa-aikaa? Löytyykö tutkittaviemme suomalaisten työssäkäyvien naisten joukosta sellaisia, jotka pystyvät yhtymään tähän? Jos nainen esim. hoitaa sairaita vanhempiaan, riippuuko vapaa-ajan kokemus tällöin omasta asenteestaan? Jos aikaa ei jää ollenkaan itselleen?

Hendersson toteaa vielä, että monet vapaa-ajan teoreetikot mieltävät vapaa-ajan olevan subjektiivinen kokemus (Hendersson ym., 1989, 59). Hän on yhdessä tutkijaryhmänsä kanssa tutkinut vapaa-ajan kokemusta naisten jokapäiväisessä elämässä ja sitä mikä on kenenkin mielestä vapaa-aikaa. Hänkin on todennut, että ympäristö, perhe, ikä, etninen tausta tms. saattavat luoda mallin sille, miten vapaa-aikaa vietetään, mutta hänen näkemyksensä (säiliö) ei ole niin jyrkkä kuin Greenin, Hebronin ja Woodwardin näkökulma eli ettei naisella vapaa-aikaa juurikaan ole.

Työn ja vapaa-ajan suhteesta Kelly linjaa kaksi eri näkemystä; dualistisen ja pluralistisen. Ihminen hakee vapaa-ajastaan joko kompensatiota työlleen tai työleviää vapaa-aikaan, niin että työ ja vapaa-aika muodostavat kokonaisuuden (Kelly, 1982, 162). Myös Hendersson erottaa työn ja vapaa-ajan sekä niiden tutkimisen mahdollisuudet. Green, Hebron, Woodward ovat selkeästi toista mieltä; vapaa-aikaa ei voi erottaa muusta elämästä eikä tutkia erillisenä (Green ym. 1990, 10).

Chikszentmihalyi on tutkinut flow-kokemusta sekä työssä että vapaa-aikana ja on todennut sen toteutuvan molemmissa. Hänkin siis erottaa työn ja vapaa-ajan

toisistaan. Hän kuitenkin todennut flow'n saavutettavan työn kautta useammin kuin vapaa-aikana ja puhuukin työn paradokseista (Chikszentimihalyi, 2005, 238). Hänen mukaansa haaveilemme siitä, ettei työtä tarvitsisi tehdä, vaan voisimme viettää vapaa-aikaa ja olla vapaita, mutta kuitenkin olemme alakuloisia jos ei ole mitään tekemistä. Kelly, Henderson ja Chikszentimihalyi ovatkin sitä mieltä, että työ rytmittää myös vapaa-aikaa ja työn kautta usein määritellään mikä on vapaa-aikaa ja mikä ei. Greenin, Hebronin ja Woodwardin tutkimuksessa kuitenkin on kuitenkin esitetty, että kaikki naiset eivät koe vapaa-aikaa samalla tavalla. Esimerkiksi työssä käyvä pienten lasten äiti saattaa kokea työssäkäynnin tai ainakin työmatkojen olevankin hänen omaa aikaansa siis lähes vapaa-aikaa hänelle (Green ym. 1990, 87).

Vapaa-ajan merkityksestä Kelly toteaa, että yksi tärkein vapauden kokemisen lisäksi on vapaa-ajan tarkoituksellisuus (Kelly, 1980, 164). Joku asia vapaa-ajalla tuottaa enemmän kuin tyydytyksen ja siksi siihen hakeudutaan uudelleen ja uudelleen. Myös Chikszentimihalyi on samaa mieltä; vapaa-ajan aktiviteetit saattavat tuottaa voimakasta sisäistä tyydytystä ja elämän hallinnan tunnetta, jota hän kutsuu optimaaliseksi kokemukseksi, Flow-kokemukseksi (Chikszentimihalyi, 2005, 234). Henderson on sitä mieltä, että vapaa-ajan määrittely tietyn vapaa-ajan aktiviteetin kautta ei riitä, vaan subjektiivinen kokemus on sitä, että tietty aktiviteetti, johon yksilö osallistuu, fyysinen ympäristö /elinympäristö sekä sosiaalinen yhteys sulautuvat ikään kuin "säiliöksi", ajatusmalliksi, ja tämän mallin sisällä yksilöt määrittelevät tilanteen vapaa-ajan kokemukseksi (Henderson ym. 1999, 101).

Edellä esiteltyjen tutkimusten perusteella olemme valinneet kirjallisuudesta neljä aihekokonaisuutta, joiden valossa tarkastelemme työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemusta. Seuraavassa luvussa paneudumme tarkemmin kyseisiin aihekokonaisuuksiin.

4.2 Vapauden ja valinnan mahdollisuudet vapaa-ajassa

Vapauden ja valinnan mahdollisuuksien kokemus esiintyy Kellyn vapaa-ajan teoriassa ja on tullut esiin myös Hendersonin tutkimuksissa sekä Hendersonin mukaan suurimmassa osassa empiirisissä vapaa-ajan tutkimuksissa, joten pidämme sitä itsekkin tärkeänä teemana. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että sekä Kellyn, että Hendersonin tutkimuskohteena ovat olleet britit ja amerikkalaiset naiset. Voi olla, että esim. britti – tai amerikkalaisessa yhteiskunnassa edelleen vaikuttava luokkayhteiskunta saa naiset tuntemaan valinnan vapauden olevan tärkein teema vapaa-ajan kokemisessa (Henderson, ym.,1999; Kelly, 1980). Green, Hebron, Woodward ovat taas sitä mieltä, että naisen kokema vapaus riippuu työnantajasta ja perheestä johon voimme suomalaisten naisten kohdalla yhtyä täysin, kun taas heidän väittämänsä yhteiskunnallisen statuksen vaikutus ei aivan täysin toteudu suomalaisten naisten kohdalla. Omasta mielestämme elämme Suomessa suhteellisen tasa-arvoisessa asemassa, joten näkökulmaksi yhteiskunnallisen statuksen sijaan otamme oman subjektiivisen kokemuksen näkökulman. Omaa tutkimuskohdettamme aiomme lähestyäkin seuraavasti:

Mikä on suomalaisten naisten kokema oikea vapaa-aika? Mikä on heille omaa ja erillistä vapaa-aikaa?

Tässä kohtaa analysoimme myöhemmin yhtenä sivujuonteena esiin nousutta ns. harmaata aluetta, eli semi-leisurea vapaa-ajassa? Elämässä on paljon sellaista toimintaa, joka ei ole selkeästi vapaa-aikaa eikä selkeästi työtä. Termi *semileisure* (Kelly 1982) perustuu Dumazedierin 1970-luvulla luomaan näkökulmaan, joka kuvaa toimintaa työn ja vapaa-ajan välissä. *Mitä sitten on semileisure työssäkäyvän suomalaisen naisen näkökulmasta? Semileisure eli ns. ”puoli-vapaa-aika”- käsitettä käytti Suomessa ensimmäisen kerran Eila Heinonen väitöskirjassaan: aktiivinen harrastus, työn siirtymän ja kompensaation ilmentymänä (2004, 94). Tarkoituksenamme oli ottaa selvää, mitä on tällainen ”puoli vapaa-aika” suomalaisen työssäkäyvän naisen arjessa? Onko esim. pyykin viikokaus television katselun yhteydessä tutkittaviemme mielestä vapaa-aikaa?*

4.3 Työn vaikutus vapaa-ajan kokemiseen

Työn vaikutus vapaa-ajan kokemiseen tulee esiin Hendersonin ja Green, Hebron ja Woodwardin teorioissa, jotka ovat erityisesti tutkineet naisten työn ja elämäntilanteiden vaikutusta naisten vapaa-aikaan. Myös Roberts ja Kelly linjaavat työn vaikutusta vapaa-ajan kokemiseen. Tutkimuskohteenamme ovat suomalaiset työssäkäyvät naiset ja lähtökohtamme on, että työ suuresti vaikuttaa vapaa-aikaan, joten itse lähestymme teemaa seuraavasti:

- *Missä määrin työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemiseen vaikuttaa työn kiireellisyys ja työelämän muuttuminen vaativaksi?*
- *Miten työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmat ja elämäntilanne vaikuttaa vapaa-ajan kokemuksiin?*
- *Miten työ leviää vapaa-aikaan?*
- *Miten työmatkat koetaan?*

Elämäntilanteiden vaikutusta vapaa-aikaan on tutkinut sekä Henderson, Bialeschki, Shaw ja Freysinger, sekä Green, Hebron ja Woodward. Olemme myös itse sitä mieltä, että suomalaisten työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemiseen vaikuttaa naisen oma elämäntilanne. Emme voi olettaa, että pienten lasten äidillä on samat kokemukset vapaa-ajasta kuin yksin asuvalla henkilöllä.

4.4 Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla

Sosiaalisten suhteiden ja ympäristön vaikutus vapaa-aikaan on vaikuttamassa Kellyn teoriassa, Hendersonin ”säiliömallissa” sekä Greenin, Hebronin ja Woodwardin teorioissa. Lisäksi esim. ympäristön vaikutuksesta vapaa-aikaan pohtivat useat kaupunkitutkijat, kuten Weber (1921/1992), Siltala (2004), Giddens (1998) ja Ojankoski (1998). Lisäksi haluamme täydentää teemaa omalla kokemukselamme ympäristön vaikutuksesta vapaa-ajan kokemiseen. Olemme sitä mieltä, että paikkakuntien väliset erot saattavat olla osittain merkitseviä vapaa-ajassa juuri sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Lähestymme tätä teemaa kysymällä:

- *Missä määrin työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemiseen vaikuttavat sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla?*
- *Millainen vaikutus ympäristöllä tai paikkakunnalla on vapaa-ajan kokemiseen?*
- *Mitä eroja vapaa-ajan kokemuksessa löytyy paikkakuntien välillä?*

4.5 Optimaalinen kokemus, Flow vapaa-ajan kokemisessa

Flow:n kokeminen ja sen tavoittelu vapaa-ajalla on Chikszentimihalyin mukaan tärkeää kompensatiota yksitoikkoiselle tai vaativalle työlle sekä eräs erityisesti nykyiseen elämäskulttuuriin⁵ kuuluva olennainen asia. Siksi teema on tärkeä myös omalle tutkimuksellemme. Flown, eli optimaalisen kokemuksen määrittely omassa tutkimuksessa voi perustua sellaisenaan Chikszentimihalyin teoriaan, sillä hänen mukaansa, flow- on tila, jossa ihminen on niin syventynyt toimintaansa, että mikään muu ei tunnu merkitsevän mitään; kokemus itsessään tuottaa niin suurta iloa, että ihminen on valmis maksamaan siitä jopa suuren hinnan voidakseen tehdä, sitä mitä tekee. (Csikszentmihalyi, 2005, 18). Suomalaisten naisten keskuudessa aiomme kuitenkin analysoida sitä, mikä vapaa-ajan kokemus/aktiviteetti on sellainen, missä henkilö kokee mielihyvää ja tuntee olonsa mukavaksi ei niinkään erityisen voimakkaita elämyksiä tuottavaksi. Lisäksi on mielenkiintoista todeta, että Csikszentmihalyin tutkimuksessa kävi ilmi, että useimmat eri-ikäiset ihmiset ovat kokeneet kaikkein pahimman alakulonsa kun he ovat yksin ja eikä heidän tarvitse tehdä mitään. Tämä tarkoittaa sitä, että flow:n kokemiseen liittyisivät voimakkaasti sosiaaliset suhteet ja jokin aktiviteetti. Omaa tutkimuskohdettamme aiomme lähestyä seuraavilla teemoilla:

- *Kokevatko työssäkäyvät naiset optimaalisia kokemuksia vapaa-ajallaan?*
- *Mikä kokemus tuottaa tämänkaltaisia elämyksiä?*

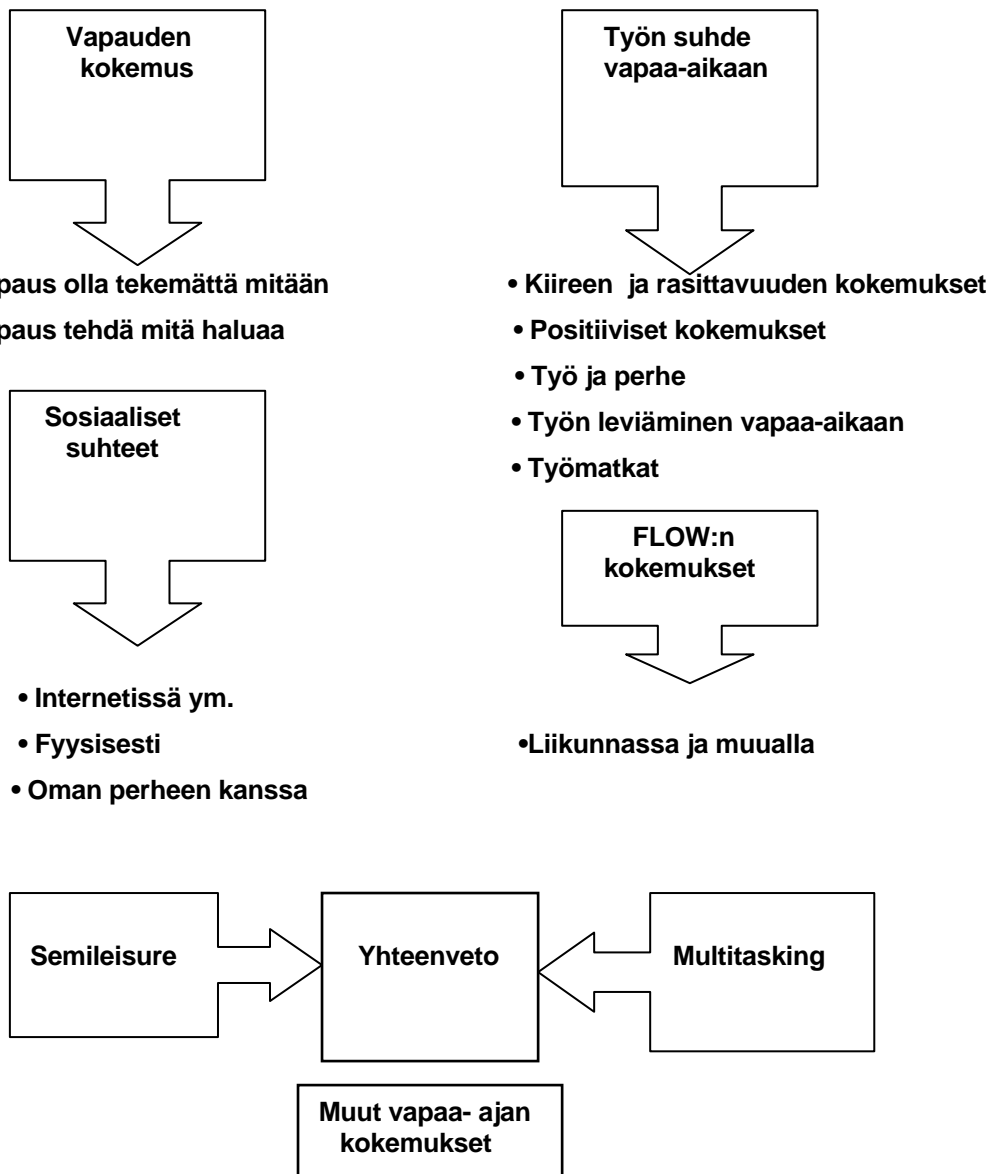
---

⁵ Elämyksistä, kts. Saarinen Jarkko. 2002. Elämys, Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?

4.6 Käsitekartta

Edellisissä alaluvuissa esitetyn pohdintojen havainnollistamiseksi loimme käsitekartan, jonka tarkoituksena oli havainnollistaa ja selkeyttää lukijalle, mitä varsinaisia teemoja naisten vapaa-ajan kokemukseen liittyy ja mitä muuta aihepiiri pitää sisällään. Varsinaiset teemat ja "sivuteemat" nousevat kaikki edellisen luvun kirjallisuudesta. Varsinaiset pääteemat on esitetty laatikoissa tummennettuna ja nuolen alapuolella olevat "sivuteemat" kartoittavat ja selittävät, mitä kyseiseen aihepiiriin mielestämme liittyy. Kaikki käsitekartan teemat esiintyvät myöhemmin sekä Joensuun, että pääkaupunkiseudun tuloksien tarkastelussa.

Käsitteitä vapaa-ajan kokemuksista

4.7 Tutkimuksen alaongelmat

Tällä tavoin muodostimme aikaisemman alaa sivuavan kirjallisuuden perusteella teoreettisen viitekehyksen teemoittain, jonka avulla lähestyimme tutkimusaineistomme. Näin ollen tutkimuksemme keskeisiksi alaongelmiksi muodostuivat:

1. Mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan?
2. Miten naiset kokevat vapaa-aikansa?
3. Mitä on työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika?
4. Miten työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemukset poikkeavat toisistaan pääkaupunkiseudulla ja Joensuussa?

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Luvussa 1 oli esitelty tämän työn keskeinen idea ja tutkimusongelma, joka perustui kysymykseen, miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa Joensuussa ja vastaavasti pääkaupunkiseudulla? Tässä luvussa aiomme esitellä tutkimuksemme alkuasetelman ja paneutua luvussa 4 esittelemämme teorian pohjalta nousseisiin alaongelmiin tarkemmin. Lisäksi esittelemme millaisella aineistolla ja millaisten menetelmien avulla lähdimme ratkaisemaan tutkimusongelmaamme.

5.1 Tutkimuksen alkuasetelma

Tutkimuksen alkuasetelmana oli oletus siitä, että teorialuvussa esittelemämme teemat eli ts. keskeiseen kirjallisuuteen perustuvat olettamukset nousevat esiin aineistostamme. Suomessa tehtyjen lukuisten ajankäyttötutkimusten perusteella on saatu selville mm, mihin naisten aika kuluu ja että kiireen kokemus on kaikille yhteinen. Ajankäyttötutkimukset eivät kuitenkaan kerro tehtyjen toimintojen määrää, eivätkä omien valintojen ja kokemusten vaikutusta vapaa-aikaan. Oman tutkimusongelmamme kannalta meitä kiinnostikin, miten työssäkäyvät naiset kokevat esimerkiksi erilaiset kotityöt sekä perheen ja työn asettamat vaatimukset sekä heidän itsensä itselleen asettamat vaatimukset tai tavoitteet vapaa-ajassa.

5.2 Aineisto

Aineistomme koostui päiväkirjoista, joita eri elämäntilanteissa olevat työssäkäyvät naiset olivat pitäneet ansiotyön ulkopuolisista tekemisistään. Päiväkirjamateriaali sopii Hirsjärven (2005,183) mukaan hyvin tutkimusaineistoksi silloin kun tutkimusasetelma on vapaa ja tutkittava on toiminnan subjekti. Päiväkirjat sopivat hyvin myös kokemuksen tutkimiseen. Edellytyksenä on kuitenkin se, että tutkittavalla on kyky ilmaista itseään kirjallisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 86). On myös tärkeää, että päiväkirjan pitäjät tietävät miksi ja milloin he päiväkirjaa pitävät. Päi-

väkirja-aineisto jättää myös tutkijalle suuren vapauden tulkita aineistoa (Hirsjärvi, 2005,207), minkä koemme omalta kohdaltamme mieleniintoisena ja haastavana.

5.3 Muu aineisto

Käytimme johtopäätösten vertailupohjana Helsingin Sanomien 9.1.2007 uutisoiman tutkimuksen jälkeistä mielipidekirjoittelua. Varsinainen tutkimus on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan tekemä selvitys kotitöiden tekemisestä erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kohdalla ja sen otoskoko oli 5332 suomalaista. Tutkimustulos osoitti naisten edelleen tekevän pääosan kotitöistä. Uutisointi poiki lukuisia mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomissa lähes kolmen viikon ajan. Useimmissa kirjoituksissa otettiin kantaa siihen, ovatko kotityöt työtä vai vapaa-ajan harrastus ja missä raja kulkee. Vertasimme kirjoituksia omiin tutkimustuloksiimme. Tuomi ja Sarajärvi jakavat tutkimusmateriaalin kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin (2003, 86). Heidän mielestään esimerkiksi mielipidekirjoitusten keräämisellä ja analysoimisella voidaan päästä hyvin käsiksi kokemuksiin ja tunteisiin.

5.4 Tutkimusjoukon valinta

Olimme pyytäneet tutkimukseemme sukulaisiamme, tuttaviamme, työkavereitamme ja heidän tuttaviaan. Tutkimusaineiston valinta kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkijan harkittavissa ja sen tulee olla tarkoitukseen sopivaa (Tuomi, Sarajärvi, 2003, 88). Tiesimme kummankin omassa tuttavapiirissä olevan sopivia työssäkäyviä naisia, jotka olivat eri elämäntilanteissa ja päätimme kerätä heistä joukon, jolta pyytäisimme päiväkirja-aineistoa.

Kahdestatoista tutkittavasta puolet asui pääkaupunkiseudulla ja puolet Joensuuissa (6+6). Katsoimme, että tutkimusaineiston koko oli riittävä. Koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, aineiston koko ei Tuomen ja Sarajärven (2003, 87) mukaan ole ratkaiseva. Olimme valinneet kummaltakin paikkakunnalta tutkittavat, joiden ikä ja elämäntilanne suurin piirtein vastasivat toisiaan. Näin saimme aikaiseksi kokemusten vertailua eri paikkakuntien välillä ja pystyimme ottamaan huomioon elämäntilanteen ja iän vaikutukset, joiden oman

teoriamme mukaan oletimme vaikuttavan työssäkäyvän naisen vapaa-aikaan. Naisten ammattia emme kysyneet, koska emme pitäneet sitä tutkimusongelmamme kannalta oleellisena tietona. Toki se tuli joidenkin kohdalla esille päiväkirja-aineistosta. Osa naisista piti päiväkirjaansa keväällä ja osa talvella, joten myös vuodenaikojen erilaisuus otettiin huomioon. Ajankohdat valittiin niin, ettei tuon kahden viikon aikana ollut suuria juhlapäiviä eikä pitkiä lomia, koska tarkoitus oli tutkia työssäkäyvien naisten tavallisessa arjessa esiin tulevia vapaa-ajan kokemuksia.

5.5 Analyysimenetelmät

Valitsemamme kvalitatiivinen lähestymistapa tutkimukseen yleensä pyrkii ymmärtämään ilmiön kokonaisuutta, korostaa tutkittavien tulkintaa tapahtumista ja olosuhteista. Katsomme oman tutkimuksemme perustuvan fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen, jossa tutkimus on tulkinnallista ja siinä ymmärretään ilmiöiden merkitys ihmisen tai yksilön kokemusmaailmassa. Tämä voisi omassa tutkimuksessamme tarkoittaa, että naisillamme on olemassa kokemuksia ja merkityksiä omasta vapaa-ajastaan ja he olivat meille siitä päiväkirjamateriaalin avulla kertoneet. Nyt tutkijan eli meidän oli pystyttävä tulkitsemaan aineisto niin, että kokemukset voitiin yhdistää käsitteisiin ja sitä kautta ymmärtää ja saada näin vastaus tutkimuskysymykseen. Tutkimusmenetelminä käytimme sisällön erittelyä, teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä ja yksilöllistä teemahaastattelua. Päiväkirjamateriaali sopii sisällönanalyysin ja tekstianalyysin materiaaliksi sekä kokemuksen tutkimiseen. Teimme tutkittaville lisäksi suppean teemahaastattelun joidenkin tärkeiden oletuksien tarkentamiseksi, mikä on Hirsjäven (2003,118) mukaan perusteltua, jos tutkija haluaa selventää tai tarkentaa jotain.

5.6 Metodimyrsky

Ennen alaongelmien ratkaisua järjestimme oman päiväkirja-aineistomme viiteen luokkaan; 1) sinkut 2) nuoret lapsettomat avoliitossa tai aviossa olevat 3) perheeliset pienten lasten tai koululaisten äidit 4) aikuiset, joiden lapset muuttaneet pois kotoa ja 5) yksinhuoltajat. Teimme jaon, koska uskoimme oman teoriamme pohjal-

ta naisten elämäntilanteen vaikuttavan vapaa-ajan määrään ja tekemisten monimuotoisuuteen ja että aineistoa olisi helpompi käsitellä. Käytimme jaottelua erityisesti ensimmäisen alaongelman ratkaisuun ja avuksi myös muiden alaongelmien johtopäätöksiä tehdessämme. (alaviitteeksi Luokittelun teoriasta kts. esim. Tuomi & Sarajärvi (2003,95) ja Hirsjärvi ym. (2005,210).

Ensimmäistä alaongelmaa, *mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan*, lähdimme ratkaisemaan *sisällön erittelyn* avulla. Halusimme selvittää, mitä työssäkäyvät tekevät ansiotyönsä ulkopuolella ja pitävätkö useat Suomessa tehdyt ajankäyttötutkimukset paikkansa meidän aineistomme kohdalla. Sisällön erittely on eräänlaista tilastollista erittelyä ja sillä voidaan aineistosta saada esille ”jotain” tai ”päästään käsittelyssä johonkin asti”, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2003,108) toteavat. Ajankäyttötutkimukset eivät kerro tehtyjen toimintojen määrää eivätkä ne kerro mitään omista valinnoista tai kokemuksista, mutta sisällön erittelyn avulla pääsimme tutkimukseemme alkuun ja saimme käsityksen siitä, mihin työssäkäyvien naisten aika yleensä kuluu ja kuluuko se samoihin toimintoihin molemmilla paikkakunnilla ja mitä eroja tai yhtäläisyyksiä eri kaupunkien välillä tulee esille. Tätä havainnollistimme kaksidimensioisen taulukon avulla, jossa taulukoimme sekä Joensuun, että pääkaupunkiseudun vapaa-ajan toiminnot sekä lisäksi niiden esiintymiskerran aineistossa. Toimintojen esiintymiskerrat aineistossa oli lisäksi luokiteltu naisen elämäntilanteen mukaisesti.

Ensimmäiseksi kävimme läpi kaikki kaksitoista päiväkirjaa erikseen Joensuusta ja pääkaupunkiseudulta. Erittelimme niistä kaikki pääasiallisen ansiotyön ulkopuoliset toiminnot sekä annoimme toiminnoille numerot helpottaaksemme analyysin seuraavaa vaihetta. Toinen meistä tutki Joensuulaisten päiväkirjat ja toinen pääkaupunkiseudun, joten tekemisten numerointi on eri järjestyksessä. Tekemiset on kuitenkin ryhmitelty samoin, joten vertailu on mahdollinen. Sen jälkeen laskimme miten usein tietyt toiminnot esiintyvät eri naisryhmissä (jako elämäntilanteiden mukaan, jonka teimme ennen aineiston käsittelyä). Toimintojen useus ei välttämättä tarkoita, että ajallisesti kyseiseen toimintoon kuluisi eniten vapaa-aikaa. Toisaalta kuitenkin voidaan ajatella, että mitä useammin toiminto esiintyy, sen enemmän

siihen kuuluu myös tosiallista aikaa. Luvussa 8 teimme yhteenvedot ja tulosten vertailut sekä kävimme keskustelut ajankäyttötutkimuksiin.

Toista alaongelmaa, *miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa*, lähdimme ratkaisemaan tutkimusmenetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa teoreettiset käsitteet tuodaan esiin valmiina, ilmiöstä jo tiedettyinä käsitteinä (Tuomi ja Sarajärvi, 2003,116). Teoriapohjana oli pääasiassa kirjallisuuden perusteella itse luomaamme teoria (kts. luku 4.) Vaikka olimme muodostaneet oman tutkimusteorian aikaisemman kirjallisuuden perusteella, annoimme myös oman aineistomme ”kertoa”, jotta emme olisi liikaa olleet sidottuja valmiisiin olettamuksiin ja samalla olisimme avoimia sille, mitä aineistosta voisi löytyä⁶. Olimme jo luvussa 4 muodostaneet käsittekartan teoriamme pohjalta, jonka avulla oli tarkoituksenamme havainnollistaa ja selkeyttää lukijalle, mitä varsinaisia teemoja naisten vapaa-ajan kokemukseen liittyy ja mitä muuta aihepiiri pitää sisällään.

Etenimme sisällönanalyysissä käsittekartan mukaisesti ja lopuksi vielä kävimme aineiston läpi etsien sieltä muuta esille tulevaa vapaa-ajan kokemusta. Kaikki käsittekartan teemat esiintyvät myöhemmin sekä Joensuun, että pääkaupunkiseudun tuloksien tarkastelussa sekä vertailussa.

Kolmannen alaongelmamme ratkaisuun, *mikä on naisten omaa erillistä vapaa-aikaa*, päätimme käyttää yksilöllistä teemahaastattelua. Oletimme joidenkin teoriapohjasta nousseiden olettamuksien selviävän paremmin kysymysten avulla kuin päiväkirja -aineistosta. Erityisesti halusimme tarkentaa asennetta oman erillisen vapaa-ajan kokemiseen, siihen mikä on naisille täysin vapaata, osittain vapaata ja täysin velvoitettua ansiotyön ulkopuolella ja miten oma asenne vaikuttaa vapaa-ajan kokemiseen ja merkitykseen⁷. Olimme ensin ajatelleet ryhmähaastattelua, mikä olisikin ollut erittäin mielenkiintoinen, mutta käytännössä se oli vaikea järjes-

---

⁶ kts abduktiivisesta päättelystä esim. Tuomi & Sarajärvi, 2003,99

⁷ kts. haastattelun käyttö tutkimusmenetelmänä Hirsjärvi (2005, 194).

tää. Tutkittavien aikataulut eivät sopineet yhteen ja asuminen eri paikkakunnilla esti ryhmätapaamiset. Haastattelukysymyksiä ei ollut kuitenkaan montaa, joten selvisimme tästä haastatteluvaiheesta sujuvasti, mutta saimme silti selvennyksiä tutkimusongelmamme ratkaisua varten. Kysymykset perustuivat omaan teori-aamme ja apuvälineenä käytimme soveltaen Guttmannin skaalaa (Guttman, 1944). Guttmannin skaalaan ja niistä seuranneihin tuloksiin palaamme uudelleen luvussa 6.

Neljättä alaongelmaa, *miten työssäkäyvien naisten vapaa-ajan kokemukset poikkeavat toisistaan Joensuussa ja pääkaupunkiseudulla*, ratkaisimme niin, että jo aivan aluksi jaoimme aineiston kahtia; pääkaupunkiseudulla asuvat ja Joensuussa asuvat (6+6). Kaikki muut kolme alaongelmaa ratkaisimme ensin molempien kohdalta ja lopuksi luvussa 8 vertailimme kaikki kolme alaongelmaa kaupungeittain sekä kävimme keskustelua teorian kanssa. Johtopäätöksissä, luvussa 9 palasimme vielä yhteenvedon tapaisesti vapaa-ajan kokemusten eroihin kaupunkien välillä.

6 TUTKIMUSTULOKSET JOENSUUSTA

6.1 Mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan Joensuussa?

Oheisessa taulukossa on lueteltu joensuulaisten työssäkäyvien naisten päiväkirjoista nousseet vapaa-aikana (kaikki se aika, joka on pääasiallisen ansiotyön ulkopuolella) tehdyt toiminnot ja niiden esiintymiskerrat aineistossa. Numerot 1-5 edustavat tutkittavan naisen elämäntilannetta. Tutkittavien elämäntilanteet ovat: 1) sinkut, 2) nuoret avoliitossa tai avioliitossa olevat naiset, 3) koululaisten ja pienten lasten äidit, 4) aikuiset naimisissa tai eronneet, joiden lapset lähteneet kotoa, 5) yksinhuoltajat.

Taulukko Joensuun toiminnoista

TOIMINNOT	1	2	3	4	5	YHTEENSÄ
Retkeily, Mökkeily		1				<u>1</u>
Kaupassa käynti		7	4	12		<u>23</u>
"Shoppailu"		2				<u>2</u>
Ruoanlaitto,grillaus		6	7	13		<u>26</u>
Lepo, köllöttely, makailu, nukkuminen				6		<u>6</u>
Koiran kanssa lenkkeily	6					<u>6</u>
Saunominen	2		6	6	3	<u>17</u>
Pihatöiden teko (puutarhatyöt, puiden pilkkominen)			3			<u>3</u>
Töiden tuominen ja tekeminen kotona			2			<u>2</u>
Lasten/perheen kanssa oleilu			9	2	7	<u>18</u>
Juoksevien asioiden hoito(postissa, virastossa käynti, lasten kuljetus)				6	3	<u>9</u>
Kirpputorilla myyminen				1		<u>1</u>
Kamppajalla käynti			1			<u>1</u>
Sukulaisten ja ystävien auttaminen			3	2		<u>5</u>
Vierailut, kyläily, ystävien tapaaminen	3	5	4	25	3	<u>40</u>
Remontointi				2	1	<u>3</u>
Työhön liittyvä vapaa-ajan toiminta				2		<u>2</u>
Kotityöt (ompele, siivous, pyykit, ym. järjestely)		1	3	16	1	<u>21</u>

TOIMINNOT	1	2	3	4	5	YHTEENSÄ
TV:n katselu	2		7	11	6	<u>26</u>
Radion/musiikin kuuntelu		1	7			<u>8</u>
Työmatkat pyöräillen, kävellen, omalla autolla)		10		3	6	<u>19</u>
Lukeminen (Lehdet, kirjat, postit ym.)		1		2	3	<u>6</u>
Sivutyö		1		2		<u>3</u>
Internetissä ystävien tapaaminen, "me-se" muu sähköpostiviestintä	2	15				<u>17</u>
Puhelimessa puhuminen				5		<u>5</u>
Yhteiskunnallinen tai järjestötoiminta, seuratoiminta yms.		1	1	2	1	<u>5</u>
Juhlinta, ravintolassa käynti	3					<u>3</u>
Kulttuuriharrastus, teatteri ym.					2	<u>2</u>

Tällä määritelmällä päiväkirjoja analysoimalla eri tekemisiä löytyi erittäin paljon (yli 50 kpl), joista luokittelun avulla eri toimintojen kategorioita saimme kaiken kaikkiaan 30 kpl. Toimintojen useus (sitä kuinka paljon tosiallista aikaa mihinkin toimintoon kului, ei tutkittu). Toiminnot jakaantuivat naisten elämäntilanteiden perusteella tehdyn jaon mukaan seuraavasti:

1. Sinkut (yksi päiväkirja)

Sinkun arjesta enin osa kuluu selkeästi erityiseen harrastukseen (7 merkintää), joka tässä tapauksessa oli ratsastus. Toiseksi eniten merkintöjä oli liikunnasta (lenkkeily, koiran kanssa lenkkeily, pyöräily, 6 merkintää). Ystäviä tavataan joko fyysisesti kahvittelun tai baarissa käynnin merkeissä, mutta myös puhelimitse, "mesessä" tai sähköpostin välityksellä (3 +2 merkintää). Kaksi merkintää oli myös tv:n katselusta ja saunomisesta.

Vähiten aikaa näytti kuluvan esimerkiksi kotitöiden tekemiseen, kirjojen lukemiseen, pihatöiden tekemiseen ja ruuanlaittoon. Niistä ei ollut mainintoja lainkaan.

Työmatkoista ei myöskään ollut mitään merkintöjä. Sinkku piti päiväkirjaansa keväällä, huhti-toukokuussa.

2. Nuoret avoliitossa tai avioliitossa olevat naiset (yksi päiväkirja)

Tällä tutkittavalla eniten merkintöjä oli ystävien tapaamisesta (5 kertaa fyysisesti ja 15 kertaa sähköpostin tai keskustelufoorumien kautta). Liikuntaharrastuksesta oli 10 merkintää. Myös työmatkoista oli 10 merkintää ja ne oli tehty pyörällä. Ruokaostoksilla käynnistä oli 7 merkintää, muusta shoppailusta 2 ja ruuanlaitosta 6 merkintää. Yksi maininta oli kotitöiden tekemisestä, lukemisesta, yhteiskunnallisesta toiminnasta (urheiluseuran illanvietossa järjestysmiehenä) ja retkeilystä sekä sivutyön tekemisestä. Merkintöjä ei lainkaan ollut lepäilystä, saunomisesta ja muista harrastuksesta eikä myöskään tv:n katselusta. Musiikin kuuntelusta oli yksi merkintä. Lisäksi yksi tutkittavista keräsi tavaroita kirpputorille myytäväksi (1 merkintä). Tutkittava piti päiväkirjaa keväällä, toukokuussa.

3. Koululaisten ja pienten lasten äidit (yksi päiväkirja)

Pienten lasten ja koululaisten äideiltä kuluu todennäköisesti eniten aikaa lasten ja koko perheen kanssa oleiluun ja ulkoiluun, koska niistä oli eniten merkintöjä (9 merkintää). Toiseksi eniten merkintöjä oli ruuanlaitosta (7), ystävien ja sukulaisten tapaamisesta kahvittelun merkeissä (4). Myöskin sukulaisia tavattiin auttamisen merkeissä 3 kertaa (pihatöissä) sekä tv:n katselusta ja radion kuuntelusta (7). Myös saunottiin (6), käytiin ruokaostoksilla (4), tehtiin muita kotitöitä (3) ja pihatöitä (3). Jonkin verran oli töitä kotona (2) ja yksi merkintä kampaajalla käynnistä. Merkintöjä ei ollut lukemisesta, tietokoneella toimimisesta, yhteiskunnallisesta toiminnasta, liikunnasta eikä muistakaan omista muista harrastuksista. Lapset olivat vielä tarhaikäisiä, joten lasten kuljettamista harrastuksiin ei ollut. Myöskään työmatkoja ei oltu mainittu mitenkään. Tutkittava piti päiväkirjaa keväällä touko-kesäkuussa.

4. Aikuiset, naimisissa tai eronneet, joiden lapset lähteneet kotoa (kolme päiväkirjaa)

Aikuisilla naisilla, jotka ovat parisuhteessa, eronneita tai leskiä eniten merkintöjä oli ystävien ja sukulaisten tapaamisista (24 merkintää). Seuraavaksi eniten oli merkintöjä kotiöiden tekemisestä (16 merkintää, josta silitys ja pyykit 5 merkintää), ruuanlaitosta (13) ja ruokaostoksilla käynnistä (12) sekä tv:n katselusta (11). Kuusi merkintää oli lepäämisestä, liikunnasta, saunomisesta ja asioiden hoitamisesta. Viisi merkintää oli yhteydenpidosta puhelimitse ystäviin tai omiin lapsiin. Merkintöjä ei ollut lainkaan muista harrastuksista ja vain yksi tai kaksi merkintää perheen kanssa oleilusta (koska asuvat yksin tai mies matkatöissä), lukemisesta, remontin tekemisestä, sivutyön tekemisestä ja yhteiskunnallisesta toiminnasta tai työhön liittyvästä vapaa-ajan toiminnasta. Toisaalta ystävän auttaminen tämän yrityksessä ei välttämättä ole sivutyötä vaan auttamista. Työmatkoista oli merkintä silloin kun se oli tehty pyörällä (yhdeällä vastaajalla kolme merkintää). Yksi tutkittavista piti päiväkirjaa toukokuussa, yksi kesäkuussa ja yksi joulukuussa.

5. Yksinhuoltajan päiväkirja (yksi päiväkirja)

Yksinhuoltajan arki Joensuussa perustui täysin työhön sekä lapsen kanssa oleiluun ja kuljettamiseen kouluun ja harrastuksiin (7+8 merkintää). Ystäviäkin ehdittiin tavata paljon esim. saunan ja yhteisien illanviettojen tai muun tapaamisten merkeissä (3 merkintää). Tutkittavallamme oli hieman vanhempi lapsi (13-vuotias), jonka elämään myös isä oleellisesti osallistui. Lapsen viikonloput menivät joko isän tai äidin luona, jolloin esim. vapaa-ajan rakenne ”vapaana” viikonloppuna oli erilainen suhteessa normaaliin arkeen. Tutkittavamme lapsi kulki myös koulumatkat itse. Tutkittavan henkilön työmatka on pitkä, n. 45 km/suunta, josta oli myös muutama (6) merkintää. Kulttuurin harrastaminen oli tälle tutkittavalle luonnollinen, liittyihän hänen työnsäkin oleellisesti kulttuuriin (2 merkintää). Television katselusta ja lukemisesta tuli kaiken kaikkiaan 6 merkintää. Tutkittava piti päiväkirjaa maaliskuussa.

6.2 Työssäkävien naisten kokemuksia vapaa-ajastaan

6.2.1 Vapauden kokemukset vapaa-aikana

Vapauden ja vapaana olemisen tarve tuli esiin kaikkien joensuulaisten naisten päiväkirjoista. Tätä kuvaa hyvin eräs lausahdus:

- Miksi mukava päivä? Ei ruuanlaittohuolia, ei siivousta, ei kiirettä ja ihana ilma

Useimmille naisille näytti olevan tärkeää vapauden kokemuksessa päästä irti arkirutiineista, kuten ansiotyöstä, ruuanlaitosta, siivouksesta, lapsenhoidosta ja kiireen kokemuksesta. Lisäksi vapauden kokemukseen liitettiin useimmiten kaunis ilma seuraavaan tapaan: ”*Vapaa-päivä siis ja upea ilma*”. *Pakko mennä ulos!* Luonto, yksinolo, hiljaisuus, nukkuminen, maleksiminen tai yleensä vain oleminen ilman pakkoa koettiin myös tärkeänä. Tätä kuvaa hyvin kahden tutkittavan lausahdukset:

- Istuttiin ja ihailtiin järveä ja lämmiteltiin auringossa

- Ulkona taas ihana ilma...jumaliste nyt ulos

Vapauden merkitys näytti olevan suuri; jokaisen tutkittavan kohdalla reagoitiin voimakkaasti vapaa-päivään ja mitä kaikkea se voi tuodakaan tullessaan ja mitä kaikkea ei tarvitsisi tehdä. Vapautta kuvattiin seuraavin lausahduksin:

- Sunnuntaina sai olla niin paljon ulkona ja tehdä mukavia juttuja ilman kiirettä ja tehdä yhtään mitään, jossa vapaus oli kiireen ja pakon vastakohtana.

Vapaus koettiin myös olemista omana itsenään, irti puolison ja äidin rooleista:

*- Ah, ihana hiljaisuus kotona, pojat tarhassa...
ja saan olla ihan yksin eikä ole töihin lähtöä.*

Vapaus oli työn vastakohtaa ja aamulekottelua:

- Ihanaa, tänään ei tarvitse mennä töihin ja voi nukkua vähän pidempään.

Vapauden tai ilman pakkoa olemisen kokemisessa esiintyi kuitenkin myös muutama kyynisempi kommentti, kuten eräs tutkittava kirjoittaa:

Taas tv:tä ja nukkumaan, hmm...

Vapaus ilmeni ikään kuin tylsyytenä, ei ollutkaan oikein tekemistä, vaikka vapaa-päivästä ennakkoon iloittiinkin.

6.2.2 Työn vaikutus vapaa-aikaan

Kiireen, rasittavuuden kokemukset työssä

Ansiotyön kokeminen kiireisenä näkyi päiväkirjoissa kaikkien tutkittavien kohdalla. Joillakin siitä oli jatkuvaa mainintaa, jopa päivittäin. Kiireestä puhuttiin seuraavien tavoin:

-Tänään samaa matalalentoa koko päivä.

- Ei yhtään taukoa koko päivänä.

Kiirettä aiheutti erityisesti lomien lähestyminen, mutta kiire tuntui olevan myös jatkuva, normaali olotila. Kommentteja esiintyi seuraavasti:

- Lomat painaa päälle ja tehtävää on vielä niin paljon

Tutkittavat olivat käyttäneet työn kokemisen yhteydessä sanoja taas ja sama, jolloin he kokivat kiireen olevan jatkuvaa ilman erityistä syytä kuten lausahdus:

- Töissä taas sama älyvapaa meininki.

Kiirettä näytti aiheuttavan myös se, ettei sijaisia saanut palkata ja että vuorossa oli liian vähän henkilökuntaa:

-Uuvuttava päivä töissä, piti hoidella töisten töitä, kun sijaisia ei saa palkata

-Tänään olikin sitten vieläkin kiireisempi iltavuoro, kun oltiin K:n kanssa kahdestaan.

Jotkut kokivat työn muutenkin rasittavana ja ahdistavana sekä odottivat paniikissa viikonlopun päättymistä, kuten eräs tutkittava lausahti:

- Ja taas iskee sunnuntaipäivän paniikki.

Työpäivät olivat joillakin säännöllisesti ylipitkiä ja aiheuttivat ylitöitä, jopa yli lain säätämän tason, kuten seuraavat kommentit osoittavat:

-Kiirettä, kiirettä, työpäivä päättyi klo 18.00

- Alkaa olla ylityökiintiö täynnä, mutta ei auta, pakko mikä pakko

Työ aiheutti useimmille jatkuvaa väsymystä, jota piti hoitaa nukkumalla ylimääräistä vapaa-ajalla. Päiväkirjoissa esiintyi mm. seuraavanlaisia kommentteja:

- Ei tarvinnut unta odotella... jalat tuhannen paskana

- Nukahdin kuudelta. Tässä iässä ei näköjään pysty paahtamaan töissä täysillä

Tyytymättömyyden kokemista aiheutti se, että muutakin tekemistä olisi ollut, jos olisi vain jaksanut tehdä. Joku tekikin muuta ja nipisti yönestä ja oli jatkuvasti väsynyt. Näin kommentoi eräs aktiivi liikunnan harrastaja:

- Liikuntaan on nipistettävä aikaa siitä (nukkumisesta), vaikka ei miulle kuuden tunnin yöuni riitäkään.

Ansiotyöllä ja siinä kiireen kokeminen vaikutti vapaa-ajan kokemiseen. Se näytti aiheuttavan tyytymättömyyden ja väsymyksen kokemuksia. Näin kävi ilmi seuraavassa lausahduksessa: *Loppuviikon fiilikset eli väsyttää!*

Työn kiireellisyyden merkitys ei selvinnyt päiväkirjoista kovinkaan helposti. Voidaan kuitenkin todeta, että ansiotyössä kiireen kokeminen vaikutti vapaa-ajan kokemiseen. Tutkittavat olivat väsyneitä, hermostuneita ja odottivat paniikissa seuraavan viikon alkua. Vapaa-ajalla ei jaksettu tehdä niin paljon kuin olisi haluttu

työn aiheuttaman väsymyksen takia. Kukaan ei kuitenkaan suoraan haaveillut, että kunpa työtä ei tarvitsisi tehdä ollenkaan.

Positiiviset kokemukset työssä

Toisaalta työstä ja työn tekemisestä oli joillakin myös positiivisia kokemuksia. Aika myös kului nopeasti, jos oli tekemistä. Näin voitaisiin analysoida ainakin seuraavien lausahduksien perusteella;

- *Töissä oli ihan hyvä meininki ja päivä meni nopeasti*
- *Päivä muuttui iloksi, kun ruvettiin töissä vääntämään uutta hommaa*
- *Maanantai on kiva päivä, pidettäviä tunteja vain neljä.*

Uuden tekeminen ja hyvän palautteen saaminen tuntuivat myös nostavan mielialaa kuten:

- *Illalla tuli sähköpostissa palautetta ja tuntui menneen mukavasti meidän osalta.*

Asiakaspalvelusta nautittiin;

- *Asiakkaat ovat huvittavia ja mukavia*

Positiivisia kokemuksia ansiotyössä oli kuitenkin kokonaisuutena vähemmän kuin kiireen ja rasittavuuden kokemuksia. Positiivisten kokemusten voi katsoa nostavan mielialaa yleisesti ja vaikuttavan näin vapaa-aikaankin.

6.2.3 Työ ja perhe

Työn ja perheen yhteensovittaminen onnistui joensuulaisella pienten lasten äidillä miehen ja sukulaisten avulla. Lapsia oli ikävä, kun vuorotyön takia heitä näki harvoin. Näin kommentoi perheellinen nainen:

-Niitä (lapsia) kun kummasti ikävöi näillä iltaviikoilla

- K tuli töistä yhdeltä ja ehdittiinpä nähdä 10 minuuttia, kun piti minunkin jo töihin

lähteä

- Neloselta aamulla ylös ja kahdelta duunista, anoppi oli vuoron vaihdossa meillä

Toisaalta perhe antoi vapaa-ajalle tavoitteen. Ajanvietto perheen kanssa oli mukavinta, kuten seuraavassa:

- Harmitti lähteä töihin, olis ollu kivaa olla perheen kanssa.

Eräs tutkittava koki oman opettajan ammattinsa rajoittavan vapaa-aikaansa ja uskoi lastensakin sen huomanneen ja samalla uskoi sen aikanaan vaikuttaneen perheen kanssa vietettyyn aikaan;

Omat lapset ovat kyllä huomanneet, että opettajan ammatti on kamala, siinä ei ole mitään vapaa-aikaa.

Kokonaisuutena työn ja perheen yhteensovittamisesta ja siihen liittyvistä ongelmista oli mainintoja vähän, useimmilla ei ollenkaan, vaikka tämä etukäteen oli yksi niitä teemoja, joissa esimerkiksi julkisuudessa on paljon puhuttu. Yksinhuoltajaltakaan ei tullut kommentteja asiasta.

6.2.4 Työn ”leviäminen” vapaa-aikaan

Kaksi tutkittavaa teki kotona töitä. Toinen heistä oli opettaja, joka joutui useinkin tekemään ja valmistelemaan opetustaan seuraavaksi tulevan varalle ja kommentoi näin:

- Jos et mitään suunnittele, seuraava viikko on katastrofi

- Kaikkein veemäisin työ on kevätjuhlaohjelman teko

Kotona töitä usein tekevä koki sen erittäin raskaaksi. Hän ei voinut nauttia täysin vapaapäivistä, koska aina kummitteli jossain tekemättömät valmistelutyöt. Vaikka hänen työpäivänsä saattoivat olla lyhyitäkin, kotona aikaa koulutöihin saattoi vierähtää useita tunteja:

- Noissa hommissa vierähti neljä tuntia, vapaapäivistä et voi nauttia

-Pikaimurointi ja koulutöitä kuuteen saakka

Toisella töitä oli vain harvoin ja silloinkin lähinnä puhelu tai sähköposti työpaikalta:

- Pomo soitteli illalla ohjeita, mihin kiinnitetään huomiota ja muitakin valmisteluohjeita

- Sähköpostilla tuli palautetta

Tämä ei tuntunut rasittavan tutkittavan henkilön päivää, sillä negatiivisia kommentteja ei juuri esiintynyt.

Kaiken kaikkiaan tutkittavien joukossa ei ollut varsinaisia ”uraohjuksia”, jotka säännöllisesti olisivat tuoneet työpaikalta töitä kotiin, joka omalta osaltaan selittää kommenttien vähyyttä.

Tutkittavat eivät kovinkaan paljon maininneet työkavereita tai muitakaan työn kautta tulevia tilaisuuksia tai harrastuksia. Kahdella tutkittavalla oli työkavereiden kanssa liikuntaharrastus (työmatkojen pyöräily yhdessä, tennis, avantouinti), jota kommentoitiin näin:

-Töiden jälkeen lähdettiin työkaverin kanssa taas rantabulevardia pitkin polkemaan

- Mie olin työkaverini O:n kanssa sopinut tenniksen peluusta

Ja jonkun verran vapaa-ajan viettoa ravintolassa, kuten seuraavassa käy ilmi;

Töiden jälkeen mentiin terassille, entinen myymäläpäällikkökin R oli mukana ja se oli tosi mukava!

Kaikki kokemukset työkavereista olivat lähinnä mukavia ja innostavia, vaikka kokemuksia ei ollutkaan kovin paljon.

6.2.5 Työmatkat

Vain kolme tutkittavaa oli maininnut työmatkat muutaman kerran päiväkirjoissaan. Jotkut käyttivät työmatkaansa samalla liikunnallisena harrastuksena, vaikka sää ei suosinutkaan aina. Tässä säähän liittyviä kommentteja:

- Inhottavan kolea ilma, pyörällä töihin n. 20 minuuttia

- Laitoin hihattoman paidan kun pyöräilin töihin, vaikka hiki siinä yhtälailla polkiessa tuli.

Jotakuta jopa harmitti, kun työkaveri polki niin hiljaa, ettei tullut hiki;

- S polkee niin hitaasti, ettei miun syke paljon nouse

Autoa käytettiin silloin, kun mentiin suoraan töistä jonnekin muualle kuin kotiin;

- Tänään menen autolla töihin, koska menen suoraan kioskille töihin

Varsinaisesti rasittavana työmatka koettiin vain siksi, että mukana piti raahata tavaraa, jota töissä tarvittiin;

- rekvisiittaa, jumppavaatteita ym. mukana, olisi ihanaa, jos joskus voisi lähteä töihin vain pelkän käsilaukun kanssa.

Julkisten kulkuneuvojen käyttämisestä ei ollut Joensuussa mainintoja lainkaan. Kokonaisuutena voidaan todeta, etteivät työmatkat näytelleet kovinkaan suurta osaa joensuulaisten naisten arjessa, vaan ne oletettavasti sujuivat ongelmitta, koska merkintöjä ei juurikaan ollut.

6.2.6 Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla

Suhteiden hoitaminen puhelimitse, internetissä, messengerissä

Osa tutkittavista hoiti ystävyys- ja sukulaisuussuhteita puhelimitse, internetissä tai messengerissä säännöllisesti päivittäin. Ystävyysuhteita hoidettiin jopa enemmän muuten kuin fyysisesti ja se koettiin aivan luonnollisena ja tärkeänä. Seuraavassa muutama kommentti ”virtuaalisesta” ystävyyden hoitamisesta;

- V:n kanssa Skypessä juteltiin

- Perjantaina soitin ystävälleni R:lle ja puhuimme puolitoistatuntia

- Jos ei olisi ollut sovittua puhelua V:lle, olisin voinut viedä jäädä H:n kanssa juttelemaan

- E:n haukuin puhelimesta, kun arvasin että lasku on maksamatta.

Joskus oli asiaa, joskus ei niinkään. Joku iloitsi jopa kustannusten pienentämistä siirtyessään pois puhelimen käytöstä internetiin;

-P soitti tunnin puhelun. Pohdittiin yhteistä ongelmaa eikä tultu hullua hurskaammiksi!

- Ystäväni T on hankkimassa Internettiä ja samalla Skypeä ja Messengeriä, joten puhelinlaskuni tulevat pienenevänsä yhteen kolmasosaan. Jee!

Internetin käyttö koettiin Joensuun alueella luonnollisena tapana hoitaa suhteita ja erityisesti sitä tapahtui nuoremmissa ikäluokissa.

Henkilökohtaiset tapaamiset

Ystävien tapaaminen fyysisesti tapahtui useasti jommankumman luona samalla syöden ja jutellen ja myös saunoen kuten tässä kommentoidaan:

- M soitti ja sanoi, että viinipulloa ei voi yksin juoda ja pizza on uunissa. Otin pyörän ja lähdin.*
- Tulimme meille saunomaan ja parantamaan maailmaa*
- Siskon kanssa tehdään yhdessä ruokaa ja istutaan*

Käytiin myös kahvilassa tai porukalla syömässä tai juhlimassa, kuten seuraavassa käy selville;

- Töiden jälkeen mentiin terassille kuuden hengen poppoolla ja syötiin ja juotiin siideriä ja innoissamme myö kuunneltiin musiikkia*
- O:n luokse iltaa istumaan ja eikun kaupunkiin*

Ystäviä tavattiin myös yhteisen liikunnan merkeissä.

- Odotan A:ta, jonka kanssa lähdän sauvakävelemään ja sitten avantouimaan*
- Illalla vielä tunnin lenkki kaverin kans*

Ystäviä tavattiin usein, jopa päivittäin. Se koettiin mukavana, luonnollisena ja jopa itsestään selvytenä. Päiväkirjamerkinnöissä käytettiin positiivisia ilmauksia ja tunnetta ystävien tapaamisista kerrottaessa.

6.2.7 Oma perhe

Oman perheen ja puolison kanssa vietettiin paljon aikaa ja sitä pidettiin erittäin tärkeänä. Sitä kommentoitiin näin:

- *Pojat nukkumassa, K:n kanssa kateltiin vielä leffaa*

Puoliso osallistui lasten hoitoon kuten tässä;

- *K pyörähti lasten kanssa uimassa*

Yhdessä puolison kanssa laitettiin ruokaa;

- *Kotiin tultua tehtiin S:n kanssa pitsaa ja käytiin saunassa tai*
- *Kotiin tultua avattiin viinipullo ja otettiin kalapata uunista!*

Puolisolle myös tehtiin palveluksia puolin ja toisin. Näin asiaa kommentoitiin:

- *Aloin leipoa E:n synttärilakkua ja pasteijoita*
- *Ennätin loikoa sängyssä hierottavanakin*

Puolisoa kohtaan oli myös kritiikkiä, joka enimmäkseen kohdistui tekemättömiin ns. miesten töihin tai joita yleisesti on pidetty perinteisinä miesten töinä;

- *E:n haukuin puhelimesta, koska telkkari oli lakannut toimimasta.*
- *Nyt vituttaa niin paljon, etten vastaa sen puheluihin vähään aikaan.*
- *Olisipa miulla mies, joka tekisi nämä hommat!*

Kokonaisuutena perheeseen ja puolisoon liittyviä kommentteja oli päiväkirjoissa paljon. Oma perhe ja puoliso näyttävät olevan yksi tärkeimmistä elementeistä vapaa-ajan kokemisessa.

6.2.8 Flown kokemukset vapaa-aikana

Liikunta

Olimme tässä tutkimuksessa määritelleet flow-kokemuksen kokemukseksi, jossa saavutetaan mielihyvää jonkin ponnistuksen tai suorituksen jälkeen tai sitä tehdessä (kts luku 3.1). Tällaisia flow-kokemuksia tuntui olleen erityisesti liikuntaa tai siihen läheisesti liittyviä harrastuksia harrastettaessa. Tutkittavat harrastivat paljon liikuntaa; pyöräilyä, juoksua, tennistä, koiran kanssa lenkkeilyä jne. Liikunta koettiin tärkeänä, jopa välttämättömänä. Ne, jotka harrastivat liikuntaa, tekivät sitä lähes päivittäin tai jopa parikin kertaa päivässä kuten näissä kommentissa ilmenee:

- Päivän treeniin kuuluu kevyt 30 minuutin pyöräily ja kova 30 minuutin vauhtileikittelylenkki

- Illalla vielä lenkki ja sitten olikin puhti pois.

Liikunta koettiin myös osana sosiaalisuutta, koska sitä harrastettiin usein ystävän kanssa. Tai sitten myös koiran kanssa;

- Kävin koiran kanssa pitkällä lenkillä ja illalla tallilla

- Ensin lähden A:n kanssa sauvakävelemään ja sitten saunaan

Liikuntaan haluttiin laittaa aikaa, mitään kiireen tuntua ei koettu. Mitä enemmän tutkittava rasittui liikunnasta, sen positiivisemmalta kokemus tuntui:

- Loikka ja vetotreeniin meni kaksi tuntia. Nyt on kipeet lonkat

- Tennistreeniin meni kaksi tuntia

Flow muussa toiminnassa

Myös muunlaisessa toiminnassa ja harrastuksissa koettiin flow:ta kuten onnistumista, esteettistä nautintoa ja fyysistä hyvinvointia. Tätä kuvaavat hyvin seuraavat kommentit;

- Rapsuttelin kukkapenkkiä ja olin tyytyväinen, on ihanaa kun näkee kättensä työt

- Kävin ratsastamassa, poni oli kerrankin kiltisti, kuviot onnistu, hyvä mie!

- Kävin ratsailla ja opelta tuli kehut, vähä mie tuuletin....

Harrastukseen yhdistettiin joskus ruoka tai juoma, joiden avulla haettiin lisären-
toutusta tai flow-kokemuksen syventämistä;

*- En käy nukkumaan, vaan odotan A:ta, jonka kanssa lähdemme sauva-
kävelemään ja sitten uimaan. Sen jälkeen oli ihanan rento olo ja sitten la-
sillinen sherryä.*

*- Uin neljä kertaa hyisessä vedessä ja välillä lämmittelin saunassa. Nyt on
rento olo. Lasillinen punkkua ja nukkumaan.*

Flow-kokemuksia ei kokonaisuutena ollut kovin paljon. Ne eivät olleet mitään
mahtavia ja suurellisia kokemuksia, vaan arjen pieniä kohokohtia tai mukavia tun-
temuksia.

6.2.9 Monisuorittaminen (multitasking) ja semileisure

Monisuorittaminen

Osa tutkittavista teki silloin tällöin montaa tai ainakin kahta asiaa yhtä aikaa; ruu-
anlaittoa ja pyykinpesua, ruuanlaittoa ja puhelimesta puhumista, silitystä ja TV:n
katselua, internetissä olemista ja musiikin kuuntelua. Tekemiset olivat melko pie-

niä usein välttämättömien kotitöiden tekemiseen liittyviä asioita, mutta niiden hoitamiseen ei haluttu käyttää kovin paljon aikaa. Näitä tekemisiä tehtiin yhtä aikaa, ikään kuin pois alta, jotta päästäisiin tekemään jotain ihan muuta. Tämentyypisiä kommentteja tuli esille useista päiväkirjoista:

- Panin tomaattikeiton kiehumaan ja pyykit koneeseen

- Vaatteiden silitystä ja tv:n katselua

- Siinä kun ruoka valmistui, soitin H:lle ja...

- Cd:tä kuuntelin koko sen ajan, kun juttelin V:n kanssa Skypessä

Monisuorittaminen näytti liittyvän kiireeseen tai aikapulaan, mutta myös ikään kuin itselle asetettuihin tavoitteisiin, kuten kodin siisteyteen, ruuan tekemiseen aikuisille lapsille tms. Tutkittavat näyttivät kokevan sen melko luonnollisena tapana olla tehokas; esimerkiksi silittää ja tehdä jotain muuta samalla, kuten seuraavasta voidaan päätellä;

- Venyttelin samaan aikaan kun puhuin P:n kanssa puhelimessa

- Koneellisten välissä puuhasin kaikkea muuta

Kovin yleistä ei monisuorittaminen kuitenkaan joensuulaisten kohdalla ollut tai sitten päiväkirjojen kerrontatapa ei tuonut esille monisuorittamista kovinkaan useasti.

Semileisure

Semileisure on tekemistä, joka ei työtä eikä vapaa-aikaakaan. Joensuulaisilla tutkittavilla kokemukset niistä tekemisistä, jotka eivät ole työtä muttei vapaa-aikaakaan koostuvat varsinkin iäkkäiden sukulaisten auttamisesta ja tapaamisista. Näin kertoilivat kaksi tutkittavaa, joilla oli äiti vanhainkodissa;

- Haettiin äiti vanhainkodista lomalle

- Sisustettiin äidin huonetta, äiti on huonossa kunnossa

- Äidille kukkapenkin pohjan tekoon

Osa tutkittavista osallistui seurojen tai järjestöjen tilaisuuksiin, sekä hoiti lapsiin liittyviä pakollisia asioita;

- Tällä viikolla on vaikka mitä; keskustelu pikkukoulujen tulevaisuudesta ja avantouimareiden kevättalkoot

- Nolo reissu, A itki parturissa eikä olisi millään antanut leikata loppuun!

- Olin tiedepuiston kesäriehassa järjestysmiehenä

Yleisesti ottaen velvoitteet koettiin välillä mukavina, joskus taas vastuu tuntui ras-
kaalta.

6.3 Aineistosta nousseet muut kokemukset

Levätä ja rentoutua osataan

Suurin osa tutkittavista koki selkeästi levon ja rentoutuksen tarvetta. Useimmat osasivat myös rentoutua ja kokivat sen virkistävänä ja tavoiteltavana. Lepo liittyi useimmiten kotiin ja olemiseen, ei niinkään pelkkään nukkumiseen. Näin naiset asiaa kommentoivat;

- Kuuden jälkeen ajattelin oikaista pitkäkseni ja nukahdin kahdeksi tunniksi.

- Omaan sänkyyn ja peiton alle on mukava päästä

- Köllöttelin ruuan jälkeen lepotuolissa

- Nyt retkotan rentona ja lueskelen.

Myös itseä yritettiin käskää lepäämään ja hellittämään, ja välillä koettiin, että tehdään liikaa. Kyseenalaistettiin myös se, onko mitään järkeä tehdä niin paljon ja

eikö joku muu voisi tehdä näitäkin asioita. Ajankäyttöön tavallaan pakotettiin edes hetki sellaista aikaa, ettei tarvitsisi tehdä mitään. Tätä kommentoitiin näin:

- Kaikki, mikä ei ole pakollista karsin pois

- Hellitä hyvä ihminen! Pitääkö minun olla se martta, joka hoitaa kaikki duunit?*

Kotitöiden ja asioista huolehtimisen koettiin aiheuttavan väsymystä ja estävän vapaa-ajan viettämistä. Toisaalta osattiin myös säännöstellä tekemisiä ja levätä välillä. Myös tv:tä katsottiin, vaikka kaikki eivät sitä tehneet. Tv:n katselu oli tapa rentoutua, kuten seuraavista kommenteista voitaneen päätellä;

- Ihan kotosalla oloa. Katselin telkkaria ja olin vain.

- Nyt täytyy jo pysähtyä ja vaikka katsoa telkkaria

Vain yksi tutkittavista mainitsi TV-ohjelman nimen, jonka hän ehdottomasti halusi katsoa. TV:n katsominen koettiin lähinnä rentouttavana asiana ennen nukkumaanmenoa tai sitä tehtiin silloin, kun muuta tekemistä ei ollut.

Keski-ikäiset eronneet tai naimisissa olevat naiset tekivät paljon kotitöitä ja monenlaista muutakin.

Kaikenlainen tekeminen tuli esille seuraavissa kommenteissa:

- Pyykit vielä koneessa, samoin tiskit levällään ja huomisen kouluhommat tekemättä, siispä töihin!

- Köynnösruusun kanssa temppuilin, nyt se leikattu. Rapsuttelin kukkapenkit ja olin tyytyväinen.

- Laitoin verhoja ja pesin olohuoneen ikkunat. Seuraavaksi kiinnitän hyllyt.

- Ajoin H:n talotehtaalle ja tein ne talokaupat.

Nämä naiset olivat melkein koko ajan tekemässä jotain, mikä oli yllättävä huomio. Tekemiset liittyivät pääosin kotiin, perheeseen ja ystäviin. Tässä elämäntilanteessa oleva ryhmä oli, voisiko sanoa kaikkein aktiivisin ”tekijä” tai toimija vapaa-aikana

Saunominen on olennainen osa joensuulaisten naisten arkea ja jopa ystävien tapaamista

Saunomisesta piti suurin osa Joensuun naisista, etenkin talviseen aikaan. Siitä kertoo se, kuinka usein saunomisesta puhuttiin. Saunomaan kokoonnuttiin yhdessä ystävän tai puolison kanssa, mikä tulee esiin seuraavissa kommentteissa

- *K:n kanssa saunottiin vielä..*

- *Käytiin kaverin kassa saunassa ja tehtiin ruokaa*

Sauna lämmitettiin myös yksin ollessa, vaikkei sitä tehty läheskään aina ;

- *Saunoin vielä ja katselin telkkaria.*

- *Lämmittäisinkö saunan?... enpä taida yksikseni*

Ystäviä ja sukulaisia autetaan

Ystäviä ja sukulaisia autettiin pihatöissä. Näin asiaa kuvasi nuori perheellinen nainen;

- *Käytiin ostamassa mutsin ja E:n pihalle kasvit, kun olin tehnyt jo heille terassit*

Lisäksi ystäviä ja sukulaisia autettiin myös kotitöissä, pidettiin seuraa ja jopa osallistuttiin ystävän liikeyrityksen pyörittämiseen. Näin asiasta puhuttiin:

- *Käytiin illalla vielä kylässä ja värjäsin samalla anopin hiukset*

- *Päätimme muokata siskon takapihaa. Leikkasimme aidan.*

- *Tuli luvattua mennä ystävää tuuraamaan K:n kioskille*

Ystävien ja sukulaisten auttamista ei tapahtunut vain silloin tällöin, vaan usein jopa päivittäin. Auttaminen koettiin osana luonnollista arkea ja se tuotti myös mielihyvää, kuten tässä:

- *Haettiin äiti vanhainkodista päivän lomalle. Mukava päivä!*

Joskus myös esitettiin hieman kritiikkiä toisten osaamattomuudesta tai koettiin velvollisuuden kutsuvan, kuten seuraavasta kommentista voitaneen päätellä;

- *Sitten H:n ja J:n luokse hyllyjä laittamaan. Eivät itse osaa.*

Pääasiassa koettiin kuitenkin vahvaa yhteisöllisyyttä ja huolenpitoa. Myös vastapalveluksia niiltä joita oli autettu (esim. lapsenhoitoa).

Liikunta

Liikunnasta on tullut joillekin myös pakonomainen intohimo, sen lisäksi, että se koetaan mukavana ja rentouttavana . Näin asiaa kuvasi nuori aktiiviharrastaja:

- *Pitää katsoa pystynkö juoksulenkin tekemään, pitkän pyörälenkin teen joka tapauksessa*

- *Heräsin yöllä, kun loikkatreenin takia alkoi lonkkia kivittää*

Liikuntaa siis harrastettiin fyysisten kipu tms. oireiden uhallakin

6.4 Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika Joensuussa

Käytyämme päiväkirjat läpi, teimme johtopäätöksen, että kolmanteen alaongelmaan, *mikä on työssäkäyväälle naiselle omaa, erillistä vapaa aikaa*, olisi vaikeaa saada yksiselitteistä vastausta pelkkää päiväkirja-aineistoa tutkimalla ja analysoimalla sitä sisällönanalyysin avulla. Päätimme käyttää yksilöllistä teemahaas-

tattelu kolmannen alaongelmamme ratkaisuun saadaksemme tarkennusta erityisesti oman erillisen vapaa-ajan kokemiseen. Halusimme selvittää myös, mikä on naisille täysin vapaata, osittain vapaata ja täysin velvoitettua tekemistä ansiotyön ulkopuolella sekä ovatko naiset vastuuttaneet itselleen jotain sellaista esimerkiksi jonkin kotityön, joka rajoittaa vapaa-ajan viettämistä. Teimme kysymykset niille naisille, joilla oli perhe (lapsia ja/tai puoliso), paitsi kolmas kysymys jätettiin esittämättä yksinhuoltajille. Hirsjärvi (2005, 194) on perustellut haastattelun käyttämistä erityisesti silloin kun ihminen on tutkimuskohteena ja kun tutkija haluaa selvittää tai syventää vastauksia tai tuloksia. Tässä luvussa on esitelty Joensuun tulokset ja vastaavat pääkaupunkiseudun tulokset luvussa 7.4.

Oman erillisen vapaa-ajan kokemisen oletimme jo omassa teoriakehyksessämme olevan tärkeällä sijalla työssäkäyvän naisen vapaa-ajassa, mutta mikä naisille sitten on sitä omaa aikaa ja onko se vapauden kokemista? Näin ensimmäiseksi kysymykseksi muotoutui:

Minkä koet olevan sinulle omaa erillistä vapaa-aikaa?

Perheellisten naisten oma vapaa-aika Joensuussa oli yksinoloa silloin tällöin, ilman mitään erikoista tekemistä. He kokivat myös omien ystävien tapaamisen ja ulkona käymisen ilman lapsia ja puolisoa omaksi todelliseksi vapaa-ajaksi. Myös ostoksilla käynti ja lenkkeily yksin olivat omaa erillistä vapaa-aikaa. Oma erillinen vapaa-aika merkitsi rauhassa oloa, jotta jaksaa paremmin perheen/puolison kanssa. Yksinhuoltajan oma vapaa-aika oli silloin kun lapsi oli isänsä kanssa. Silloin hän tapasi ystäviään tai vain oli ja latasi ”akkuja” arkea varten.

6.5 Velvoitettu vapaa-aika Joensuussa Guttmanin skaalan mukaan

Työssäkäyvän naisen vapaa-aika (= kaikki ansiotyön ulkopuolinen aika) koostuu monenlaisesta tekemisestä. Mietimme jo omaa teoriakehystä muodostaessamme, mitkä niistä koetaan pakollisina, mikä on vapaaehtoista ja mikä siltä väliltä. Myös julkisuudessa oli paljon keskusteltu esimerkiksi kotitöiden pakollisuudesta tai koetaanko omien vanhojen vanhempien hoitaminen työksi vai vapaa-ajaksi? Tutkitta-

essa levon ja virkistykseen välistä suhdetta, ts. mikä on todellista vapaa-aikaa, pohdimme asiaa Guttmannin skaalan avulla (Guttman 1944, 383-389.). Guttmannin skaala perustuu kolmeen ulottuvuuteen, jonka avulla pohdimme, mikä on tutkimuksemme kohteina olevien naisten todellista vapaa-aikaa. Skaalan mukaan dimensioita ovat :

1. Toiminnan= vapaa-ajan luonne
2. Asenointi
3. Konteksti=ulottuvuus

Guttmannin skaalaa hyväksikäyttäen muodostimme kehyksen, jossa toiminnot on jaettu täysin velvoitettuun tekemiseen, osittain velvoitettuun ja täysin vapaaseen tahtoon. Nämä toiminnot ovat poimittu alaongelma 1:n ratkaisusta sen perusteella, kuinka usein ne aineistossa esiintyivät. Alaongelma 1:n avulla kartoitettiin vapaa-ajan toimintoja kysyen mihin työssäkäyvän naisen aika kuluu? Niinpä toiseksi kysymykseksi muodostui:

Mitkä seuraavista yleisistä tekemisistä ovat kohdallasi:

- a) täysin velvoitettua
- b) osittain velvoitettua
- c) täysin vapaasta tahdosta riippuvaisia?

Toiminnot:

- 1 Ruoanlaitto
- 2 Ostoksilla käynti
- 3 Pyykinpesu, viikkaus ja silitys
- 4 Muut kotityöt (siivous, kaapien siivous)
- 5 Liikunta
- 6 Lasten harrastuksiin osallistuminen (kuljetus, vanhempainseurakunnat tms)
- 7 Sukulaisten ja ystävien auttaminen
- 8 Työmatkat
- 9 Pihatyöt
- 10 Työkavereiden tapaaminen työajan ulkopuolella (esim. teatterikäynti, syöminen)

Tässä luvussa esittelemme ensin Joensuun tulokset ja vastaavat tulokset pääkaupunkiseudulta on esitelty luvussa 7.5.

Joensuussa perheellisten mielestä täysin velvoitettuja olivat pyykinpesu ja silitys sekä kaikenlainen siivous, osittain velvoitettuja ostokset, pihatyöt ja sekä ruuanlaitto arkisin. Täysin vapaasta tahdosta riippuvaisia olivat liikunta, ruuanlaitto viikonloppuisin ja ystävien ja sukulaisten auttaminen. Työmatkoista ei ollut mainintaa. Työkavereiden tapaaminen vapaa-ajalla koettiin täysin vapaaksi. Samoilla linjoilla oli yksinhuoltaja, joka kuitenkin koki ruuanlaiton ja ostokset täysin velvoitetuksi tekemiseksi. Työmatkat hän koki myös täysin velvoitetuiksi, sillä hänen työmatkansa oli melko pitkä.

6.6 Vastuunotto kotitöistä

Työssäkäyvät naiset kokevat kiirettä ja rasittavuutta omassa elämässään. Tämä on todettu lukuisissa ajankäyttötutkimuksissa ja myös meidän aineistossamme se tulee myös selvästi esiin. Mietimme, vaikuttaako kiireen kokemiseen ainakin osittain se, että naiset ovat ikään kuin monopolisoineet itselleen tai ottaneet vastuun suuresta osasta esimerkiksi kotitöitä, ostoksilla käynnin tai lasten asioiden hoitamisen (neuvola, lääkäri, vanhempaintoimikunnat tms.). Eli vaikuttaako heidän oma asenteensa vapaa-ajan sisältöön ja määrään Green, ym., 1989, 100). Kolmanneksi kysymykseksi muotoutui näin:

Koetko ottaneesi omalle vastuullesi (monopolisoinut) jotkut edellisessä kysymyksessä mainituista tekemisistä (tai jonkin muun vapaa-aikaasi liittyvän tekemisen) ja miksi?

Seuraavaksi esittelemme Joensuun tulokset ja vastaavat tulokset pääkaupunkiseudulta ovat esitetty luvussa 7.6 Kolmanteen kysymykseen perheelliset (3) tutkittavat vastasivat, että pyykinpesu ja silitys olivat heidän vastuullaan, samoin toisen vastaajan kohdalla myös ruokaostokset ja ruuanlaitto. Syinä oli, ettei puoliso

"osannut" naisten mielestä pestä pyykkiä ja silittää ja vielä vähemmän viikata sitä kaappeihin. Puoliso ei myöskään "osannut" käydä kaupassa ilman ostoslistaa, joten ostokset koettiin helpompana tehdä itse ja samoin oli ruuanlaiton kohdalla. Vastaajat olivat eri-ikäiset ja nuoremmalla vielä pienet lapset. Hänen miehensä teki enemmän kotitöitä kuin keski-ikäisen naisen puoliso. Lisäksi yhden vastaajan kohdalla lastenhoito oli monopolisoitunut molemmille puolisoille, koska he tekivät vuorotyötä viikot niin, etteivät nähneet juuri toisiaan ja olivat aina yksin lasten kanssa. Tämän vastaaja koki erittäin raskaana ja ajankäytöllisesti ongelmallisena.

7 TUTKIMUSTULOKSET PÄÄKAUPUNKISEUDULTA

7.1 Mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaa-ajallaan pääkaupunkiseudulla?

Oheisessa taulukossa on lueteltu pääkaupunkiseudun työssäkäyvien naisten päiväkirjoista nousseet vapaa-aikana (kaikki se aika, joka on pääasiallisen ansiotyön ulkopuolella) tehdyt toiminnot ja niiden esiintymiskerrat aineistossa samoin kun aikaisemmin Joensuun toiminnoissa, luvussa 6.1. Myös oheisessa taulukossa numerot 1-5 edustavat tutkittavan naisen elämäntilannetta. Tutkittavien elämäntilanteet olivat: 1 sinkut, 2 nuoret avoliitossa tai avioliitossa olevat naiset, 3 koululaisten ja pienten lasten äidit, 4 aikuiset naimisissa tai eronneet, joiden lapset lähteneet kotoa, 5 yksinhuoltajat.

Pääkaupunkiseudun työssäkäyvien naisten päiväkirjoista kävi ilmi seuraavat vapaa-aikana (kaikki se aika, joka on pääasiallisen ansiotyön ulkopuolella) tehdyt toiminnot:

Taulukko pääkaupunkiseudun toiminnoista:

TOIMINNOT	1	2	3	4	5	YHTEENSÄ
Autolla, yleisillä kulkuneuvoilla matkustaminen töihin ja töistä kotiin	5	2	7	7	3	<u>24</u>
Lasten kuljettaminen harrastuksiin			7		15	<u>22</u>
Ostoksilla/ikkunaostoksilla käynti, ostosten suunnittelu, ”shoppailu”		8				<u>8</u>
Ruokaostoksilla käynti	1	4	5	5		<u>6</u>
Liikunta, (Kävely/lenkkeily yms.harrastukset)		10	10	6		<u>26</u>
Kotityöt (siivous, imurointi, lattian luuttuaminen,pölyjen pyyhintä, pyykit kaappien siivous yms.)	1	5	35	6		<u>47</u>
Puhelimessa puhuminen		2	4	8		<u>14</u>
Internet, ”meseily”, sähköpostien kirjoittelu		7				<u>7</u>
Ruoanlaitto, grillaus		6	21	5		<u>32</u>
Leipominen		2				<u>2</u>

TOIMINNOT	1	2	3	4	5	YHTEENSÄ
Television katselu	1	3	12	5	9	<u>30</u>
Sivutyö, työn tekeminen kotona	6			2		<u>8</u>
Kampaajalla käynti		1	1			<u>2</u>
Lepo, köllöttely, makailu, nukkuminen, päiväunet		3		5		<u>8</u>
Kirpputorille vaatteiden keruu, lajittelu, hinnoittelu ja myyntiin vienti			1			<u>1</u>
Kirkossa, messussa käynti, muu uskuntoon liittyvä toiminta				2		<u>2</u>
Kulttuurin harrastaminen vapaa-ajalla				1		<u>1</u>
Radion/musiikin kuuntelu			5	5		<u>10</u>
Oman hevosen ratsastus/ratsastustuntien pito, tallien siivous	9					<u>9</u>
Lasten läksyjen ”kuulustelu”			4			<u>4</u>
Remontointi			3			<u>3</u>
Saunominen			1	2		<u>3</u>
Koiran kanssa lenkkeily			6	6	10	<u>22</u>
Opiskelu työn ohella, tenttiin luku yms.				5	12	<u>12</u>
Ystävien, kavereiden, työkavereiden ja sukulaisten tapaaminen, kahvittelut, juhliminen yms.	5	7	15	3	4	<u>34</u>
Puolison ja perheen kanssa yhteiset aktiviteetit ja muu yhdessäolo		5	25	2	6	<u>38</u>
Työn mukanaan tuomat aktiviteetit työajan ulkopuolella; iltakokoukset, illanistujaiset työkavereiden kanssa			2	4		<u>6</u>
Kerhoharrastus, muut harrastukset yhdessä lasten kanssa			6	5	2	<u>13</u>
Lukeminen (Lehdet, kirjat, postit ym.)		3	7	15		<u>25</u>
Pihatyöt			2		3	<u>5</u>
Taloyhtiön, vanhempainyhdistyksen, leirikoulun, urheiluseuran ym. toimikunnan aktiviteetit, joko lapsen tai oman harrastukseen liittyen	2		5			<u>7</u>
Lapsen kanssa ulkoilu, talon pihalla oleskelu ja leikkiminen lapsen kanssa			6			<u>6</u>

Tällä määritelmällä päiväkirjoja analysoimalla eri tekemisiä löytyi erittäin paljon (yli 50 kpl), joista luokittelun avulla saimme toimintojen kategorioita kaiken kaikkiaan 31 kpl.

Toimintojen määrä jakaantui naisten elämäntilanteiden perusteella tehdyn jaon mukaan seuraavasti : (sitä kuinka paljon tosiallista aikaa mihinkin toimintoon kului ei tutkittu)

1. Sinkut, alle 40-v. (yksi päiväkirja)

Sinkun arjesta enin osa kuluu selkeästi erityiseen harrastukseen (9 merkintää), joka tässä(kin) tapauksessa oli ratsastus. Toiseksi eniten oli toisesta työstä, siivouksesta (6 merkintää). Ystäviä tutkittavamme sinkku tapaa aina henkilökohtaisesti, lähinnä harrastukseen liittyen tai sitten muun kahvittelun, ruokailun tai baarissa käynnin merkeissä (5 merkintää). Puhelimessa tämä sinkku ei juurikaan puhu (ei merkintöjä). Yksi ainoa merkintä oli myös tv:n katselusta. Vähiten aikaa näytti kuluvan kotitöiden tekemiseen ja ruokakaupassa käymiseen (1 merkintä), yksinkertaisesti siitä syystä, ettei tähän ollut enää aikaa. Merkintöjä ei myöskään ollut lukemisesta. Aika kului harrastusten, päätyön ja sivutyön tekemiseen, sekä pikaisiin ystävien tapaamisiin (painottui viikonloppuun). Lisäksi tutkittava käytti aikaa hevosleirikoulun ja siihen ulkomaille liittyvän matkan suunnitteluun (2 merkintää). Työmatkoista oli merkintöjä, vaikkakin matka töihin junalla on lyhyt. Matkat harrastuksiin taas oli merkittävästi esillä päiväkirjoissa (3+2 merkintää). Tutkittava piti päiväkirjaa toukokuun aikana

2. Nuoret avoliitossa tai avioliitossa olevat naiset (yksi päiväkirja)

Tässä ryhmässä eniten merkintöjä oli ystävien tapaamisesta (2 kertaa henkilökohtaisesti ja 7 kertaa sähköpostin tai muun keskustelufoorumin ja 2 kertaa puhelimen välityksellä). Ystäviä tavattiin ravintolassa esim. polttareiden suunnittelun tai syntymäpäivien merkeissä. Lisäksi tämän pariskunnan perinteisiin kuuluu kokoontuminen juhlapyhinä suuremman kaveriporukan luokse. Liikuntaharrastuk-

sesta oli 10 merkintää, joista 2 yhdessä puolison kanssa. Työmatkasta oli ainoastaan 2 merkintää, joka on yllättävää ottaen huomioon sen, että tällä henkilöllä työmatkaa kertyy 30 km/suunta. Yksi merkintä on siitä, että työmatka oli tehty bussia käyttämällä, normaalin autoilun sijaan ja toinen merkintä oli autoilusta ja polttoaineen hinnan kalleudesta. Ostoksilla tämä ihminen tykkäsi käydä joko ruokakaupassa tai muuten vain kauppakeskuksessa pyörimisestä, sijaitseehan kauppakeskus kävelymatkan etäisyydellä (8 merkintää) ja ruokaostoksillakin henkilö kävi neljä kertaa. Lisäksi kampaajalla käynti kuului tämän henkilön elämään tutkittavan 2 viikon aikana. Kampaajalla käynnistä oli maininta, että siellä on ihana käydä, varsinkin kun oli onnistunut löytämään hyvän kampaajan. Tämä sama kampaaja oli laittanut hänen hiuksensa jo kolme kertaa, joten voitaneen olettaa kampaajalla käynnin olevan osa hänen arkeaan. Muutamia mainintoja tuli myös kotitöiden tekemisestä (5 merkintää), ruuanlaitosta (6 merkintää) ja leipomisesta (2 merkintää). Kolme mainintaa oli television katselusta ja lepäilystä yhdessä puolison kanssa. Lukeminen painottui melkein kokonaan postien lukemiseen (3 merkintää). Merkintöjä ei lainkaan ollut esim. saunomisesta. Tutkittava piti päiväkirjaa toukokuun aikana.

3. Koululaisten ja pienten lasten äidit (3 päiväkirjaa)

Pienten lasten ja koululaisten äideiltä kuluu todennäköisesti eniten aikaa pääkaupunkiseudulla lasten ja koko perheen kanssa oleiluun, ja ulkoiluun (25 merkintää). Lisäksi joko lasten urheiluharrastus tai kerhoharrastus vievät ison osan aikaa sellaisten äitien vapaa-ajasta, joiden lapset harrastaa (7+3 merkintää). Lasten harrastus vaati myös lasten kuljettamista paikasta toiseen (7 merkintää). Toiseksi eniten merkintöjä oli ruuanlaitosta (21), ystävien ja sukulaisten tapaamisesta (yht.15 kpl), joista 12 kertaa siten, että lapset olivat mukana ja kolme kertaa ilman lapsia joko liikunnan tai kahvin merkeissä. Ruokakaupassa käynti mainittiin vain viisi kertaa, joka voi merkitä sitä, että tehtävä on niin osa rutiinia, ettei se ole mainitsemisen arvoista. Puhelimitse kommunikoinnista mainintoja oli muutama (4 merkintää). Tv:n katselusta, sekä radion ja musiikin kuuntelusta merkintöjä oli yhteensä 17 merkintää (12+5). Muita kotitöitä tehtiin myös erittäin paljon, peräti

35 merkintää. Tämän toiminnon useus johtui melko pitkälle siitä, että yksi tutkittavista tuntui olevan ns. monisuorittaja, jonka täytyi *koko ajan täytyi olla tekemässä jotakin*. Yksi tutkittavista oli aktiivisesti mukana vanhempainyhdistyksen toiminnassa (3 merkintää) ja toinen osallistui taloyhtiön aktiviteetteihin ja pihatöihin (2 merkintää). Lisäksi koiraa ulkoilutti useasti yksi tutkittavistamme (6 merkintää). Henkilökohtaisesti aikaa liikunnallekin riitti, yhdellä tutkittavalla oli lenkkeilyä ja sauvakävelystä yhteensä 10 merkintää (8+2). Töitä kotona ei tehnyt kukaan tutkittavamme, ja kulttuuria harrastettiin ainoastaan sen verran mitä töiden kautta vapaa-aikaan ikäänkuin ”levisi” (2 merkintää). Omaa aikaa kulttuurin harrastamiselle ei juurikaan ollut. Yksi merkintä oli itsensä hoitamisesta (kampaaja). Kirpputorille tavaroita myytäväksi kokosi yksi nainen. Yksi ryhmän naisista luki paljon kirjoja (7 merkintää), kun taas toinen vietti aikaa lapsensa kanssa hiekkalaatikolla istuen ja leikkien (6 merkintää). Läksyjä kuulusteli muutaman kerran (4 merkintää) yksi tutkittavistamme. Kokonaisuudessaan tuloksiin vaikutti se, kuinka vanhoja lapset tässä ryhmässä olivat ja mitä arki heidän kanssaan vaati. Selvää on, että arjen rytmi muuttui lasten iän mukaan. Työmatkoista mainitsi erikseen (7 merkintää) yksi henkilöistä. Remontin tekoa suunnitteli ja toteutti yksi henkilö (3 merkintää). Saunaan ehti merkintöjen perusteella vain yksi henkilö (1 merkintä). Selvästi tärkein elementti arjen pyörittäjistä oli lapset-kuinkas muutenkaan? Ryhmässämme ei selvästikään ollut varsinaisia ”ura-äitejä”, joiden ura nousisi lasten edelle. Tutkittavamme pitivät päiväkirjaa toukokuussa ja helmikuussa.

4. Aikuiset, naimisissa tai eronneet, joiden lapset lähteneet kotoa (Yksi päiväkirja)

Tällä tutkittavalla eniten merkintöjä oli lukemisesta (15 kpl). Seuraavaksi eniten oli liikunnasta, joka oli koiran kanssa lenkkeilyä tai joogaamista (6+4). Myös ystävien kanssa yhteydenpito puhelimitse oli tärkeällä sijalla (8 merkintää). Henkilökohtaisesti ystäviä tavattiin 3 kertaa. Lukuisia merkintöjä oli työmatkojen tekemisestä (7), joiden rasittavuudesta oli myös mainintaa. Lukuisia merkintöjä oli myös kotitöiden tekemisestä (6), ruokaostoksilla käynnistä ja ruuanlaitosta (5) sekä työn ohessa opiskelusta (5) ja musiikin kuuntelusta (5). Kaksi merkintää oli mm. työn

teosta kotona, omien lasten tapaamisesta ja saunomisesta. Merkintöjä ei ollut lainkaan mm järjestötoiminnasta, muusta harrastuksesta eikä mökkeilystä. Sen sijaan kirkossa tai messussa käynnistä oli kaksi merkintää (muissa päiväkirjoissa ei esiinny uskonnollista toimintaa ollenkaan) ja yksi merkintä teatterissa käynnistä. Myös pihalla oleskelusta ja haravoinnista oli 2 merkintää. Lisäksi tutkittavan ammatti (opettaja) vaikutti siihen, että työ tavallaan levisi vapaa-aikaan: tutkiva tapasi vanhoja opiskelijoitaan yhteisten illanistujaisten merkeissä ja workshoppeihin osallistumalla (4 merkintää). Tutkittava myös osasi ottaa vapaa-aikaa itselleen, vaikka opiskelikin työn ohessa (5 merkintää), sillä levosta ja rentoutumisesta kynttilänvalossa oli 5 merkintää. Tutkittava piti päiväkirjaa toukokuussa.

5. Yksinhuoltajat (1 päiväkirja)

Yksinhuoltajan arki pääkaupunkiseudulla perustui täysin lapsen ehtoihin. Tutkittavamme kuljetti lastaan päiväkotiin ja erilaisiin harrastuksiin todella monia kertoja (15 merkintää). Lisäksi vapaa-aika vietettiin lapsen kanssa (6 merkintää). Tutkittava itse myös valmensi lapsia liikuntaharrastuksen ohella (2 merkintää). Tutkittavalla on myös kämppekaveri, jolla samanikäinen lapsi. Tämän vuoksi osan lasten noudoista ja kuljetuksista hoiti myös toinen henkilö. Lisäksi opiskelu työn ohella, tentteihin valmistautuminen ja koulussa käynti vei suuren osan aikaa tutkittavamme ajasta (12 merkintää). Työstä ei ollut sen kummemmin mainintoja, muuta kuin se, että tutkittavalla oli vuorotyö ja töihin mentiin autolla (3 merkintää). Tutkittavalla oli myös koira, joka vaatii ulkoilutusta joka päivä useamman kerran (10 merkintää). Tutkittava ehti tapaamaan myös ystäviään ruoan ja muun seurustelun merkeissä (3 merkintää). Televisiota ehdittiin katsoa joka aamupäivä ja illalla joskus (9 merkintää). Viikonloppuna tutkittava tapasi ystäviään ravintolassa (1 merkintä). Tutkittavamme piti päiväkirjaa helmikuussa.

7.2 Työssäkäyvien naisten kokemuksia vapaa-ajastaan

7.2.1 Vapauden kokemukset vapaa-aikana

Tärkeää vapauden kokemuksessa oli saada edes hetki vapaata aikaa itselleen kuten seuraavassa kommentissa;

- Kun olisi edes joskus hetki aikaa olla tekemättä mitään

Vapaita hetkiä käytettiin esim. puolison kanssa yhdessä olemiseen, rentoutumiseen tai esim. tentin lukuun, kun lasten kuljetuksen hoiti kyseisenä hetkenä joku muu kuten tässä:

- Ihanaa, kämppikseni H hakee vie tytöt tänään tarhaan, saan siis rauhassa selailla tämänpäiväisen tenttimateriaalin sisältöä.

Vapautta myös suorastaan kaivattiin. Näin asiasta puhuivat avioliitossa olevat perheellinen nainen ja sinkku;

- Vapaapäivä minulla ja puolisolllani! IHANAA, en muista milloin olisin pitänyt töistä vapaata.

- Olen kipeänä kotona. Onneksi en mennyt tänään töihin, niin saan levätä hetken.

Lisäksi vapauden kokemukseen liitettiin yleisesti kaunis ilma ja tarve päästä ulos raittiiseen ilmaan, kuten seuraavista kommentteista käy ilmi:

- Aivan upea ilma, pitkästä aikaa, pakko lähteä ulos*
- Ruoan valmistamisen jälkeen minun oli suorastaan pakko rynnätä lenkille*

Vapauden ja vapaana olemisen tarvetta tuli esiin yleisesti ottaen vain vähän pääkaupunkiseudun naisen päiväkirjoista, mutta silti sen voidaan sanoa merkitsevän kuitenkin jotain naisille.

7.2.2 Työn vaikutus vapaa-aikaan

Kiireen, rasittavuuden kokemukset työssä

Töissä tai töihin lähdössä ihmisillä tuntui olevan aina kiire. Näin kävi ilmi jokaisen naisen kohdalla. Asiasta puhuttiin seuraavasti:

- *Töissä oli taas kiirettä, kuten tavallisesti*
- *Heti töihin päästyäni alkoi rumba*
- *Luin kotona päivän kehdet, taaskaan en ehtinyt aamulla lukea,
kun aina tulee niin kiire, pitää ehtiä suihkussa käydä
ja koiran kanssa kävelyllä ennen töihin lähtöä*

Työtehtäviä ei aina saatu tehtyä työajan puitteissa, vaan osa töistä oli jätettävä kesken. Osaltaan tämä edesauttoi sitä, että työpäivät kuluivat nopeasti ja se tuntui olevan osalle naisista mieluista. Näin asiaa kuvasi aktiivinen sinkku;

- *Mutta sitten kun töitä on paljon, päiväkin menee nopeasti,
jälleen sain todeta, että hieman liian nopeasti, osa töistä
oli van pakko jättää kesken, että kerkee ajoissa junaan.*

Työ oli osalle naisista myös rutiininomaista kuten tässä kommentissa:

- *Huomenna töihin, eli alan jo mielessä käymään seuraavaa
viikkoa läpi. Stressikäyrä siis nousussa*

Myös motivaatio tuntuu olevan hukassa tai ihmiset haluaisivat vaihtaa työpaikkaa. Ehkä työpaikan vaihtoon on huomattavasti enemmän mahdollisuuksia pää-

kaupunkiseudulla, joten työpaikan vaihdosta myös puhutaan usein. Kyllästymistä työhönsä kuvasivat naiset seuraavasti:

- Taas kerran tänään tuli mieleen, että haluaisin vaihtaa työpaikkaa.

- Kävin kesken työpäivän v.fi-sivuilla. Tulostin yhden työpaikkahakemuksen.

- Hakuaikaa on vielä 2 viikkoa. Ehkä haen sitä, mietin vielä. Kaikki työtehtävät ei todellakaan ole niin kiinnostavia ja välillä olo on todella turhautunut!

Kiirettä koettiin töissä melko paljon. Huomioitavaa oli voimakkaasti esiin tullut tarve vaihtaa työpaikkaa, josta puhuttiin useassa päiväkirjassa.

Positiiviset kokemukset työssä

Positiivisia kokemuksia työstä ja työn tekemisestä pääkaupunkiseudulla oli kokonaisuutena huomattavasti vähemmän kuin kiireen ja rasittavuuden kokemuksia. Avioliitossa elävän perheellisen naisen kokemukset töistä liittyivät illanistujaisiin yhdessä työkavereiden kanssa kuten tässä:

- Tänään olisi ollut illanistujaiset työkavereiden kanssa-salaattia, leipää, viiniä.

Jos työpäivä päättyi aikaisin, oli sekin positiivisen kommentin paikka:

-Tänäänkin piti olla aikaisin töissä, ja sen takia pääsin myös aikaisin kotiin. Kivaa!

Opettajan päivään hyvää mieltä toivat entiset oppilaat:

- Päivä oli töissä erityisen kiva, vanhat opiskelijat tulivat vierailulle ja oli ihana nähdä heidän menestyvän työelämässä.

Eräs tutkittava sai omaa aikaa käymällä töissä ja hän kommentoi näin:

- *On se kiva kun välillä pääsee töihin ”lepäämään”= tekee jotain ihan muuta kuin hoitaa lasta. Mutta kyllä jaksaa taas touhuta kotona, kun on saanut vähän ns. ”omaa aikaa”*

Yhdellä tutkittavista oli selkeästi vuorotyö, tosin muuta mainintaa töistä vuorotöistä kokemuksena ei ollut, kuin se, että töihin mentiin ja sieltä tultiin pois.

7.2.3 Työ ja perhe

Työn ja perheen yhteensovittaminen onnistui pääkaupunkiseudulla pienten lasten äidillä miehen ja sukulaisten avulla. Näin asiaa kommentoivat avioliitossa olevat perheelliset naiset ja yksinhuoltaja:

- *Mieheni R sanoi tulevansa kotiin tekemään lapsille ruokaa, sillä itse pääsin tänään myöhemmin töistä*
- *Kävin hakemassa lapseni Isäni luota hoidosta, kun olin päässyt itse iltayhdeksältä töistä*
- *Onneksi mieheni oli kotona ja hoiti lapsia sillä aikaa, kun minun oli pakko lähteä käymään vielä töissä.*

Perheen kanssa vietetty aika oli selvästikin hyvin tärkeää ja iloittiin siitä, että voi keskustella ja tavata lapsia rauhassa:

- *Kiva että tänään oli aamuvuoro, niin näen lapsia vähän enemmän päivän aikana.*

Ehtii ehkä vähän keskustelemaankin päivän tapahtumista

Yhteistä vapaapäivää perheen kanssa kaivatiin:

-Oli ikävää kömpiä aamuvarhaisella ylös, kun koko muu perhe sai jäädä nukkumaan ja viettämään vapaapäivää. Onneksi minullakin on lyhyt päivä

Naisen, jolla asui vanhempia lapsia kotona, tuntui työn ja perheen yhteensovittaminen olevan ehkä hieman helpompaa:

- Pääsin tänään puoli viideltä töistä ja ajoin suoraan kotiin. Laitoin ruokaa meille kolmelle, jotka olivat tänään kotona.

- Tänään oli taas iltakokous töissä. Onneksi minulla on jo vanhempia lapsia kotona, jotka osaavat jo valmistaa itse ruokansa.

Kokonaisuutena työn ja perheen yhteensovittamisesta oli mainintoja vähän, arki oli periaatteessa hyvin organisoitua.

7.2.4 Työn ”leviäminen” vapaa-aikaan

Pääkaupunkiseudun tutkittavista naisista ei kukaan tuonut varsinaisia töitä kotiin, paitsi tietenkin opettajat. Tähän ”työn tekeminen kotona”-kategoriaan olemme lisänneet myös opiskelun, sillä sitä voitaneen verrata palkattomaan työhön. Tältä kuulosti työssäkävyn opiskelevan naisen arki:

- Pienen hetken tein verkossa töitä, varmaan vajaan tunnin ajan korjailin opiskelijoiden tenttejä

- Kahvittelin ja istuin kirjojeni kanssa kello 23.00 asti. Tästä kirjasta aion tehdä seuraavaan esseen

Työ toi mukanaan kuitenkin muutakin kuin pelkkiä velvollisuuksia kuten kulttuuria ja ravintolassa käyntiä tai muita esimerkiksi harrastuksiin liittyviä tapaamisia kuten eräs kommentoi:

- *Kyllä se kulttuurin harrastaminen jää välillä minimiin puolisoni ja minun osalta, vaikka mielellään kävisi paljon enemmän. Työn kautta tulee eniten käytyä juuri teattereissa tai konserteissa sekä ravintoloissa syömässä*
- *Olin opiskelijoiden workshopissa kello 17.00 asti, sekä myöhemmin vielä heidän järjestämällään illallisella.*
- *Tapasin työkavereitani yhteisten illanistujaisten merkeissä*
- *Menimme yhden työkaverini kanssa katsomaan entisen työkaverimme uutta tallia. Kuinka ihanaa olisi, mikäli saisin pitää omaakin heppaa hänen tapaansa omalla pihallaan!*

Tutkittavistamme pääkaupunkiseudun naisista ei kukaan muu kuin opettaja ollut varsinaisesti työssä sellaisessa asemassa, joka olisi vaatinut työn kuljettamisen kotiin. Lisäksi vain kahdella naisella oli tarpeeksi ”sosiaalinen” työympäristö, jossa työ levisi myös työajan ulkopuolelle.

7.2.5 Työmatkat

Matkustaminen pääkaupunkiseudulla työhön ja harrastuksiin vei paljon aikaa. Kaikki tutkittavista oli kuitenkin maininnut työmatkat muutaman kerran päiväkirjoissaan. Osalla työmatkat olivatkin todella pitkiä. Näin työmatkojaan kuvailee pääkaupunkiseudun naiset:

- *Lähdin vauhdilla S:n metroasemalle ja vaihdoin metroa V:n asemalla ja sieltä bussiin ehtiäkseni ajoissa perille.*
- *Menin aamulla taas tankkaamaan! Hitto, kun bensa on nykypäivänä kallista! Onhan tietenkin pitkällä työmatkallanikin jotain tekemistä sen kanssa, että bensan osto tulee kalliiksi.*

Toisaalta taas joillakin matka harrastuksiin oli todella pitkä, vaikka työmatka oli erittäin lyhyt. Näin asiasta puhui aktiivinen sinkku:

- *Jos vaikka muuttaisin oman hepan P:n tallille, matka tallille lyhenisi aikailailla, noin vartin. Nyt se vie aikaa n.45 min-1h riippuen ruuhkasta.*

Rasittava hetki oli sellainen, kun auton kanssa meni todella kauan ruuhkassa:

- *Istuin taas T:tiellä ruuhkassa, sillä koko liikenne oli seisahtunut E:n tiellä tapahtuneen onnettomuuden vuoksi. Olin kotona vasta puoli seitsemän aikaan illalla, joten en mennytkään kauppakeskukseen shoppailemaan vaikka olinkin niin alunperin ajatellut*

Muuten matkoista ei juurikaan valitettu. Olisikohan niin, että kaikkeen, myös lopputtomiin liikennevälineiden vaihtamiseen ja ruuhkiinkin tottuu? Pääkaupunkiseudun naisista kukaan, ei onnistunut pitämään työmatkaansa liikunnallisena harrastuksena (tämä saattoi olla riippuvainen myös tutkinnan ajankohdasta). Julkisia liikennevälineitä käytti puolet tutkittavista ja niissä ei ollut moitteen sijaa.

7.2.6 Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla

Suhteiden hoitaminen puhelimitse, internetissä, messengerissä

Kaikki tutkittavat, joilla oli internet-yhteys kotona käytti ”meseä” hyväkseen kommunikoinnissa. Myös sähköposteja kirjoitettiin paljon. Ne joilla ei taas ollut nettiyhteyttä kotonaan, kirjoittelivat sähköposteja kirjastoissa tai työpaikoilla. Sitä kommentoitiin näin:

- *Ruoan jälkeen luin sähköpostit ja kirjoittelin ”mesessä” V:n kanssa*
- *Mesettelin vielä illalla R:n kanssa sähköpostien kirjoittelun jälkeen*
- *Hoidin tänään töissä taas sähköpostitse T-kerhon asioita, sillä minulla ei ole vielä kukaan nettiä kotona.*

Puhelimen välityksellä hoidettiin yhteydenpitoa myös ystäviin, omiin vanhempiin tai kauempina asuviin sukulaisiin;

- *Ystäväni soitti ja puhuimme ainakin yhteentoista asti illalla puhelimessa: hänellä tuntui olevan ongelmia kotona.*
- *Juttelin äitini kanssa puhelimessa aika kauan, näemmehän niin harvoin*
- *Soitin ystävälleni Joensuuhun ja pohdimme yhdessä ystävämme 30-vuotis syntymäpäiville sopivaa lahjaa*

Henkilökohtaiset tapaamiset

Ystävien tapaaminen fyysisesti tapahtui pääkaupunkiseudulla pääasiallisesti ravintolassa tai kahviloissa tapaamalla. Tämän tyyppisiä kokemuksia oli suurimalla osalla naisista:

- *Menin kokouksen jälkeen Pirjon kanssa kahville ja juteltiin niitä näitä*
- *Tapaan muutaman ystäväni ravintolassa, syömme ja juhlimme samalla V:n 30-vuotissynttäreitä muutaman siiderin merkeissä*
- *Kukakohan lähtisi tänään ulos? Ainahan voin kysyä J:ltä sopisiko treffit keskustassa lauantai-illan kunniaksi.*
- *Esityksen jälkeen istuimme ja kahvitelimme yhdessä ystäväni kanssa*

Tämänkaltaisia kokemuksia, kuten ystävien tai naapureiden tapaaminen omassa kotonaan oli pääkaupunkiseudun naisilla huomattavasti vähemmän:

- *On ollut lämmin vappupäivä. Vappubileet oli tänä vuonna meillä. Meillä on 10 henkilön porukka, jonka kanssa kokoonnutaan yleensä aina juhlapyhinä yhteen ja joidenkin luokse*
- *Vien lapset harjoituksiin ja tapaan ystäväni, joka tuo mukanaan valmisruokaa. Menemme meille syömään.*
- *Tein vielä ystävälleni lupaamani jalkahoidon hänen kotonaan*

- *Menemme mieheni siskon luokse katsomaan euroviisuja tulevana lauantaina ja teemme samalla ruokaa*

Vain yksi naisista tapasi ystäväänsä myös liikunnan merkeissä:

- *Teemme A :n kanssa perinteisen sauvakävelylenkin*

Ystäviä tavattiin yleensä vain noin kerran viikossa. Viikonloppuisin ystävien tapaaminen ravintolassa oli esim. sinkulle ja lapsettomille pariskunnille melkein itsestäänselvyys. Kukaan, esim. sinkut eivät viettäneet yhdessä lauantai-iltaansa esim. istumalla yhdessä jommankumman luona, vaan tapaaminen ravintolassa koettiin luonnollisena. Henkilökohtaisia asioita ystäväistä k ei esiintynyt päiväkirjoissa ollenkaan.

7.2.7 Oma perhe

Yleisesti ottaen vapaa-aikaa vietettiin perheen kanssa niin paljon kuin mahdollista.

Yhdellä tutkittavista oli kotonaan vähän vanhemmat lapset, joten vapaa-aikaa ei enää vietetty lasten kanssa yhtä paljon kuin aikaisemmin. Juhlaa oli, jos kaikki saatiin samaan aikaan saman ruokapöydän ympärille:

- *Kynttilöitä, hyvää pastaruokaa, viiniä ja koko perhe koolla perjantai-iltana= mukavaa*

Pienten lasten äidillä vapaa-ajan vietto koko perheen kanssa tuntui olevan intensiivisempää :

- *Lähdimme perheen kanssa saareen päiväksi*

- *Lapseni ystävät tulivat yökylään. Kun pieniä lapsia on kaikkiaan kuusi yhtäaikaan saman katon alla, voin kertoa, että hulinaa riittää. Hyvästi rauhallinen vapaapäivä*

Vapaapäivät vietettiin yhdessä koko perheen kanssa esim. kyläilemällä ystävien luona, retkeilemällä, remontoimalla taloa tms. Näin asiaa kuvasi kaksi perheellistä naista:

- Vietimme vapaapäivää yhdessä puolisoni kanssa ja tämän harvinaisuuden käytimme hyväksemme käymällä ostoksilla A:n huoneen remonttia varten

-Pakkasin poikani laukun ja ajoimme koko perhe K:n ystäviemme luokse viikonlopuksi kylään.

Harrastuksia oli yhdessä lasten kanssa tai lapsiin liittyen (vanhempainyhdistys). Näin asiasta perheellinen nainen:

- Menimme poikani M:n kanssa yhtä matkaa harrastukseen. Minua jännitti kovasti hänen tuleva pelinsä.

- Keräsin pika-pikavauhtia todistukset ja hymypoika ja -tyttöpatsaat kasaan ja lähdin vanhempainyhdistyksen kokoukseen

Aina ei perheen kanssa vietetty aika ollut kuitenkaan ihan niin mieluisaa. Näin asiasta sinkku:

*- Olin taas lupautunut auttamaan mutsia siivouksessa. Kävin sen hake-
massa kyytiin ja sitten lähdettiin kohti määränpäättä. En uskalla taas
mainita mitään, että olen todella väsynyt, sillä sieltä se saarnaaminen
taas alkaa; pitääkö sitä aina olla juhlimassa yömyöhään?
..... Ne äidit!!!!*

7.2.8 Flown kokemukset vapaa-ajassa

Kuten jo aikaisemmin todettu, flow-kokemuksen määrittely tässä tutkimuksessa on muotoutunut tilaksi, jolla saavutetaan mielihyvää jonkin ponnistuksen tai suorituksen jälkeen tai sitä tehdessä.

Liikunnassa

Pääkaupunkiseudulla flow-kokemuksia saavutettiin eniten liikuntaa harrastettaessa. Tutkittavat harrastivat paljon liikuntaa; kävelyä, ratsastusta, jalkapalloilua, koiran kanssa lenkkeilyä jne. Näin asiaa kuvattiin:

*- Ulkona oli ihana ilma. Oli aivan ihanaa tehdä perinteinen kävelylenkki
K:n edustalle meren rannalle ja hengähtää pieni
hetki siellä auringon paistaessa*

*- Päätin lähteä maastoon, koska ilmakein on mukavan lämmin ja kuiva.
Maastossa kun voi mennä niin vapaasti kuin huvittaa ja hevonenkin
tykkää kun pääsee luonnon helmaan. Tunti meni kivasti
maastossa, siellä kyllä voisi viettää montakin tuntia
kun sinne lähtee*

- Lähdimme iltakävelyille koiran kanssa, kylmää oli, mutta ihanan piristävää

Yksi naisista yhdisti ystävän tapaamisen ja koiran ulkoiluttamisen:

- Lähdimme koiran ja K:n kanssa kävelyille, olipa mukava tavata pitkästä aikaa

Yhdellä naisella harrastukseen liittyi isompi joukkue:

-Ihanaa oli olla taas jalkapallotreeneissä

Liikunnan harrastaminen ei kuitenkaan ollut aina niin mukavaa, vaikka se ”elämyksiä” antoikin:

*- Onhan se kävely aina yhtä piristävää, vaikka lähtö on väsyneenä
välillä niin vastenmielistä*

Muualla

Muut onnistumisen kokemukset liittyivät esim. talon remontointiin, pihatalkoisiin tai esim. kohteeseen perille pääsyn suhteen. Näin Flow ilmeni:

- *Ihanaa, saimme huoneen vihdoinkin remontoitua valmiiksi ja E:n valitsemat tapetit näyttävät upealta seinässä. Upea tunne!*
- *Sujui tämä koristepanelointi yllättävän hyvin aloittelijalta. Olen ylpeä itsestäni!*
- *Tulimme takaisin kotiin ja pihalla odotti pihatalkoot. Muutaman tunnin haravoinnin jälkeen piha alkoi näyttämään upealta. Onpas meillä nyt todella siistin näköinen piha. Kannatti uurastaa monta tuntia.*
- *Aivan upeata oli päästä saareen viettämään päivää soutamisen jälkeen*

7.2.9 Monisuorittaminen (multitasking) ja Semileisure

Monisuorittaminen

Pääkaupunkiseudun tutkittavista suuri osa teki montaa tai ainakin kahta asiaa yhtä aikaa Joensuun naisten tapaan: ruuanlaittoa ja pyykinpesua tai muuta siivo-usta, silitystä ja TV:n katselua, yms, kuten seuraavassa käy ilmi:

- *Kahvin ja kakun jälkeen silitin paitoja ja ”kuuntelin samalla radiota”*
- *Ompelin nappia takkiini, lyhensin yhden housut ja korjasin rintaliivit, jotka olivat menneet rikki. Samalla katsoin ruokaohjelmia.*
- *Menin metrolla töihin. Täyttelin Sudokua metromatkan aikana*

Yksi tutkittavista tuntui tekevän kuitenkin koko ajan jotain ja pienistäkin lepohe-
kistä tuli heti huono omatunto. Onko se omalla tavallaan monisuorittamista, että
koko ajan on oltava tekemässä jotain ja esim. kodin siisteys ja ruoanlaitto tuntui-
vat olevan tärkein tekijä koko tutkimusperiodin aikana, vaikkakin tutkittavalla nai-

sella oli työn lisäksi perhe, lapsia ja koira. Tähän johtopäätökseen tulimme seuraavien päiväkirjalainauksien avulla:

- Olen kipeänä, pakko jäädä töistä kotiin. Löhötyäni jonkun tunnin, piristyn sen verran, että päätin tyhjentää tiskikoneen, viikkasin pyykit ja laitoin pesukoneen pyörimään. Rupesin jopa imuroimaan, tyypillistä minulle, etten osaa vaan "olla", jos en ole "kuolemankipeä"

- Olihan pesukone käynyt tänään jo kaksi kertaa ja tietysti myös tiskikone ne hommat ikäänkuin hoituu siinä sivussa

-Kello on puoli kymmenen, katselen televisio-ohjelmaa, enkä meinaa tehdä enää mitään-paitsi ne pyykit odottavat siellä koneessa ja tiskikonekin on tyhjentämättä

- Yritän kuitenkin saada jotakin tästä päivästä irti, palkaton vapaapäivä kun tämä nyt oli. Siispä aloitan heti aamupäivällä imuroimalla kaikki huoneet ja lähdin sitten yksin pitkälle kävelylle.

- Kävelyn jälkeen olikin jo aika palata kotiin, laittamaan ruokaa, että tytöt ehtisivät syödä, ennen kuin he lähtevät töihin.

*- Ruoan jälkeen menin hyvällä omallatunnolla vähäksi aikaa lukemaan ja lepäämään. Lepäsin tunnin, S ja minä pesimme vessat ja sitten aloitin juuriharjalla eteismaton jynssäämisen. Nyt illalla on kyllä vähän huono olo, ehkä en tänään viitsi enää tehdä mitään, jotta jaksaisin huomenna taas pirteänä töihin.
Olinhan vielä eilen kuitenkin flunssainen.*

Semileisure

Pääkaupunkiseudun tutkittavilla kokemukset niistä tekemisistä, jotka eivät ole työtä muttei vapaa-aikaakaan (*semileisure*) koostuivat osallistumisesta seurojen (jalkapalloseura) tai järjestöjen (vanhempainyhdistys) kuten tässä:

- Vanhempainyhdistyksen kevätjuhla oli tänään. Toivotimme kaikille hyvää kesää ja joimme sen kunniaksi lasillisen kuohuviiniä

*-Jalkapalloseuran kokous on tällä viikolla.
Tarkoituksena on sopia pelivuorot ja säännöt tulevalle kesälle.*

Myös taloyhtiön tilaisuuksista oli merkintöjä kuten tässä:

-Taloyhtiön kokous on kahden viikon päästä ja sitä ennen pidämme pihatalkoot tämän viikon lauantaina. Tarkoituksena olisi siivota pihat, maalata aidat ja lopuksi sitten grillata kaikki yhdessä

Vapaa-aikaan liittyi myös lapsiin kohdistuvia pakollisia juttuja (kuljetukset, harrastukset) kuten eräs tutkittava kommentoi:

- Vein lapsen rytmisen kilpavoimistelun harjoituksiin ja sanoin hakevani hänet kun treenit ovat ohi.

Pienen lapsen äidille lapsen päiväunien aika oli myös semileisure-tekemistä. Hän nautti, kun pystyi tekemään sinänsä pakollisia kotitöitä rauhassa kuten seuraavasta kommentista ilmenee:

- Pojan päiväunien aikaan, minä sain rauhassa siivoilla ja pestä pyykkiä

Kokonaisuutena tekemistä, joka ei ollut työtä eikä vapaa-aikaa, esiintyi päiväkirjoissa kohtalaisen paljon. Kokemukset olivat positiivissävytteisiä.

7.3 Aineistosta nousseet muut kokemukset

Levon ja virkistyneen kokemuksiä

Noin puolet pääkaupunkiseudun tutkittavista koki selkeästi levon ja rentoutuksen tarvetta. Lepoon liitettiin useimmiten rauhassa kotona olo, kynttilöiden polttelu, pitkään nukkuminen ja rauhoittuminen. Tällaisia kommentteja levosta esiintyi:

- Polttelin kynttilöitä ja join teetä nukkumaanmenoon asti

- Halusin nukkua aamulla niin pitkään kuin unta riittää

Myös loman alkamisesta osattiin iloita :

-Ihanaa, vihdoin loma alkaa. Nyt kyllä aion nauttia!

Yksi tutkittavistamme, sinkku, jolla oli erityisen kiireellinen vapaa-aika, pohti moneen kertaan elämän raskautta. Raha näytti kuitenkin olevan se ratkaiseva tekijä, joka olisi mahdollisuuden lepoon antanut. Kyseinen tutkittava teki kahta työtä samaan aikaan. Tässä otos sinkun arjesta

Aah, maanantai, koko pää tuntuu niin raskaalta ja koko elämä on raskasta. Taas hillitön rumba edessä tämän viikon aikana

- Viitsi kun olisi edes enemmän rahaa, että joskus voisi levätä ja nauttia elämästä oikein kunnolla. Ei tarvitsisi juosta kieli vyön alla työstä toiseen.

Toinen sinkku taas, osasi nauttia elämästä pitämällä lepoiltoja opiskelusta:

- Pitkän päivän jälkeen en voinut ajatellakaan mitään lukemis -tai kirjoittamistehtäviä, joten oleilin vain. Ihanaa!

Tv:tä katselivat kaikki tutkittavamme aina kun siihen oli sopiva tilaisuus tai parempaakaan tekemistä ei ollut. Vain yksi mainitsi tv-ohjelmia nimeltä. Näin kommentoivat tutkittavat yleisesti tv:n katselusta:

- Kylläpä väsyttää! Pakko katsoa kuitenkin televisiota vielä, sillä tämä on yksi harvoista illoista, jolloin minulla on siihen mahdollisuus.

Mitähän hyvää sieltä mahtaa keskiviikkoisin tulla?

- Nuokuin sohvalle ja katsoin televisiosta ruokaohjelmia.

- Menin vielä television ääreen, sillä sieltä tuli yksi todella hyvä elokuva

Syällisyys

Pienikin lepo arjessa koetaan kuitenkin joskus myös syällisyytenä. Muuta vaikutelmaa seuraavista lainauksista oli vaikea saada:

- Kyllä sen huomaa, ettei arki-iltaisinkin paljon ehdi tekemään eikä jaksakaan paljon muuta kuin ne välttämättömät asiat. Pitäähän ihmisen saada rentoutua pitkän työpäivän jälkeen tuntematta heti syällisyyttä ja huonoa omatuntoa, jos välillä vaan haluaa katsella televisiota tai lukea romaaneja”.

*- Ulkona on 20 astetta pakkasta. Niinpä minäkin aion nyt istua sisällä ja nauttia kun ei tarvitse enää tänään mennä ulos esim. koiran kanssa.
Sen homman saa nyt joku toinen hoitaa tällä kertaa.*

Tutkittavistamme henkilöistä kaksi kävi kampaajalla näiden tutkittavien viikkojen aikana. Mielenkiintoista oli kuitenkin se, miten kampaajalla käyntikin voidaan kokea niinkin eri tavoin. Toinen koki sen kivana kokemuksena ja kommentoi näin:

- Kampaajalla on ihana käydä, varsinkin kun on onnistunut löytämään todella loistavan kampaajan

kun taas toinen tutkittava koki sen lähinnä aikaa vievältä touhulta (monisuorittaja) ja kertoi näin:

*- Lähdin töistä aikaisin ja menin suoraan kampaajalle.
Siinä meni reilut kaksi ja puoli tuntia, ennen kuin permanentti ja leikkaus oli tehty... No, nyt ompahan taas kiharoita.*

Ystävät ja sukulaisten auttaminen

Ystäviä ja sukulaisia autetaan pääkaupunkiseudulla. Yleisesti ottaen merkintöjä oli kuitenkin erittäin vähän ja liittyivät lasten hoitoon. Näin kommentoitiin :

- Sovittiin, että kävin hakemassa veljeni lapsen tarhasta, että veljeni vaimo pääsee tarkastuskäynnille äitiyspolille

- Oli minun vuoroni noutaa tytöt tarhasta. Minun ja kämppikseni H:n tytöt ovat samanikäisiä, joten he ovat myös samassa tarhassa

Onko auttaminen kuitenkin aina vapaaehtoista? Seuraavista kommenteista voi päätellä muutakin näkökulmaa:

- Menin auttamaan mutsiani siivouksessa. Pakko, että saa vähän extrarahaa.

- Vähän yli kymmenen soitti ystäväni. Hän oli kovin kiihtyneessä tilassa, joten jouduin juttelemaan hänen kanssa yli puoleenyöhön

Kiireen vaikutus vapaa-aikaan

Rakas harrastus on muuttunut joillekin ajoittain "pakkopullaksi" koetun kiireen vuoksi. Näin kirjoitti sinkku ja yksinhuoltaja:

- Tänäään ei vaan tarvinnut siivota tarhoja tallilla, mutta hevonen tulee liikuttaa aina kun on tallilla, täytyy käyttää hyväksi ne päivät kun sinne tulee ajettua. Joskus tuntuu hyvinkin raskaalta tämä hankittu hevostytön elämä.

- Hauskahan on tyttöjä nähdä ja tutustuttaa ne toisiinsa, mutta kun on muutenkin tämä elämä yhtä tekemistä ja aikataulutusta, niin jotakin voisi jättää väliin.

- Maanantait ovat stressaavia senkin takia, että illalla olisi vedettävä vielä kaksi ratsastustuntia, eli koko päivä tuntuu ahdistavan kiireiseltä

Liikunta

Liikunnan harrastaminen on useammille pääkaupunkiseudun naisille melkein pä pakonomaista. Urheilemaan piti päästä vähintään kolme kertaa viikossa ja jos niin ei tehnyt, tuli siitä huono omatunto. Näin päättelimme seuraavista lainauksista:

- Yritän urheilla noin kolme kertaa viikossa "vähintään", jumpissa käydään n.2 krt viikossa ja ulkoilla yritetään lisäksi n. 2krt viikossa.

Muuten tulen tosi levottomaksi.

- Päätin lähteä vielä sauvakävelylle, vaikka olimmekin tulleet A:n kanssa kävelyttä pari tuntia aikaisemmin, sillä virtaa tuntui vielä riittävän.

En ollut kuitenkaan ihan niin pirteä ja reipas, kuin mitä ensin olin kuvitellut.

- Menin saunaan ja tein niitä käsipunnerrusliikkeitä, joita en ole voinut nyt tehdä niin usein kun on tarkoitus, koska lihakset ovat olleet niin kamalan kipeät. Taisi viimeksi unohtua se tärkeä venyttäminen jälkeensä.

Urheilu ja terveelliset elämäntavat ovat iskostettu pääkaupunkiseutulaisten mieliin. Seuraava lainaus päti ainakin puoleen tutkittavista naisista:

- Kuitenkin syön erilaisia vitamiineja, syön monipuolista ja terveellistä ruokaa sekä liikun ulkona säännöllisesti ja siitä huolimatta tulee flunssa .Miksi?

Elämän raskaus

Elämä koetaan osittain erittäin raskaaksi, näin esim. sinkulla, joka harrastaa ja tekee kahta työtä samaan aikaan:

- Hyi, maanantai. Aivan kauhea herätä maanantaisin töihin, tuntuu pää ja kaikki niin raskaalta, koko elämä on raskasta ja ei edes voi iloita, että kohta on taas viikonloppu edessä

- Onneksi näitä lauantain tunteja ei ole kuin seuraava lauantai jäljellä.

7.4 Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika pääkaupunkiseudulla

Perheellisten naisten oma vapaa-aika pääkaupunkiseudulla oli samalla tavalla yksinoloa silloin tällöin, ilman mitään erikoista tekemistä. Pienten lapsen äidillä esim. tunti ostoskeskuksessa ilman lasta oli täysin omaa aikaa. Lisäksi kun lapsen sai viikonlopuksi hoitoon esim. lapsen isälle tai vanhemmille antoi naiselle aikaa nauttia ”yksityisestä” vapaa-ajasta. Liikunta kaikessa muodossaan, sekä koiran kanssa, että muuten koettiin myös täysin omaksi vapaa-ajaksi. Oma erillinen vapaa-aika merkitsi rauhassa oloa, jotta jaksaisi olla paremmin perheen/puolison kanssa Eräs perheellinen nainen kuvasi omaa vapaa-aikaansa näin:

-Minulle täysin omaa vapaa-aikaa ovat omat harrastukseni mm. jalkapallo sekä ystäväni tapaamiset/ juhlat, risteilyt jne. Nyt olen myös ottanut pari kertaa töistä vapaata arkisin, jolloin lapset ovat koulussa ja mies työssä. Tämä on ns. omaa laatu-aikaa, jolloin olen voinut lukea lehtiä, käydä kampaajalla tai olla vaan ja nukkua pitkään.

7.5 Velvoitettu vapaa-aika pääkaupunkiseudulla Guttmanin skaalan mukaan

Pääkaupunkiseudun perheellisten naisten mielestä täysin velvoitettuja toimintoja vapaa-ajassa olivat ruuanlaitto arkisin, silitys, siivous, pyykinpesu sekä omille vanhemmilleen siivoaminen. Lisäksi lasten lelujen ja muiden jälkien siivoaminen oli varsinkin pienen lapsen äidin mielestä täysin velvoitettua toimintaa. Samoin lapsen kuljettaminen hoitoon ja hoidosta pois hakeminen joka päivä koettiin täysin velvoitetuksi. Osittain velvoitettuja asioita olivat pääkaupunkiseudulla ostosten teko ja lasten harrastusten tukeminen, jotka molemmat kuuluvat sekä osittain velvoitettuja, että täysin vapaaseen tahtoon perustuvaan kategoriaan. Täysin vapaasta tahdosta riippuvaisia olivat liikunta ja muut matkat kuten työmatkat pyörällä, kuten seuraavasta lausahduksesta voidaan päätellä:

-Ihanaa, kun töihin pääsee välillä pyörällä samalla radiota kuunnellen.

Myös työkavereiden tapaaminen työajan ulkopuolella ja omien vanhempien tapaaminen/hoitaminen/heidän asioiden hoitaminen kuuluivat nekin tähän kategoriaan. Lisäksi ruoanlaitto viikonloppuisin yhdessä perheen kanssa oli naisten mielestä täysin vapaasta tahdosta riippuvaista. Yksinhuoltajalla tilanne oli taas toinen, sillä ruuanlaiton, siivoaminen ja ostokset koettiin pelkästään täysin velvoitetuksi tekemiseksi, eihän niitä tehnyt hänen lisäksi kukaan muukaan.

7.6 Vastuunotto kotitöistä

Pääkaupunkiseudun perheellisistä (3) naisista molemmat vastasivat, että lähinnä siivous oli aika pitkälle heidän vastuullaan. Toisen tutkittavan perhe osallistui yleensä aktiivisesti kaikkeen, myös siivoukseen, mutta siitä huolimatta mielipide oli että *”tuntuu ettei mitään tapahdu ellen toimi päällepäsmärinä”*. Toisen tutkittavan kohdalla taas ruoanlaitto siivouksen lisäksi oli tärkeä asia, jota ei mielellään annettu koskaan toisen vastuulle. Tähän syynä oli se, että mies oli joko paljon poissa ja muutenkaan puoliso ei ollut niin kiinnostunut ruoanlaitosta. Vastaaja kuitenkin sanoi, että onneksi lapset olivat jo sen verran isompia, niin vastuu ei tuntunut enää niin suurelta. Lasten kuljetukset yms. asioiden hoito koettiin kuitenkin jakautuneen tasavertaisesti molempien vanhempien kesken molemmissa perheissä.

8 VERTAILU

Luvuissa 6 ja 7 olimme esitelleet lukijalle tutkimuksemme tulokset. Tässä luvussa vastasimme neljänteen alaongelmaamme ja teimme vertailut Joensuun ja pääkaupunkiseudun työssäkäyvien naisten kesken alaongelmittain (1-3). Alaluvussa 8.1. teimme ensimmäisen alaongelman, mitä työssäkäyvät naiset tekevät vapaaajallaan, tulosten vertailut ja niiden vertaamisen ajankäyttötutkimuksiin. Alaluvussa 8.2. vertailimme Joensuuta ja pääkaupunkiseutua toisen alaongelman, miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa, suhteen ja kävimme keskustelua oman teoriamme ja aikaisemman kirjallisuuden kanssa. Alaluvuissa 8.3, 8.4. ja 8.5. teimme vertailut kolmannen alaongelman suhteen, joka oli kolmen kysymyksen teemahaastattelu pääasiassa kotitöiden asemasta naisten vapaa-ajassa. Lopuksi kävimme keskustelua Helsingin Sanomissa käydyn kotitöitä koskeneen mielipidekeskustelun kirjoitusten kanssa (liitteet 1- 6).

8.1 Joensuun ja pääkaupunkiseudun vapaa-ajan toiminnot

Tässä alaluvussa vertailemme Joensuun ja pääkaupunkiseudun työssäkäyvien naisten päiväkirjoista sisällönerittelyn avulla selvitettyjä toimintoja ja niiden esiintyvyyttä aluksi tekemiemme ryhmien (perustuivat elämäntilanteeseen) mukaan. Taulukot Joensuun ja pääkaupunkiseudun toiminnoista ovat listattuina luvuissa 6.1. ja 7.1., joten tässä luvussa on tarkoitus vertailla tuloksia. Lopuksi vertasimme saatuja tuloksia ajankäyttötutkimuksiin (Liikanen, 2006, Niemi, 2002).

Joensuulaisten naisten toiminnoissa toimintojen toistuvuus tai useus oli jokaisessa ryhmässä hiukan erilainen; sinkku harrasti eniten, avo- tai avioliitossa oleva tapasi eniten ystäviään, lapsiperheissä aika kului lasten kanssa, vanhemmat eronneet tai avioliitossa olevat tapasivat erityisesti sukulaisiaan ja auttoivat heitä, yksinhuoltajan vapaa-aika rakentui lapsen mukaan. Yhteistä on kuitenkin usein toistuva ystävien ja sukulaisten tapaaminen. Se oli kaikkien ryhmien kohdalla kolmen useimmin toistuvan tekemisen sisällä. Useimmiten tapaaminen oli fyysistä ja hetken mielihoiteesta syntyvää kahvittelua, paitsi nuorten avo- tai avioliitossa elävien kohdalla, jolloin se oli enimmäkseen internetin välityksellä tapahtuvaa.

Toinen yhdistävä tekijä oli saunomisen mainitseminen, sen mainitsivat kaikki paitsi avo- ja avioliitossa elävä. Kolme ihmistä mainitsi työmatkat, yksi vain silloin kun ne oli tehty pyörällä. Kaikkein monipuolisinta vapaa-aika toimintojen perusteella oli vanhempien eronneiden tai avioliitossa elävien kohdalla. He tekivät useampia asioita kuin muut; 31 listausta eri toiminnoista, kun kaiken kaikkiaan kategorioita oli 30. Kaikkien yksipuolisinta vapaa-aika oli sinkun kohdalla, hänen aikansa kului suurimmaksi osaksi ratsastukseen.

Yhdistikö pääkaupunkiseudulla eläviä naisia jokin asia riippumatta elämäntilanteesta? Toimintojen esiintyvyys oli pääkaupunkiseudullakin hieman eri järjestyksessä eri ryhmissä; sinkku harrasti eniten, avo- tai avioliitossa elävä tapasi eniten ystäviään, lapsiperheissä aikaa vietettiin eniten lasten kanssa, vanhemmat eronneet tai avioliitossa elävä opiskeli ja luki eniten, ja yksinhuoltajien vapaa-aika liittyi lapsen aikatauluihin. Yhteenvetona voisi todeta, että kaikki ryhmät tapasivat ahkerasti ystäviään puhelimitse, internetissä, mutta myös henkilökohtaisesti, kuitenkin silloin aina etukäteen sopien. Kaikki ryhmät harrastivat myös säännöllisesti liikuntaa. Kaikki mainitsivat työmatkat (ei kuitenkaan usein rasittavina tai liian pitkinä, paitsi silloin kun oli ruuhkaa). Monipuolisinta tekeminen oli toimintojen osalta avio/avioliitossa elävien lapsiperheiden kohdalla. Töitä tehtiin ja paljon, niin töissä, kotona kuin lastenkin kanssa. Yksipuolisinta tekemisten osalta pääkaupunkiseudulla oli sinkun tekemiset.

Sinkut

Yhteenvetona voisimme todeta, että molemmat sinkut käyttivät eniten aikaa omaan henkilökohtaiseen harrastukseen, joka tässä tapauksessa oli ratsastus. Molemmille oli myös tärkeää ystävien tapaaminen kahvittelun, ravintolassa käynnin tms. merkeissä. Yhteistä oli myös se, etteivät he tehneet ruokaa tai muita kotitöitä ainakaan niin, että ne olisi mainittu. Kumpikaan ei lukenut kirjoja tai lehtiä. Erona voisimme mainita joensuulaisen liikunnan harrastamisen, mihin pääkaupunkiseutulaisella ei jäänyt aikaa ratsastuksen lisäksi ollenkaan. Hänen aikansa kului sivutyön tekemiseen. Joensuulainen mainitsi saunomisen, pääkaupunkiseu-

tulainen ei. Lopuksi voimme todeta, että suurimmaksi osaksi vapaa-ajan toiminnot ovat melko yhtenevät.

Nuoret avo- tai avioliitossa olevat lapsettomat

Tässä ryhmässä yhteisiä piirteitä molemmilla paikkakunnilla oli paljon. Ensinnäkin sekä Joensuussa että pääkaupunkiseudulla molemmat käyttivät eniten aikaa ystävien tapaamiseen. Kiinnostavaa oli, että tapaamisista vain osa (25 %) oli fyysistä ja suurin osa internetin tai sähköpostin välityksellä. Seuraavaksi eniten molemmat harrastivat liikuntaa ja ulkoilua ja lähes päivittäin. Molemmat kävivät ahkerasti ruokaostoksilla ja muuten vain shoppailemassa. He myös laittoivat ruokaa ja tekivät kotitöitäkin melko usein. Molemmat huolehtivat omasta hyvinvoinnistaan; esim. käymällä kampaajalla ja toinen harkitsemalla hierojalla käyntiä. Molemmat katsoivat tv:tä vain vähän eikä saunomisestakaan ollut kummallakaan mitään merkintöjä. Erona voitiin nähdä se, että joensuulainen kuului urheiluseuraan ja oli sen toiminnassa silloin tällöin mukana. Joensuulainen pyöräili työmatkat, pääkaupunkiseutulaisen työmatka oli todella pitkä, joten pyöräilyyn ei todellakaan ollut mahdollisuutta. Kaiken kaikkiaan molempien vapaa-aika näytti samantaiselta vapaa-ajan toimintojen osalta. Jos tätä ryhmää verrataan sinkkuihin, huomionarvoista on se, että sinkut eivät tehneet kotitöitä, kuten ruuanlaitto, juuri ollenkaan. Avio- tai avioliitossa olevat tekivät paljon ja kävivät myös ostoksilla. Sinkut eivät kovinkaan paljon harrastaneet liikuntaa oman harrastuksensa (ratsastus) lisäksi, avio- tai avioliitossa olevat taas harrastivat paljon. Toki heidän harrastuksensa voidaan katsoa olevan liikuntaa, joten tämä voi selittyä myös näin. Myös ystäviä tavattiin, joten vapaa-aika oli kaiken kaikkiaan kohtalaisen yhtenevää muiden kuin kotitöiden osalta

Koululaisten ja pienten lasten äidit

Tässä ryhmässä tutkittavien lasten ikä selkeästi vaikutti ajankäyttöön. Molemmilla paikkakunnilla aikaa kului kuitenkin eniten lasten kanssa oleiluun, ulkoiluun, leikkimiseen tai läksyjen kuulusteluun. Ne, joiden lapset harrastivat, käyttivät aikaa

kuljettamiseen tai vanhempainneuvostoon. Seuraavaksi eniten aikaa käytettiin ruuanlaittoon, ystävien ja sukulaisten tapaamisiin, TV:n katseluun ja kotitöiden tekemiseen molemmilla paikkakunnilla. Molemmilla paikkakunnilla käytiin kampaajalla, ja ainakin joensuulaisella oli aikaa myös tavata ystäviään juhlinnan merkeissä, vaikka hänellä oli pienemmät lapset ja vuorotyö. Mitä suurempia lapset kuitenkin olivat, sen enemmän äitikin pystyi harrastamaan liikuntaa tai lukemista tai muuta omaa tekemistä. Joensuulainen mainitsi saunomisen useasti, pääkaupunkiseutulaisista yksi ja vain kerran. Joensuulaisella ei ollut työmatkoista mainintaa, sen sijaan pääkaupunkiseutulaisilla oli useita. Joensuulainen mainitsi kaksi kertaa työasiat vapaa-ajalla, pääkaupunkiseutulaisista ei kukaan. Kaiken kaikkiaan naisten arjen vapaa-aika lapsiperheissä näytti melko samanlaiselta molemmilla paikkakunnilla. Toiminnot keskittyivät perheeseen ja kotiin, ainoastaan työmatkat ja lasten kuljetus harrastuksiin näyttivät vievän aikaa enemmän pääkaupunkiseudulla.

Aikuiset naimisissa, eronneet tai lesket, joiden lapset muuttaneet kotoa pois

Tässä ryhmässä pääkaupunkiseudun tutkittava opiskeli työn ohessa, joten hänellä oli aikaa kulua eniten opiskeluun liittyvään lukemiseen tai kirjoittamiseen. Hänellä oli myös koira, jonka kanssa hän lenkkeili päivittäin. Muutoin Joensuussa esim. ystävien ja sukulaisten tapaaminen oli eniten aikaa vievää, sillä erotuksella, että Joensuussa se tapahtui enimmäkseen henkilökohtaisesti (kahvitellen, pistäytyen) ja vain harvoin puhelimitse, kun taas pääkaupunkiseudulla enimmäkseen puhelimitse ja vain harvoin henkilökohtaisesti ja aina etukäteen sovitusti. Joensuussa tavattiin useasti omia vanhempia, puolison vanhempia tai isovanhempia ja heitä myös autettiin. Pääkaupunkiseudun tutkittava Seuraavaksi eniten Joensuussa tehtiin kotitöitä, ostoksia ja ruokaa sekä pihatöitä. Pääkaupunkiseudun tutkittava puhui enemmän puhelimesta, laittoi ruokaa ja puhui puhelimesta. Molemmilla paikkakunnilla otettiin myös päiväunia ja lepäiltiin kotitöiden lomassa. Myös pihatöitä tehtiin, katsottiin tv:tä, kuunneltiin musiikkia, siivottiin kaappeja, tehtiin töitä

kotona tai sivutyötä, ommeltiin ja hoidettiin asioita. Joensuussa lisäksi saunottiin paljon ja remontoitiin.

Kaiken kaikkiaan tekeminen oli molemmilla paikkakunnilla monipuolista mutta varsinkin Joensuun osalta tekemisiä oli erittäin paljon. Erona voidaan mainita pääkaupunkiseutulaisen messussa käynti ja teatterissa käynti. Myös se oli erona kaupunkien välillä, että pääkaupunkiseudun tutkittava tapasi vanhoja opiskelijoita sekä opiskeli työn ohessa, jota ei tehnyt joensuulaisista kukaan. Tosin kahdella joensuulaisella tutkittavalla oli toinen työ, jota tehtiin säännöllisen epäsäännöllisesti. Joensuussa ei ainakaan tämän tutkimusperiodin aikana ollut kirkossa tai teatterissa käyntiä, jota taas pääkaupunkiseutulaisella oli. Jos verrataan tätä ryhmää sinkkuihin ja nuoriin lapsettomiin avio- ja avoliitossa oleviin, voidaan todeta, että tämän ryhmän vapaa-aika oli huomattavasti monipuolisempaa ja dynaamisempaa. Vapaata tai toimetonta hetkeä ei juuri heidän vapaa-ajassaan ollut. Paitsi, että pääkaupunkiseudun tutkittava muisti ottaa lepoetkiä silloin kun se oli tarpeellista. Myös Joensuussa tutkittavat ottivat päivätorkkuja tai muun lyhyen levon ja jatkoivat taas puurtamistaan. Jos taas verrataan tämän ryhmän vapaa-aikaa pienten lasten äiteihin, selkeänä erona on se, että tämän ryhmän naisilla on valtavasti omaa, erillistä vapaa-aikaakin.

Yksinhuoltajat

Molempien paikkakuntien yksinhuoltajat olivat järjestäneet arkensa lapsen ehdoilla. Pääkaupungissa asuva ehti tehdä asioita kuitenkin monipuolisemmin kuin joensuulainen, jopa opiskella työn ohessa, vaikka lapsen kuljetuksiin menikin runsaasti aikaa. Näin ei ollut joensuulaisen kohdalla. Molemmat tapasivat ystäviään ja katsoivat televisiota jonkun verran. Lisäksi Joensuussa asuvalla yksinhuoltajalla oli lapsen isä apunaan lapsen hoidossa säännöllisesti, kun taas pääkaupunkiseutulaisella tähän ei ollut mahdollisuutta.

Yhteenvetona tekemisten ja toimintojen kohdalla voimme todeta, ettei arjen vapaa-aika näytä kovinkaan erilaiselta eri naisryhmissä, eri paikkakunnilla. Yhdistä-

viä tekijöitä löytyi enemmän kuin erottavia tekijöitä. Itse asiassa, jos vertaillaan joensuulaisia ja pääkaupunkiseutulaisia naisia ryhmittäin, useimmin toistuvat tekemiset ovat samat kaikissa ryhmissä molemmilla paikkakunnilla. Eniten yhteneväisyyttä tekemisissä oli nuorten avo- tai avioliitossa elävien kohdalla. Toiminnot olivat tämän ryhmän kohdalla, voisi sanoa täysin yhtenevät.

Ystävien tapaaminen, kotityöt ja ruuanlaitto sekä liikunta olivat molemmilla paikkakunnilla naisten listoilla kolmen useimmin toistuvan toiminnon sisällä, paitsi sinkuilla ruuanlaittoa ja kotitöitä ei ollut mainittu. Kokonaisuutena voisi lopuksi todeta ja tulkita, että Joensuussa saunotaan enemmän, kyläillään enemmän erityisesti kahvitellen, autetaan sukulaisia ja ystäviä enemmän eikä rasiututa työmatkoista, vaan niitä tehdään myös pyöräillen. Pääkaupunkiseudulla lasten kuljettaminen harrastuksiin tai matkat omiin harrastuksiin vievät aikaa. Työmatkat rasittavat eikä kylään mennä noin vain. Liikunnan osuus on suurempi ja eri tekemisiä on jonkin verran enemmän, joten voidaan tulkita, että vapaa-ajan toiminnot ovat monipuolisempia pääkaupunkiseudulla.

Tutkija Iiris Niemen mukaan (2004) suomalaiset sekä miehet että naiset käyttävät ansiotyön lisäksi eniten aikaa perheen kanssa olemiseen. Myös kyläilyyn laitettiin aikaa. Yksittäisistä kotitöistä vie eniten aikaa ruuanlaitto. Kotityössä on kuitenkin säilynyt työnjako perinteisiin miesten ja naisten kotitöihin. Naisten kotitöitä olivat ruuanlaitto, siivous ja vaatehuolto. Naimisissa olevat naiset tekivät kotitöitä enemmän kuin naimattomat. Kaikkein vähiten kotityötä tekivät nuoret sinkut. Lasten kasvaessa naiset tekevät vastaavan ajan enemmän muita kotitöitä. Naisilla on edelleen keskeinen vastuu kotitöiden tekemisestä, vaikka miesten kotityöt ovatkin lisääntyneet. Myös elinkeinoelämän tutkimuskeskuksen tutkijan Hannu Piekkolan (2007) mukaan lasten saanti muuttaa naisten ajankäyttöä oleellisesti. Jos vertaamme omaan tutkimusaineistoomme yllä mainittuja tuloksia, ne tukevat myös meidän saamiamme tuloksia. Perheen kanssa oleilu, kyläily ja ystävien tapaaminen ja ruuanlaitto olivat etusijalla saamissamme tutkimuksissa molemmilta paikkakunnilta. Mitä pienemmät lapset, sen vähemmän oli äidillä aikaa omiin harrastuksiin tai vain omaan aikaan.

Sinkuilta puuttuivat merkinnät ruuanlaitosta ja kotitöistä, joten he tekevät niitä todennäköisesti hyvin vähän. Kotityön määrä ei vähene Piekkolan (Etna, 2007) mukaan iän myötä ja myös me voimme tulkita saman tuloksen omassa materiaalisamme. Vanhemmat naimisissa olevat tai eronneet tekivät paljon kotitöitä ja laitoivat ruokaa, vaikka jotkut asuivat yksinkin.

Vapaa-ajan toiminnoissa suurin muutos oli 2000-luvulla median seuraamiseen käytetyn ajan lisääntyminen sekä naisten että miesten kohdalla. Naisten kohdalla vapaa-ajan määrä oli yleensä lisääntynyt, joten ajankäyttö ei ollut paljoakaan vähentynyt lukemisen ja kyläilyn suhteen (Timonen, 2005), vaikka median ja internetin käyttö oli lisääntynyt. Omassa tutkimuksessamme erityisesti nuorten aikuisten naisten internetin ja keskustelupalstojen käyttö tuli voimakkaasti esille. Erityisesti ystäviä tavattiin sähköisesti.

Perheissä arjen sujuminen on äidin vastuulla, joten naisten vapaa-aika on sidottumpaa kuin miesten (Kerttula, 2004). Tämä näkyi pienten lasten ja koululaisten äitien kohdalla lasten kanssa olemisena, ulkoiluna tai läksyjen kuulusteluna. Siihen kului heiltä aikaa eniten. Vapaa-ajan määrässä on eroja miesten ja naisten kesken, naisten vapaa-ajasta pienempi osa on puhdasta vapaa-aikaa. Puhdas vapaa-aika on määritelty ajaksi, jolloin ei tehdä muuta samanaikaisesti. Etnan tutkijan Piekkolan (2006) mukaan naisilla on sellaista tekemistä, joka lähenee vapaa-aikaa; esimerkiksi kotitöiden tekeminen tv:tä katsellessa. Omassa tutkimuksessamme ei ensimmäistä alaongelmaa ratkaistaessa erityisesti tullut esiin tällaista, mutta tuloksia jatkossa käsiteltäessä voi tulla, joten tähän monisuorittamiseen voimme vielä palata myöhemmin.

Euroopan elin ja työolojen kehittämissäätiö on tehnyt tutkimuksen kaupunkien elämänlaadusta ja ajankäytöstä viidessä Euroopan maassa. Johdantona voidaan sanoa, että kaupunkielämän laadun kokemiseen on tullut piirteitä, jotka heikentävät sitä; kuten liikennemuuhkat ja jonottaminen (Bulin &, 2000). Tästä voidaan

nähdä merkkejä myös omassa tutkimuksessamme. Pääkaupunkiseudulla melkein kaikki tutkittavat mainitsivat työmatkat ja niiden rasittavuuden, ruuhkat ym.

8.2 Työssäkäyvän naisen vapaa-ajan kokemukset

Tässä alaluvussa vertailimme Joensuun ja pääkaupunkiseudun tuloksia toisen alaongelman suhteen vapaa-ajan teemoittain käyden keskustelua oman teoriamme ja muun kirjallisuuden kanssa.

Vapauden kokemus

Joensuulaisten naisten päiväkirjoissa tulivat esiin vapauden ja vapaana olemisen kokeminen ja tarve voimakkaasti esille. Sitä esiintyi kaikissa päiväkirjoissa. Se liitettiin usein luontoon, ulkona olemiseen, mutta erityisesti yksin oloon, olemiseen ja "irti rutiineista" ajatukseen. Pääkaupunkiseudulla vastaavia kokemuksia oli yllättävän vähän, vain kahdessa päiväkirjassa pohdittiin tarkemmin vapaana olemisen ihanuutta. Myös pääkaupunkiseudulla vapaus yhdistettiin hyvään säähän ja ulkona olemiseen, sekä puolison kanssa olemiseen, joilla sellainen oli, mutta kukaan ei maininnut yksinoloa tai hiljaisuutta osana vapauden kokemusta. Tutkimustulos tukee omaa tutkimusteoriaamme ja olettamustamme siitä, että vapaus ja vapaana irti arjesta oleminen on yksi tärkeimmistä asioista, joita vapaa-ajalta haetaan (Kelly, 1982, 160). Melkein täysin se piti paikkansa joensuulaisten työssäkäyvien naisten kohdalla. Myös tylsyyden kokemuksia oli joensuulaisen sinkun päiväkirjassa. Amerikkalaistutkija Chikzentmihalyin (2005, 238) mukaan pahimmat alakulon tuntemukset koetaan silloin kun on yksin eikä tarvitse tehdä mitään, joten täysin vapaana olemiseen liittyvä ristiriitainen puoli tuli esiin aineistostamme. Pääkaupunkiseudun päiväkirjoissa vastaavaa ei esiintynyt.

Työn suhde vapaa-aikaan

Kiireen kokemukset työssä tulivat esiin molempien paikkakuntien aineistoissa. Kiirettä koettiin ja pitkää päivää tehtiin. Erona näkyi pääkaupunkiseudun naisten usein esiintynyt tarve tai halu vaihtaa työpaikkaa. Sitä ei esiintynyt ollenkaan joensuulaisten päiväkirjoissa. Tutkimustulokset tukevat omaa olettamustamme siltä osin, että ansiotyö on nykyisin muuttunut uuvuttavaksi ja kiireiseksi, henkilökuntaa on liian vähän ja ylitöitä tehdään. Juha Siltala toteaa teoksessaan *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* (2004), että monet ovatkin kääntyneet yksityisyyteensä vähentääkseen uupumusta ja stressiä ja siksi vapaa-aika on entistä tärkeämpää. Oman olettamuksemme mukaan työelämän kiireisyys olisi ollut vähäisempää Joensuussa kuin pääkaupunkiseudulla, mutta näin ei kuitenkaan kokonaisuutena ollut. Tässä kohtaa halu vaihtaa työpaikkaa esiintyi vain pääkaupunkiseudulla, joten tästä voitaneen vetää johtopäätös, että pääkaupunkiseudulla on enemmän mahdollisuuksia vaihtaa työtä kuin Joensuussa. Silloin se on myös realistisempaa ja sitä suunnitellaan.

Positiivisiakin kokemuksia työelämästä koettiin molemmilla paikkakunnilla. Lyhyt päivä, paljon tekemistä ja kivat työkaverit aiheuttivat hyvää mieltä. Pääkaupunkiseudulla lisäksi pienen lapsen äiti koki saavansa omaa aikaa olemalla töissä. Tämä tulos on samansuuntainen myös Sheffieldin tutkimuksessa, jonka tutkimustuloksia Green, Hebron, Woodward esittivät tutkimuksessaan *Womens leisure, what leisure* (1990).

Työn ja perheen yhteensovittamisessa ei ollut suurempia ongelmia Joensuussa. Sukulaisten avulla ja vaihtamalla vuoroa se onnistui ilman, että se koettiin rasittavana. Pääkaupunkiseudulla taas vuorotöitä tehtiin vähän, joten pienen lapsen lastenhoidossa tutkittavan isä oli apuna ja muutenkin päiväkirjoissa ei ollut merkintöjä yhteensovittamisen ongelmallisuudesta, mikä oli melko yllättävää.

Työn leviäminen vapaa-aikaan

Työmatkat Joensuussa koettiin liikunnallisena mahdollisuutena. Näin ei kokenut kukaan pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudulla omalla autolla matkustaminen ruuhkassa koettiin rasittavaksi, mutta julkisilla taas toimivaksi. Joensuussa kukaan ei edes maininnut julkisia liikennevälineitä. Tulos osoittaa sen, että työmatkat ja niihin käytetty aika eivät näyttele oikeastaan mitään roolia pienemmällä paikkakunnalla. Pääkaupunkiseudulla työmatkat mainitaan useimmin ja ne ovat merkittävä tekijä arkipäivässä. Kummassakaan aineistossa ei tullut esille se, ovatko työmatkat työtä vai vapaa-aikaa tai ovatko ne naisen omaa aikaa.

Työn leviämistä (Roberts, 1999, 55) vapaa-aikaan tapahtui joensuulaisten kohdalla vain vähän. Kotona teki töitä vain opettaja, joka valmisteli opetusta. Työkavereita tavattiin varsinaisen työajan ulkopuolella säännöllisesti vain liikunnan merkeissä ja joskus harvoin muissa vapaa-ajan toimintojen yhteyksissä kuten ravintolassa käynnit. Pääkaupunkiseudullakaan ei työn leviämistä vapaa-aikaan ollut erityisen paljon. Tässä kohtaa rinnastimme työn ohessa opiskelun työn tekemiseen, joten sitä ilmeni kahden tutkittavan kohdalla. Työkavereita sen sijaan tavattiin erilaisissa yhteyksissä kuin Joensuussa; tapaamiset pääkaupunkiseudulla olivat enimmäkseen illanistujaisia, ravintolassa käyntejä tms. eikä kotona tai liikunnan puitteissa kuten Joensuussa.

Olimme olettaneet oman teoriamme pohjalta, että työ leviäisi enemmänkin vapaa-aikaan ja että naiset toisivat töitä kotiin. Aineistossamme ei kummallakaan paikkakunnalla ollut mitään uraohjuksia tai muuten voimakkaasti työorientoituja naisia, vaan työ pystyttiin hoitamaan suurin piirtein työaikana ja vapaa-aika koettiin omana ja erillisenä työstä. Ehkä pienen poikkeuksen tekivät molemmilla paikkakunnilla opettajana toimivat, jotka valmistelivat opetusta ja korjasivat tehtäviä kotona vapaa-ajan toimintojen lomassa kokien sen osin rasittavana.

Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla

Sosiaalisten suhteiden hoitaminen internetissä tai sähköpostilla ei ollut joensuulaisten keskuudessa kovinkaan yleistä. Usein tapahtuvaa internetin tai sähköpostin käyttö oli avo- tai avioliitossa asuvilla nuorilla naisilla. Sen koettiin olevan luonnollinen tapa pitää yllä ystävyys- ja sukulaissuhteita. Muissa ryhmissä se oli vähäisempää. Puhelimella sen sijaan soitettiin usein ja puhuttiin pitkäänkin.

Sama ilmiö toteutui myös pääkaupunkiseudulla. Nuoret avo-tai avioliitossa asuvat käyttivät yhteydenpitoon meseä, puhelinta tai sähköpostia (ts. kaikkia nykyaikaisia yhteydenpitomuotoja). Kaikki tutkittavat käyttivät paljon puhelinta puhuakseen ystävien ja sukulaisten kanssa, jotka asuivat kauempana. Yleisesti ottaen yhteydenpito fyysisesti oli paljon harvinaisempaa kuin Joensuussa, josta tulimmekin johtopäätökseen, että useimpien pääkaupunkiseudun naisten sukulaiset asuivat kauempana ja ystävien luokse välimatkat ovat niin paljon pidemmät kuin esim. Joensuussa, jonka vuoksi kasvokkain tapaamisia oli huomattavasti harvemmin.

Henkilökohtaisesti ystäviä tavattiin Joensuussa usein ja luonnolliseen tapaan. Piipahdettiin kahvilla ja muuten juttelemassa. Aikaa vietettiin niin viikolla kuin viikonloppunakin ystävien ja sukulaisten kanssa ja jommankumman luona. Pääkaupunkiseudulla ystäviä tavattiin pääsääntöisesti viikonloppuna ja aina jossain muualla kuin kotona. Tässä oli selvä ero pääkaupunkiseudun ja Joensuun välillä. Ero saattaa selittyä kulttuurisilla eroilla ja paikkakuntien fyysisillä eroilla (Ojankoski, 1998; Henderson ym, 1999).

Kokonaisuutena sosiaalisten suhteiden merkitys vapaa-ajassa oli naisille suuri, mikä tukee Kellyn (1982, 172-174) väitettä ja myös omaa olettamustamme.

Flow:n kokemukset vapaa-ajalla

Oman teoriamme mukaan oletimme, että työssäkäyvät naiset hakevat vapaa-ajaltaan elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia eli flow-kokemuksia (Cshiks-

zentmihalyi, 2005,18). Itse olimme soveltaneet flow-kokemuksen sellaiseksi kokemukseksi, missä henkilö kokee mielihyvää ja tuntee olonsa mukavaksi ei niinkään erityisen voimakkaita elämyksiä tuottavaksi (luku 3.1). Tutkimustuloksissa esiintyi joensuulaisten naisten kohdalla tällaisia tuntemuksia erityisesti liikunnan kohdalla. Usein siihen liittyi saunominen, ruoka ja juoma ikään kuin syventämään kokemusta. Pääkaupunkiseudulla vain parissa päiväkirjassa esiintyi vastaavalaisista liikuntaan mielihyvän kokemista eikä niihin liittynyt muita elementtejä. Kukaan paitsi yksi pääkaupunkiseudun naisista mainitsi saunomisen päiväkirjassaan. Tämäkin tutkittava mainitsi saunassa käynnin vain kerran. Pihatyöt, remontoiminen ja muu käsillä tehtävä työ aiheutti mielihyvän kokemista molemmilla paikkakunnilla. Kaiken kaikkiaan flow-kokemusten vähäisyys yllätti meidät. Elämysten⁸ ja optimaalisten kokemusten osuus työssäkäyvien naisten vapaa-ajassa on hyvin pienessä roolissa omien tutkimustulostemme mukaan.

Semileisure ja multitasking-kokemukset

Molemmilla paikkakunnilla työssäkäyvät naiset tekivät vapaa-ajalla toimintoja, jotka he kokivat olevan päivittäisiä rutiineja tai pientä pakkoa eivätkä siis oikeata vapaa-aikaa. Ne liittyivät useimmiten kotitöihin, lasten ja sukulaisten asioiden hoitamiseen tai kotieläimiin. Sitä, miten nämä toiminnot ovat ja miten ne koetaan, aiomme selvittää tarkemmin kolmannen alaongelman ratkaisussa.

Myös molemmilla paikkakunnilla tehtiin montaa asiaa yhtä aikaa (Ruuskanen, 2004). Joensuussa monisuorittaminen (*multitasking*) ei niinkään tullut esille kaikkien kohdalla, vain pienten lasten äidin ja keski-ikäisten naisten kohdalla. Pääkaupunkiseudulla sitä esiintyi enemmän ja sielläkin eniten perheellisten ja keski-ikäisten naisten kohdalla. Tutkijat Green, Hebron, Woodward (1990) ja Henderson, Bialeschki, Shaw, Freysinger (1999) ovat molemmat todenneet elämäntilanteiden vaikuttavan vapaa-ajan kokemiseen.

---

⁸ Elämysten kaipuusta kts. Linko, Maaria. 1988. Aitojen elämysten kaipuu

Heidän mukaansa erityisesti pienten lasten äidit kokevat, ettei heidän aikansa riitä kaikkien kotitöiden tekemiseen, joten he joutuvat tekemään asioita yhtä aikaa. Tutkimustuloksessa meidät yllätti se, miksi keski-ikäiset naimisissa olevat ja eronneet, joiden lapset olivat muuttaneet kotoa pois, tekivät montaa asiaa yhtä aikaa. Oliko se heidän kohdallaan vain tottumusta entisestä lapsiperheen elämästä vai siitä, että tuo ikäluokka eli keski-ikäiset naiset, on aktiivisin harrastaja ja tekijä, jolloin aikaa oman erillisen vapaa-ajan viettoon piti saada hoitamalla ”pakolliset puuhut alta pois”. Tässä kohtaa teemme oman tulkinnan ja oletamme, että edellä mainitut molemmat syyt vaikuttavat monisuorittamiseen.

Muuta aineistosta esille tullutta

Molemmilla paikkakunnilla naiset kokivat levon ja rentoutuksen tarvetta ja sitä osattiin tehdä ja nauttiakin siitä. Erityisesti Joensuussa koettiin lepo ja rentoutus osana arkea päivänokosineen ja saunomisineen. Pääkaupunkiseudulla koettiin lisäksi myös yllättäen huonoa omaatuntoa, jos levättiin tai hemmoteltiin itseään esimerkiksi kampaajalla. Syyllisyyden kokemus oli mielestämme yllättävä, mutta selittynee arvojen ja sosiaalisen ympäristön erilaisuudella (Henderson ym., 1990, 100 -101) ja nykypäivän tehokkuusajattelulla (Siltala, 2004, 175).

Saunominen oli Joensuussa mainitsemisen arvoista. Se liittyi melkein jokaiseen päivään, arkeen ja juhlaankin sekä rentoutukseen ja ystävien tapaamiseen. Pääkaupunkiseudulla siitä oli vain yksi maininta. Tässä oli selkeä ero. On hieman vaikea tulkita, mistä ero voisi johtua. Eivätkö pääkaupunkiseutulaiset sauno vai eikö se merkitse heille mitään erikoista, mainitsemisen arvoista ja se kuuluu jotenkin asiaan luonnollisena? Tulkitsemme niin, että Joensuulaisessa kulttuurissa saunominen on osa arjen kulttuuria sekä sosiaalisuutta ja siksi merkityksellistä. Pääkaupunkiseudulla se on vain peseytymistä, ei niin merkityksellistä.

Ajankäyttötutkimuksien mukaan (Etna, Piekkola, 2007) toisten auttamiseen kuluu naisilta aikaa vain 12 minuuttia vuorokaudessa kun esimerkiksi tv:n katseluun menee aikaa keskimäärin kaksi tuntia. Joensuussa ystäviä ja sukulaisia autettiin

usein ja se koettiin luonnollisena arjen toimintona. Pääkaupunkiseudulla oli vain muutama merkintä lähinnä lasten kuljetusten auttamisesta. Joensuussa saatiin myös vastapalveluksia. Tämä auttaminen koettiin voimakkaasti yhteisöllisenä ja vuorovaikutuksellisenä ja siihen käytettiin aikaa. Tällaista kokemusta ei pääkaupunkiseudulla löytynyt. Tutkimustulos oli meille uusi, sillä emme omassa teoriassamme olleet olettaneet, että toisten auttaminen ollenkaan nousisi esille ja sekin yllätti kun sitä nyt näinkin paljon esiintyi joensuulaisten päiväkirjoissa. Tämän paikkakuntien välisen eron voisi selittää omassa teoriassamme huomioonottamamme ns ”säiliömallin” avulla, josta amerikkalaistutkija Henderson, Bialeschki, Shaw, Freysinger (1999, 100-101) puhuu ja jolla hän tarkoittaa subjektiivista kokemusta, johon liittyy fyysinen ympäristö, sosiaalinen yhteys ja jokin muu tekijä ja yhdessä ne muodostavat ajatusmallin, jonka sisällä jokainen kokee oman vapaa-ajan kokemuksen. Ympäristö muokkaa vapaa-ajan sisältöjä ja sen kokemista.

Molempien paikkakuntien aineistosta kävi ilmi, että liikunnasta oli joillekin tullut jopa pakkomieltainen harrastus. Sitä harrastettiin päivittäin tai jopa usean kerran päivässä, niin että paikat kipeytyivät ja se muuttui suoritukseksi. Miksi? Pääkaupunkiseudulla myös terveysohjeiden noudattamisesta oli tullut niin merkityksellistä, että se mainittiin parissakin päiväkirjassa.

Pääkaupunkiseudulla jopa oma harrastus oli muuttunut rasittavaksi. Miksi? Tähän syy piilee luultavasti siinä, että tutkittavan henkilön vapaa-aika on niin pitkälle organisoitua kahden työn ja hevosten hoidon ja opetustuntien välillä, että kaikessa tässä kiireessä unohdetaan nauttia olennaisesta, eli harrastuksesta.

8.3 Työssäkäyvän naisen oma erillinen vapaa-aika

Tulos oli samansuuntainen kuin oman teoriamme oletukset Kellyn mukaan. Oma erillinen vapaa-aika on naisille tärkeää jaksamisen kannalta ja ainoastaan silloin he kokevat olevansa täysin vapaita. Eroja ei näiden tutkimustulosten valossa löytynyt paikkakuntien välillä.

8.4 Velvoitettu vapaa-aika Guttmanin skaalan mukaan

Naiset kokevat täysin velvoitetun, osittain velvoitetun ja täysin vapaan tekemisen samalla tavoin molemmilla paikkakunnilla. Huomioitavaa ehkä oli se, että arjen täysin velvoitettu ruuanlaitto muuttui täysin vapaaksi tekemiseksi viikonloppuna.

8.5 Vastuunotto kotitöistä

Tämänkään kysymyksen kohdalla ei löytynyt eroja paikkakuntien välillä. Kummassakin kaupungissa naisten oma asenne näytti vaikuttavan tiettyjen kotitöiden vastuulle ottoon. Erityisesti pyykin pesu ja jälkikäsittely oli molemmilla paikkakunnilla se, josta naiset eniten olivat ottaneet vastuuta. Ja syyksi mainittiin puolison osaamattomuus.

8.6 Yhteenveto teemahaastattelusta ja keskustelu

Teemahaastattelun tuloksia, jotka on edellä esitetty kohdissa 8.3, 8.4 ja 8.5, voidaan verrata Helsingin Sanomien 9.1.2007 uutisoiman Etlan tutkimuksen jälkeiseen mielipidekirjoitteluun. Varsinainen tutkimus oli Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan tekemä selvitys kotitöiden tekemisestä erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kohdalla ja sen otoskoko oli 5332 suomalaista. Tutkimustulos osoitti naisten edelleen tekevän pääosan kotitöistä. Uutisointi poiki lukuisia mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomissa lähes kolmen viikon ajan (liitteet 1-6). Useimmissa kirjoituksissa otettiin kantaa siihen, ovatko kotityöt työtä vai vapaa-ajan harrastus ja missä raja kulkee. Tutkimuksen tekijä dosentti Hannu Piekkola itse kirjoitti mielipidekirjoituksessaan, (liite1, HS, 21.1.2007), että naisilla on paljon sellaista tekemistä, joka lähenee vapaa-ajan harrastusta, kuten pyykin viikkaus ja silitys. Tämän jälkeen kaikki julkaistut naiskirjoittajat olivat sitä mieltä, että kotityöt (kuten pyykinpesu jälkikäsittelyineen, ruuanlaitto, siivous, lasten harrastukset, kuljetukset ym.) eivät ole vapaa-aikaa, vaan pakollisia töitä, jotka pitää jonkun perheessä tehdä. Tämän perusteella oma tutkimustuloksemme on samansuuntainen; kotityöt eivät ole naisille oikeata vapaa-aikaa, vaan he kokevat ne välttämättömiksi ja pakollisiksi. Erityisesti pyykinpesu ja sen jälkikäsittely oli omissa tutkimustuloksissamme se tekeminen, joka koettiin täysin velvoitettuna tekemise-

nä. Poikkeuksena voidaan mainita ruuanlaitto viikonloppuisin, joka lähenee yhteistä harrastusta perheen kanssa ja jota näin voidaan tulkita vapaa-ajan vietoksi. Kokemus kotitöistä on tietenkin subjektiivinen ja riippuu siitä kuka määrittelee minkäkin asian työksi.

Tutkimustulostamme kotitöiden vastuunotosta voidaan tulkita niin, että kotitöiden ”monopolisointia” tapahtuu ja naisen oma asenne vaikuttaa ainakin osittain vapaa-ajan kokemiseen, kuten Neulingerin mallin mukainen ”asennemalli” osoitti (Henderson ym., 1989, 100). Onko myös niin, että eri elämäntilanteissa koetaan asioita vapaa-ajan näkökulmasta eri tavoin? Vaikuttaako tässä myös sukupolvien välinen ero aviopuolisoiden keskinäisiin rooleihin perheessä eli tekevätkö nuoret puolisot enemmän kotitöitä kuin keski-ikäiset? Tässä tutkimuksessa emme kuitenkaan etsi vastausta juuri tuohon kysymykseen, mutta helppo olisi sellainenkin johtopäätös vetää. Vuorotyöläisten kohdalla on aikaisemmissa tutkimuksissa (Green ym., 1990) todettu etteivät he koe niin suuria ajankäyttöongelmia kuin normaalia työaika tekevät. Tämä tulos ei näyttänyt pitävän paikkaansa meidän vastaajamme kohdalla.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli selvittää miten työssäkäyvät naiset kokevat vapaa-aikansa Joensuussa ja pääkaupunkiseudulla? Lähtökohtana tutkimukselle oli oletus siitä, että vapaa-ajan kokemus on erilaista suuremmalla kuin pienemmällä paikkakunnalla. Vaikuttaako vapaa-ajan kokemukseen ”säiliö”, ts. sosiaalinen ja kulttuurillinen ympäristö, jossa ihminen elää vai onko kenties elämäntilanteella suurempi vaikutus vapaa-ajan kokemiseen.

Tässä luvussa on tarkoituksena selvittää tämän tutkimuksen keskeiset tulokset oman pohdinnan kautta sekä arvioida niiden luotettavuutta. Keskustelu siitä, miten tulokset ovat yhteydessä aikaisemman tutkimuksen perusteella laatimaamme teoriaan, on käyty luvussa 8, emmekä varsinaisesti enää tässä osiossa palaa siihen.

9.1 Tutkimuksen keskeiset tulokset

Tutkimuksen lähtökohtana on ollut se, että vapaa-ajan kokemus on subjektiivinen ja yksilöllisesti koettava kokemus.

Aikaisemman vapaa-ajan tutkimuksen ja kirjallisuuden perusteella laatimamme teorian mukaan vapaa-ajan kokemukseen vaikuttavat naisen elämäntilanne, ansiotyö ja sosiaaliset suhteet. Teoreetikoiden mukaan myös asuinpaikalla tai -ympäristöllä on oma vaikutuksensa (Henderson, 1999).

Työssäkäyvien naisten vapaa-ajan monipuolisuus näkyi omissa tutkimustuloksissamme. Naiset tekivät paljon erilaista omalla vapaa-ajallaan. Suurin osa tekemisistä liittyi arjen välttämättömiin puuhiin, mutta osin myös omiin mieltymyksiin ja harrastuksiin. Elämäntilanteen vaikutus näkyi voimakkaasti eri tekemisten osalla. Lapsiperheissä näkyi lasten tarpeiden huomioonottaminen ja peruskotitöiden viemä aika. Sinkkujen tekemiset olivat vähiten monipuolisia ja koostuivat enimmäkseen ystävien tapaamisista ja harrastuksista. Yllättävä tutkimustulos oli aikuisten eronneitten ja avioliitossa olevien naisten ryhmässä olevien tekemisten monipuolisuus ja suuri määrä. Muuten tuloksemme olivat samansuuntaisia kuin

aikaisemmat ajankäyttötutkimukset ovat osoittaneet (Liikkanen, 2005, Etna, 2007) eikä mitään erityistä uutta tullut esille.

Erot tekemisissä Joensuun ja pääkaupunkiseudun osalta jäivät melko pieniksi. Tekemiset olivat jonkun verran monipuolisempia pääkaupunkiseudulla kuin Joensuussa, kuten lasten harrastuksiin osallistuminen tai muu oma järjestötoiminta. Enemmän kuin paikkakunta näytti vapaa-ajan tekemisiin vaikuttavan naisten ikä ja elämäntilanne, kuten Henderson (1999) ja Woodward (1998) ovat omissa tutkimuksissaan esittäneet.

Vapaa-ajan kokemuksen tutkimustuloksissa työssäkäyvät naiset ilmaisivat vapauden kokemuksia, joka Kellyn (1981) mukaan on yksi vapaa-ajan tavoiteltavuuden mittari. Sen sijaan valinnan vapaus, joka Hendersonin ym. (1989, 1999) mukaan on tärkein asia, mitä vapaa-ajalta haetaan, ei tullut esille tuloksissamme lainkaan. Joensuussa oli enemmän vapauden kokemuksia kuin pääkaupunkiseudulla ja niitä myös pidettiin tärkeinä. Tämä oli yllättävä tulos siinä mielessä, kun pohditaan sitä, kuinka pääkaupunkiseudulla suorastaan kiirettä on huomattavasti enemmän ja kuinka välimatkat esim. työn ja kodin välillä ovat pitkiä. Millä selittyy se, että vapautta kaivattiin enemmän paikkakunnalla, jossa sitä olettaisi olevan enemmän?

Ansiotyö merkitsi molemmilla paikkakunnilla paljon, joka sinänsä ei ollut uutta. Sen sijaan työssä koettu kiire molemmilla paikkakunnilla oli tuloksissa hieman yllättävää. Nykyinen työelämä ei tunnu tekevän eroa eri paikkakuntien välillä, vaan työelämä on muuttunut kiireiseksi kaikkialla yhteiskunnassamme. Työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmia ei ilmennyt kummallakaan paikkakunnalla, paitsi ehkä jonkun verran perheessä, jossa molemmat vanhemmat tekivät vuoroitaita. Työn ja perheen yhteensovittamisen problematiikan puuttumista voidaan pitää yllätyksenä, koska aihe on erityisesti ollut esillä julkisuudessa ja siitä on tehty viime vuosina tutkimuksia (Lähteenmäki, 2004, Piensoho, 2004), joissa se on tuntunut olevan ongelma erityisesti naisille. Työmatkat aiheuttivat odotetusti

erilaisen kokemuksen pääkaupunkiseudulla kuin Joensuussa, mikä selittynee pääkaupunkiseudun infrastruktuurilla.

Pääkaupunkiseudulla ystäviä tavattiin vähemmän kuin Joensuussa, mikä voitaneen selittää esim. pitkillä välimatkoilla tai kulttuurieroilla. Pääkaupunkiseudulla ei pistäydytä naapuriin. Joensuussa autettiin enemmän joko omia vanhempia tai ystäviä. Toisten auttamista voitaisiin edelleen selittää esim. kulttuurieroilla eri paikkakuntien välillä. Onko myös niin, että pienemmällä paikkakunnalla kaikki on lähellä, myös sukulaiset ja yhteydenpito on näin ollen luonnollista ja jokapäiväistä.

Monisuorittamista esiintyi hieman enemmän pääkaupunkiseudulla, mutta tätä voitaisiin pohtia myös elämäntilanteiden vaikuttavuudella vapaa-aikaan. Miksi työssäkäyvä nainen tekee jatkuvasti kotitöitä yksin, jos hänellä on kotona myös puoliso? Ovatko tietyt asiat monopolisoituneet naisten vastuulle ja jos ovat, mistä tämä johtuu? Saimme tähän vastauksia kolmannen alaongelmamme ratkaisulla ja yleinen syy näytti olevan se, ettei puolisoon luoteta kaikissa asioissa. Asenne perheellisellä naisella oli usein ”minun täytyy olla päällepäsmärinä”. Tähän voisi liittyä myös se syyllisyyden tunne, joka tuli esiin pääkaupunkiseudun päiväkirjoista ja liittyi lepoon tai lepäämisen tarpeeseen. Miksi he kokivat syyllisyyttä, jos eivät koko ajan puuhanneet jotain? Tempaako pääkaupunkiseudun kiire ja suorituskeskeisyys mukaansa?

Suorittamista ja pakkopullaa esiintyi myös harrastusten, liikunnan ja ravinnon kohdalla osittain myös joensuulaisten päiväkirjoissa. Erityisesti näin kokivat sinkut ja nuoret naimisissa tai avoliitossa olevat. Asiaa voisi pohtia, asettaako ympäristö paineita ulkonäölle ja terveellisille elämäntavoille esimerkiksi median ja lehtien välityksellä?

On ihanaa olla vapaalla, mutta arjen askareet täyttävät vapaa-ajan ja ahdistus siitä, ettei perheelle ei ole tarpeeksi aikaa kummallakaan paikkakunnalla. Yksinhuoltajat eivät kuitenkaan valittaneet kummallakaan paikkakunnalla, ettei omalle

lapselle olisi tarpeeksi aikaa, vaikka esim. toinen naisista vielä opiskeli työssäkäynnin lisäksi.

Varsinaisia elämyksiä eli flow-kokemuksia koettiin molemmilla paikkakunnilla vain vähän. Tämäkin tutkimustulos yllätti meidät, koska useat amerikkalaiset teoreetikot ovat esittäneet, että vapaa-ajalta haetaan nimenomaan kokemuksellisuutta ja voimakkaita elämyksiä. Ehkäpä suomalainen työssäkäyvä nainen on realististi ja seisoo jalat tiukasti maassa eikä haikaile mitään suurta ja ihmeellistä. Hänelle näyttäisi riittävän flow-kokemukseksi liikunnan tuoma hyvänolon tunne tai kukkapenkin rapsutus.

Joensuulaisten naisten päiväkirjoista heijastui kokonaisuutena peruspositiivinen ja lämmin suhtautuminen omaan elämään. Joitain ristiriitaisuuksia oli työn kiireisyyden ja perheen ja läheisten kanssa vietettävän ajan riittämättömyydestä. Omien tutkimustulostemme valossa joensuulaiset naiset ehtivät viettää vapaa-aikaa eivätkä he tuoneet töitä kotiin. Pääkaupunkiseudun päiväkirjoista heijastui taas kokonaisuutena varautuneisuus. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun päiväkirjoissa naisten tapaamista muista ihmisistä tai ystävistä varottiin sanomasta mitään henkilökohtaista. Heistä mainittiin pelkkä nimi. Tämä kuvasi mielestämme hyvin käsitystä siitä, että muualla päin Suomea ollaan ihmisinä ehkä hieman avoimempia kuin pääkaupunkiseudulla. Keski-ikäisten eronneiden tai naimisissa olevien joukossa molemmilla paikkakunnilla oli kaikkein positiivisimpia ja samalla myös monipuolisimpia vapaa-ajan kokemuksia. Toisaalta he kokivat voimakkaasti myös omat velvollisuutensa kotitöiden ja oman itsensä suhteen; kodin siisteys, pihat kunnossa, liikunnan tärkeys, ystävistä ja sukulaisista huolehtiminen. He ikään kuin asettivat itselleen tavoitteita tai ovat ”sukupolvea”, jolle oman kodin siisteys ja perheestä ja sukulaisista huolehtiminen on tärkeintä.

Yhteenvetona voimme todeta, ettei joensuulaisen työssäkäyvän naisen vapaa-aika poikennut oleellisesti pääkaupunkiseudulla asuvan työssäkäyvän naisen vapaa-ajasta. Työssäkäyvät naiset joutuvat edelleen ottamaan vastuuta vapaa-aikaan niin oleellisesti liittyvistä ja vapaa-ajan lähes täyttämistä kotiin liittyvistä

asioista ja kotitöistä. Vapaa-ajan kokemuksellisuus ja elämishakuisuus ovat ainakin toistaiseksi jääneet sivuosaan työssäkäyvien naisten vapaa-ajassa, vaikka vapaana olemista ja ns. omaa aikaa kaivattiinkin. Lopuksi voidaan tiivistää, että naisten elämäntilanne näytti vaikuttavan vapaa-ajan kokemukseen enemmän kuin paikkakunta, jossa he asuivat.

9.2 Kritiikkiä

Tutkimuksessa menetelmänä käytetyt kvalitatiiviset menetelmät sisällön erittely, sisällönanalyysi ja yksilöllinen teemahaastattelu antavat mielestämme luotettavan kuvan naisten vapaa-ajan sisällöstä ja sen kokemisesta. Sisällönanalyysissä käyttämämme abduktiivisen päättelyn logiikka toi esille joitain asioita, joita emme olisi pelkän teoriasidonnaisen menetelmän avulla saaneet näkyviin. Esimerkkinä tästä voidaan mainita lepoon ja lepäämisen tarpeeseen liittyvä syyllisyyden kokemus.

Päiväkirjat aineistona antavat monipuolisen kuvan elementeistä, joita vapaa-aikaan sisältyy. Lisäksi aineistosta pystyy tutkija itse päättämään ihmisten asioille antamia ”salattuja” merkityksiä ja mahdollistaa aineiston syvällisemmän pohdinnan ja rivien välistä lukemisen. On tutkijasta riippuvaista, mitä tutkimustuloksista haluaa esittää ja mitä jättää sanomatta. Tutkimuskysymystä muokkamalla voitaisiin päiväkirjoista periaatteessa analysoida melkein mitä tahansa. Päiväkirjojen luotettavuutta parantaa se, ettei päiväkirjojen kirjoittaneille naisille annettu mitään yksityiskohtaisia ohjeita, vaan heille kerrottiin tutkimuksen aihe ja pyydettiin heitä kertomaan päiväkirjoissaan mitä he tekevät päivänsä aikana ansiotyön ulkopuolisella ajalla. Lisäksi pyysimme, että adjektiiveja saa käyttää ja kertoa miltä asiat tuntuu (koetaan). Päiväkirjoja on pidetty sekä keväällä ja syksyllä/talvella 2006. Tämä taas karsi pois toimintojen vuodenaikasadonnaisuuksia.

Katsoimme, että aineiston koko oli riittävä. Koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, aineiston koko ei Tuomen ja Sarajärven (2003, 87) mukaan ole ratkaiseva, vaan tutkija päättää aineiston koon. Se, että tutkittavat

olivat osittain meille tuttuja henkilöitä, on saattanut vaikuttaa tutkimustuloksiin niin, ettei kaikkea ole kerrottu ja voimakkaita merkityksiä on jäänyt puuttumaan. Osa tutkittavista on saattanut unohtaa pitävänsä päiväkirjaa tutkijalle eikä tuttavalle tai sukulaiselle. Oletimmekin, että kaikkein negatiivisimpia ja tylsimpiä kokemuksia eivät kaikki tutkittavat rehellisesti ilmaisseet. Toisaalta meistä kumpikaan ei tuntenut henkilökohtaisesti jokaista tutkittavaa, vaan olimme jakaneet päiväkirjat niin, että kummallekin tuli enemmistö niitä, joista ei ollut mitään ennakkokäsityksiä. Oli myös mielenkiintoista ettei osa niistä tuttavista tai sukulaisista, joita pyysimme tutkimukseen halunneet osallistua siihen. Tämä osoittanee sen, että päiväkirja aineistona kertoo paljon enemmän kuin, mitä pelkkä kirjoitettu teksti näyttää. Päiväkirjat aineistona tuottivat sellaista tutkimustietoa, mitä emme erityisesti etsineet kuten tietoa parisuhteen tilasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Osallistuminen tutkimukseen päiväkirjaa pitämällä vaatii myös tutkittavalta avoimuutta ja ennakkoluulottomuutta sekä kykyä ilmaista itseään kirjallisesti.

Sisällön erittely menetelmänä antoi meille tarkan rungon asioista, joita naiset vapaa-aikanaan tekevät. Mielestämme tämä menetelmä palveli tutkimuksemme selvittämistä hyvin. Tekstianalyysi taas sopi menetelmänä ongelmaan, jossa tutkittiin kokemusta. Kokemuksellisuutta kerrotaan ja tulkitaan kuitenkin sanoin ja lausein, jolloin tutkijalla on mahdollisuus tulkita ja luoda käsitteistö tutkimuskysymykseen vastaamista varten. Teemahaastattelun käyttäminen jonkun tutkimusongelmaan liittyvän oleellisen asian tarkentamiseksi on myös perusteltua (Hirsjärvi, 2005,118). Tekemämme haastattelu toi lisäselvitystä kotitöiden tekemisen ongelmaan ja siihen problematiikkaan, ovatko ne vapaa-aika vai ei. Paikkakuntien välisiin eroihin haastattelulla ei ollut vaikutusta, eroja ei ollut tai niitä ei saatu näkyviin. Aikaisemmin käsitelimme jo omaa suhdettamme tutkijoina tutkittaviin tuttuuden näkökulmasta. Entäpä jos tämän pro gradututkimuksen olisivat tehneet kaksi miestä eikä kaksi naista? Hendersonin mukaan empiiristä naistutkimusta ei voi tehdä kukaan, joka ei ole feministi (1999, 88). Emme yhdy tähän mielipiteeseen täysin, mutta uskallamme tutkijoina kuitenkin esittää, että miehen näkökulma naisen kokemuksen tulkintaan olisi ehkä liian ulkopuolinen ja kyseenalainen.

9.3 Uusia näkökulmia

Työssäkäyvän naisen vapaa-aika on tutkimusaiheena hyvin mielenkiintoinen ja erittäin ajankohtainen. Naiset joutuvat edelleen ottamaan vastuuta vapaa-aikaan niin oleellisesti liittyvistä ja vapaa-ajan lähes täyttämistä kotiasioista. Vapaa-ajan kokemuksellisuus ja elämyshakuisuus ovat ainakin toistaiseksi jääneet si- vuosaan työssäkäyvien naisten vapaa-ajassa, näin uskallamme tulkita. Oma tut- kimuksemme toi kuitenkin esiin muutamia jatkotutkimusaiheita. Omassa tutki- muksessamme esiin tullut keski-ikäisten naisten aktiivisuus vapaa-ajassa oli meille tutkijoina yllätys. Se aiheutti jatkopohdintaa siitä, onko esimerkiksi globali- saatio, elintason nousu tai yleinen yhteiskunnallinen asenne vaikuttaneet keski- ikäisten naisten vapaa-ajan rakenteeseen ja mahdollisuuksiin. Onko myös toi- saalta niin, että vaikka keski-ikäisten naisten mahdollisuudet viettää vapaa-aikaa ovat kasvaneet taloudellisesti ja henkisesti, he ovat kuitenkin säilyttäneet moraa- lisen vastuunsa kotiin ja perheeseen liittyvistä asioista. Ja siksi he ovat ”täystyöl- listettyjä” myös vapaa-aikanaan kuten eräässä päiväkirjassa todettiin: ” *onko mi- nun oltava se martta, joka tekee kaikki työt?*”.

Lisäksi pohdimme naisjohtajuuden julkisuudessa esiin tullutta problematiikkaa, kuten miksi naisjohtajia on niin vähän, ainakin pörssiyritysten hallituksissa tai miksi naisille on ”lasikattoja”. Tämä aihe sai meidät pohtimaan mahdollisuutta selvittää millaista on perheellisten naisjohtajien vapaa-aika. Tutkimuskysymystä voisi hah- motella näin; voiko nykyajan Suomessa olla perheellinen naisjohtaja ilman että ”*kaiken takana on mies tai mummo?*”

Kirjallisuus

- Ala-Suutari, Pertti 1999. *Laadullinen tutkimus*, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä
- Aristoteles 1980, *Nicomachean ethics*, Commentary and analysis by Fh Et-
erovich. Washington D.C. University press of America
- Arist. Pol – Aristotle Politics (1944) Teoksessa: *Aristotle in 23 Volumes*, Vol. 21,
translated by H. Rackham. Cambridge, MA, Harvard University Press;
London, William Heinemann Ltd. Saatavana osoitteesta:
<http://www.perseus.tufts.edu/cgi-in/ptext?lookup=Aristot.+Pol+1.1252a>
(16.1.2007)
- Giddens Anthony & Ulrich Beck & Scott Lash, 1995 *Nykyajan jäljillä, refleksiivi-
nen modernisaatio* (suom. Leevi Lehto) Tampere
- Csikszentmihalyi, Mihalyi, (2005). *Flow – kun kaikki sujuu*. Published by
Brockman, Inc. Rasalas, Helsinki
- Csikszentmihalyi, Mihalyi. 1991. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*.
Harper Perennial, New York.
- Gerhard Kittel (toim): *Theological Dictionary of the New Testament*. Volume II.
Repr. WM. Eerdmans. Grand Rapids, Mich.
- Green, Hebron, Woodward, (1990) *Womens Leisure, what leisure*, The MacMillan
Press Ltd. Lontoo
- Guttman Louis A *Basis for Scaling Qualitative data*. American Sociological Re-
view 9, 1944, 383-389.
- Heinonen Eila. 2004. *Aktiivinen harrastus, työn siirtymän ja kompensaaion il-
mentymänä* case matkailuoppaat TKKK:n julkaisuja.
- Henderson, Bialeschki, Shaw, Freysinger (1999), *Both gains and gaps, Feminist
perspectives on womens leisure*, Venture Publishing, inc. Cato Avenue
State College PA 16801
- Henderson, Bialeschki, Shaw, Freysinger (1989), *Both gains and gaps, Leisure
of one's own*, Venture Publishing, inc. Cato Avenue, State College, PA 16801

- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula. 2005. *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus. Helsinki.
- Jallinoja Riitta, Haavio-Mannila Elina, Standell Harriet, *Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitot ja ratkaisuja*, v.1984, Wsoy Juva
- Jokinen Eeva. 1996. *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Gaudeamus.
- Julkunen Riitta, Nätti Jouko, Anttila Timo. 2004. *Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa*. Kirjakas Ky. Helsinki.
- Kelly, John R. 1982 *Leisure Identities and interactions*, George Allen & Unwin (Publishers)
- Kelly, John R. 1982 *Leisure*. Prentice Hall, inc.
- Linko, Maaria. 1988. *Aitojen elämysten kaipuu, nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja*, Lapin yliopistopaino
- Lähteenmäki Liisa. 2004. Onks tää nyt reiluu? *Pätkätyötä tekevien äitien kokemukset työn ja perheen yhteensovittamisesta*. Turun yliopisto. Sosiologian laitos. 2004.
- Näre. Sari. 2004. *Kokonainen nainen*. Kirjapaja Oy. Helsinki.
- Ojankoski Teija, 1998. *Oikea pieni kaupunki. Maantieteen ja asukkaiden näkökulma suomalaiseen pikkukaupunkiin*. Turun yliopiston julkaisuja, Painosattama.
- Perttula Juha. 2005. *Kokemus ja kokemuksen tutkimus*. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen, 115-158. Dialogia. Tartto.
- Piensoho, Tuula, 2006, *Perheestä voimaa työhön - työstä voimaa kotiin*, Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Paimenia, Vantaa 2006
- Raamattu, 1 Moos 3:19; 2 Moos 20:8-11
- Roberts, K, 1999, *Leisure in Contemporary Society*. CABI Publishing
- Ruuskanen Olli-Pekka. 2004. *An econometric analyses of time use in Finnish households*. Etna. Taloustieto oy.

- Schlier Heinrich (1983): *eleutheros, eleutheroo, eleutheria, apeleutheros* (alumperin kr. fonteilla) Teoksessa: -Gerhard Kittel (toim): Theological Dictionary of the New Testament. Volume II. Repr. WM. Eerdmans. Grand Rapids, Mich.
- Saarinen Jarkko. 2002. *Elämys, Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?*, Lapin yliopistopaino, Rovaniemi
- Selänniemi, Tom. 1996. *Matka ikuiseen kesään*. Kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Siltala Juha. 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Timonen Päivi. 2005. *Kuluttajien vapaa-aikahaaveet ja elämysklusteri*. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Tong, Rosemarie (1989), *Feminist Thought: A Comprehensive Introduction*. Westview Press: Boulder
- Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus kirjapaino Jyväskylä.
- Tonder, Mika (2005). *Anatomy of an environmental conflict - A case study of the Conservation of the Saimaa ringed seal*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 75. Joensuun yliopistopaino.
- Tong, Rosemarie 1989. *Feminist Thought: A Comprehensive Introduction*. Westview Press: Boulder CO.
- Weber Max. 1921/1992. *Kaupunki*. Vastapaino.
- Westermann William L. (1945) *Between Slavery and freedom*. The American Historical Review 50, 1945, 2, January, 213-227.

Artikkelit

Boulin ja Muckenberger.2000. Ajankäyttö kaupungissa ja elämänlaatu. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö.

Helsingin Sanomat. 9.1.2007. Selvitys: osa-aikatyöstä helpotusta lapsiperheiden työtaakkaan. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. 2007

Kerttula Saara. 2005. Kun on niin kiire. Hyvinvointikatsaus 2/2005,

Liikkanen Mirja. Vapaa-aika – työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta. Hyvinvointikatsaus.2004

Liikkanen Mirja. Vapaa-aikatutkimus 2005.

www-sivut

Muukkonen Martti, ideasta tutkimukseksi. 16.9.2006

http://kampusnet.joensuu.fi/group_files/view/39/groups/39/Oppaita/Tutkimusopas.doc

www.etla.fi 16.3.2007

Niemi Iiris. Ajankäyttö (2000) Tilastokeskus. 16.2.2007

Niemi, Iiris. Ajankäyttö meillä ja muualla. Hyvinvointikatsaus. 4/2002. 11.4.2007

Timonen Päivi. Iloa ja nautintoja kotitöistä. Hyvinvointikatsaus 2/2005. 23.3.2007

Selvitys: Osa-aikatyöstä helpotusta lapsiperheiden työtaakkaan

HS 9.1.2017

► Naiset tekevät yhä kotitöitä enemmän kuin miehet

Anna Karismo
HELSINGIN SANOMAT

► Työssä käyvissä lapsiperheissä sekä äidin että isän kokonaistyöaika on hälyttävän pitkä, todetaan sosiaali- ja terveysministeriön sekä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan selvityksessä.

Suomessa pienten lasten vanhemmilla on myös selvästi suurempia ongelmia sovittava yhteen työtä ja perhettä kuin esimerkiksi Ruotsissa.

Lapsiperheiden taakkaa voisi tutkijoiden mukaan helpottaa lisäämällä osa-aikatyötä.

Myös mahdollisuudet ostaa kotitalouspalveluita auttaisivat

monen perheen kiireisiin.

”Työajan joustoilta, työaika-pankeille ja muille joustavan työajan järjestelmille on selvä tilaus”, tutkijat **Hannu Piekola** ja **Olli-Pekka Ruuskanen** sanovat.

Osa-aikatyö on Suomessa harvinaisempaa kuin esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa tai Saksassa. Suomalaisilla vanhemmilla onkin usein vain kaksi vaihtoehtoa: joko jäädä kokonaan kotiin tai mennä koptiivätyöhön.

Naiset tekevät keskimäärin yhdeksän tuntia viikossa enemmän kotitöitä kuin miehet.

Jokainen nainen käyttää kotiin käytetty aika vä-

Naiset tekevät enemmän töitä

► Työssä olevien naisten kokonaistyöaika viikossa (ansiotyö + kotityö)

Lähde: STM, Etla

VR / HS

henee. Hänen kokonaistyöaikansa ei kuitenkaan lyhene.

Miehillä on tutkimuksen mukaan eri elämänvaiheissa 5-7 tuntia enemmän vapaa-

kaa viikossa kuin naisilla. Pienten lasten perheissä vapaa-aikastaan joutuvat tinkimään etenkin naiset.

Vaikka miehet jäisivätkin hoitamaan lapsia, heillä on aikaa myös vapaa-ajan harrastuksille. Se ei tutkimuksen mukaan useinkaan ole mahdollista äideille.

Suomalaisista lapsista selvästi suurempi osa kuin ruotsalaisista tai tanskalaisista on kotihoivossa. Suomalaiset äidit siis jäävät pitkiksi ajoiksi pois työelämästä hoitaakseen lapsia.

Yhtenä syynä tähän voidaan pitää lasten kotihoivon tukijärjestelmää, jota Ruotsissa ja Tanskassa ei ole.

Vaikka koulutettujen naisten on kouluttamattomia helpompaa palata työelämään heti äitiysloman jälkeen, näin ei välttämättä ole enää koti-

hoidontukijakson jälkeen. Järjestelmä siis saattaa huonontaa naisten mahdollisuutta löytää koulutustaan vastaavaa työtä.

Perheen perustaminen alkanut näkyä myös miesten ajankäytössä. He tekevät kaisempaa enemmän kotitöitä.

Ansioyöviikon pituus pysyy yleensä samanpituisenä kaikissa elämänvaiheissa, vaikka myös isät tarvitsisivat hieman työtä lasten ollen pieniä.

Tutkimuksen otoskoko Suomessa oli 5 332 henkilöä.

HS.fi

Kärsiikö perhe-elämäsi töiden takia?
HS.fi/keskustelut

Monen kotityön voi rinnastaa harrastukseen

► Etlan selvitys osoittaa, että naiset tekevät keskimäärin yhdeksän tuntia enemmän kotitöitä viikossa kuin miehet (HS 9.1.).

Tutkimuksen mukaan miehillä on elämän eri vaiheissa viidestä seitsemään tuntia viikossa enemmän "vapaa-aikaa".

Tutkimus ja sitä koskeva uutisointi on osittain harhaanjohtavaa. Selvityksessä jää nimittäin huomioimatta se aivan olennainen seikka, että naiset tekevät miehiä enemmän kotitöitä usein täysin omasta vapaasta valinnastaan.

Siten kotityöt, kuten siivous, ruoanlaitto ja kukkien kastelu ovat työn sijasta usein rinnastettavissa pikemminkin harrastuksiin.

Olen kuullut monen naisen kokevan kotityöt terapeuttisiksi. He esimerkiksi siivoavat huomattavasti useammin ja tarkemmin kuin vaikkapa terveydellisistä syistä olisi välttämätöntä.

Monet miehet sen sijaan

käyttävät vapaa-aikansa mieluummin jollain muulla hyödyllisellä tavalla, esimerkiksi rassaamalla autoja tai kalastamalla, mitä samalla logiikalla voisi myös pitää työnä.

Naisten harrastuneisuuden kotitöihin osoittaa myös se samasta tutkimuksesta ilmi käyvä ja HS:ssä uutisoimatta jäänyt seikka, että nuorista sinukuistakin naiset tekevät noin kymmenen tuntia enemmän kotitöitä kuin miehet.

Lapsettomien sikkujen kohdalla kotityömäärän eroa sukupuolten välillä ei voitane selittää millään muulla kuin omalla vapaalla valinnalla. Tämä naisten mielenkiinto kotitöihin mitä todennäköisemmin näkyy myös myöhemmällä iällä.

Lisäksi erityisen huomionarvoista on, että nuorten lapsettomien pariskuntien miehet tekevätkin enemmän kotitöitä kuin naiset!

Joni Siikavirta
Helsinki

Kotityöt ovat naiselle pakollista arkipäivää

Joni Siikavirran kirjoituksessa "Monen kotityön voi rinnastaa harrastukseen" (HS 11.1.) totean, että kotityöt naiselle ovat useimmiten kaukana harrastuksesta.

Kun nainen tekee kodin ulkopuolella ansiotyötä yhtä pitkää ellei pidempikiäkin päiviä kuin mies – riippuen naisen työtehtävästä ja työn vaatavuudesta – väsyneenä illalla kotiin tultua ei paljon huvittaisi lähteä kauppaan ruokaostoksille, laittaa ruokaa perheelle tai siivota huushollia lasten kirkussa ympärillä.

Tämä on arkipäivää jokaiselle työssä käyville, perheelliselle tai parisuhteessa asuvalle naiselle. Siinä ei ehdi ajatella, että kotityöt ovat liikunnalli-

nen harrastus henkisesti raskaan työpäivän jälkeen. Kotityöt on jonkun pakko tehdä – jaksoi tai ei.

Varsinkin vanhemman sukupolven miehet työstä kotiin tultuaan mieluummin lukevat kirjaa, katsovat tv:tä tai ovat netissä kuin käyvät käsiksi kotitöihin. Hehän ovat väsyneitä raskaan työpäivän jälkeen niin kuin naisetkin. Tai mikä kauheinta naisen kannalta, miehet lähtevät kavereiden kanssa esimerkiksi golfkentälle tai kuntosalille terveellistä liikuntaa harrastamaan.

Siksi ihmettelen Siikavirran kirjoitusta, että naiset pitävät kotitöitä harrastuksena ja terapeuttisina. Golfin peluu tai muu kaveriporukkaharrastus

on todellakin miehelle terapeuttinen harrastus, ei hyödyllistä työtä yhteisen perheen tai kodin hyväksi.

Jos miehet auttaisivat naisia kotitöissä, naisilta liikenisi enemmän aikaa myös parisuhteelle ja sen hoitamiselle.

Nyt, avioerojen kulta-aikana, väitän että monet hyvätkin avioliitot kaatuvat, koska naiset eivät jaksaa ansiotyön, lastenhoidon ja kotitöiden jälkeen olla enää rakastavia vaimoja niille kotitöitä tekemättömille miehille, joilla halutessaan on todellakin aikaa harrastaa mukavia asioita kodin ulkopuolella miestuttavien kanssa.

Marjatta Viljamaa
toimitusjohtaja
Helsinki

HS 14.1.2007
LYHYESTI

Kotitöiden teko on välttämätöntä arkirutiinia

► Hämmästyin suuresti lukiessani Joni Siikavirran (HS 11.1.) kirjoituksen kotityön rinnastamisesta harrastukseen. Haluan selvittää omalta osaltani tätä virheellistä käsitystä naisten ajankäytön hallinnasta.

Perheessämme on neljä lasta, kotityötä on elämäntilanteestamme johtuen erittäin runsaasti. Päivisin ruoanlaitto, pyykkäys ja siivous vievät aikaa useita tunteja. Kotityö ei ole minun vapaa-aikani, en missään olosuhteissa voisi rinnastaa sitä harrastukseen. Se on välttämätöntä arkirutiinia, ei siis oma valintani ajankäytön suhteen, kuten Siikavirta erheellisesti esittää.

Siikavirta puhuu myös kotityön terapeuttisuudesta ja vertaa naisen kotitöitä esimerkiksi miehen kalastusharrastukseen. Uskon tämän vertauksen aiheuttavan tunnekuohuja monessa lukijassa.

Kalastamaan voi mennä silloin kun tahtoo, missä seurassa tahtoo. Kotityöt on tehtävä silloin kun on tarve, ei silloin kuin huvittaa. Ja ainakin lapsiperheissä kotityötä ei saa tehdä rauhassa, keskeytyksellä ja omaan tahtiinsa, joten sen terapeuttisuus on kyllä vähintäänkin kyseenalaista.

Minun harrastuksiani ovat kävely, lenkkeily ja uiminen. Niitä teen omalla ajallani, omasta vapaasta tahdostani. Saan siitä iloa, terveyttä ja hyvää mieltä. Näiden harrastuksien tuoman virkistyksen voimin jaksan taas paremmin pakollisetkin hommat, kuten kotityöt.

Maaret Hilden-Rantala
Espoo

Kuuluuko naisen pestä miehen alushousut?

► Marjatta Viljamaan muuten ansiokas kirjoitus (HS 14. 1.) kotitöiden jakamisesta sisälsi virkkeen, joka alistaa naiset jatkossakin ikuisesti miestensä orjiksi: "Jos miehet auttaisivat naisia kotitöissä, naisilta liikenisi enemmän aikaa myös parisuhteelle ja sen hoitamiseksi."

Missä on päätetty, että kotityöt ovat naisten töitä? Kuinka monta tuntia viikossa nainen siis auttaa miestä, mies naista? Ketä oikein autetaan? Harva omassa kodissaan asuva nainen on niin avuton, että tarvitsee apua kotinsa rutiinitöissä.

Jos kotityöt kuuluvat naiselle, miehen kaisaripepykki on luonnollisesti parisuhteessa elävän naisen vapaa-ajan harrastuksista ihan tärkeimpiä.

Ja mikäli miehellä ei satu juuri olemaan menoa omiin harrastuksiinsa tai hän sattuu kaipaamaan parisuhdehoitoa, hän voi herttaisesti kysäistä naiseltaan: "Tarvitsetko apua pyykkini pesemisessä?"

Loistoexamplesimerkki nykyaikaisesta tasa-arvosta: jos mies pikkuisen viitsisi edes joskus auttaa naistaan, kun tämä harrastaa pyykinpesua, siivoamista, ruuanlaittoa ja tiskäämistä, nainen kyllä kiitollisuutta tulvillaan hoitaisi heidän parisuhteensa ja mahdolliset lapset siinä sivussa.

Moisesta auttavaisuudesta mies ansaitsisi ruusunpuuskan vähintään kerran viikossa ja isänpäivänä presidentiltä mitalin!

Sirkka Lekman
Helsinki

Tervetuloa rentouttavaan kotityöharrastukseen!

► Annan lämpimästi kotitöistä kirjoittaneelle (HS 11. 1.) Joni Siikavirrälle mahdollisuuden tulla harrastamaan kotini mukavaa ja rentouttavaa kotityöharrastusta!

Tarjoan erilaisia vaihtoehtoja, joista voi valita itselleen mieluisimpia elämyksiä. Joka viikko on tarjolla kuntouttavaa "asunnon siivousta". Lisäksi viikkotarjonnasta löytyy muun muassa "pyykinpesu- ja jälkikäsitelyhetki".

Jos haluaa kokeilla taitojaan aiheessa "arkiruuan valmistusta välittömästi työpäivän jälkeen", on tätä iloa tarjolla päivittäin ja vieläpä viikonloppuohjelmana sopivasti iltaapäiväpuhteenä. Ja tietysti aamuvieraille on tarjolla kaikkina arki-aamuina hieman edistyneempien kurssi "lapsiperheen aamurutiinit kiireen keskellä".

Tarjoan mitä miellyttävintä ja kannustavaa ohjausta iloisesti hymyillen. Hoidan tätä motivointityötä samalla, kun lepäilen sohvalla lueskelemassa jotain mielenkiintoista kirjaa. Lapset hoitavat osaltaan varsin spontaanisti keskeytyksiä harrastehetkeen, mutta sehän tuo vain lisäpiristystä ja pientä haastetta tekemiseen.

Vaativampaan makuun tarjoan edellisiä vaihtoehtoja tä-

dentäviä lisäkursseja, esimerkiksi "matonpesuohjetten helteessä", "saunan ja kylpyhuoneen pesua vapaapäivänä", "vessanpytyt ja lattiakaivot puhtaaksi", "pyykinpesuohjetten lasten vatsataudin jälkeen" ja "ikkunat kirkaiksi kevään auringossa".

Lisäksi taitojen kehittymistä voi kokeilla esimerkiksi "keittiökaapistot siisteiksi" ja "komerot kaaoksesta kohti järjestyttä" -kursseilla tai lasten kasvaessa ja vuodenajan vaihtuessa "lastenvaatesulkeiset"-kursseilla.

Edistyneille alan harrastajille on tarjolla todellisia extreme-kursseja, joita ei aloittelijoille suositella. Tällaisia ovat muun muassa "ruuanlaittoa lapsille vatsatautisena", "lasten hoitoa korkeassa kuumeessa" ja "oksennustautisten yö".

Tämä harrastetalo tarjoaa näitä elämyksiä todella huokeaan hintaan. Kurkseista ei peritä maksuja, mutta matkakustannukset ja harrastevaateetus on hoidettava itse.

Sen sijaan harrastevälineet löytyvät talon puolesta. Ja harrasteita ilostuttaa kannustava ohjaaja sohvalla lojuen.

Taina Piispa
kahden pojan yksinhuoltaja
Lohja

Onko kotimme vain inhottava työleiri?

► Koti on ihmisen turvapaikka; rentoutumisen, levon ja rakkauden työssä. Kotiin voi mennä rankan työpäivän jälkeen saamaan osakseen huolenpitoa ja hyväksyntää, oli sitten lapsi tai aikuinen.

Kotona voi laskea taakan harteiltaan ja levätä kerättyihin voimiin. Laitamme itsellemme ja lapsillemme kodin tätä tarkoitusta varten. Siellä on hyvä olla. Kotia ylläpidetään yhdessä, suunnitellaan, miten kaikilla olisi siellä oma paikka ja oma tila missä viihtyä.

Kirjoitukset mielipidesivuilta ovat kuitenkin antaneet ymmärtää, että tuo ylläoleva on hyvin kaukana totuudesta. Koti on inhottava työleiri.

Mikäli perheeseen on sattunut syntymään lapsia, se on vielä kurjempi loukko. Jos lapsi tai jopa useampi kerralla sattuu sairastumaan, koti on niin hirtittävä paikka, että osataan siellä luopua heti, jos vain joku hyväntekijä saapuisi paikalle tekemään kullekin langen-

neet kammottavat velvollisuudet.

Miten meillä voisi olla tasapainoisia lapsia tai aikuisia, jos elämämme on tällainen kiiras-tuli? Koko ajan on kiire jonnekin pois: kalastamaan, golfkentälle, spinningiin, rinteeseen, oluulle...

Pois kotoa, sinne missä on paljon parempi olla. Kauas niistä läheisistä, joiden pitäisi olla meille niitä rakkaimpia.

Mikään kotityö tai lastenhoitovelvollisuus ei ole niin kurja, jos sen voi jakaa läheisten kanssa ja tuntea tehtävästä mielekkyyttä sitä kautta. Koti on myös tunteittemme koti. Sieltä niin lapset kuin aikuisetkin ammentavat voimia muihin haasteisiin.

Joskus on antoisaa harrastaa, mutta eivät golf ja jumppa yksinään tarjoa niitä tunnevoimavaroja, joita me ihmiset oikeasti kaipaamme.

Riitta Notkonen
opettaja, suurperheen äiti
Espoo

HS 20.1.2007

HS 20.1.2007

Kotitöiden määrä vaihtelee

► Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimuksemme "Työtä eri elämäntilanteissa ja ajankäyttö - Äidit ja ikääntyvät" (www.etla.fi/veto) on herättänyt varsin vilkkaan keskustelun kotityön jakamisesta perheenjäsenten kesken.

Onko naisilla tuplataakkaa koti- ja ansiotyöstä miehiä enemmän? Luistavatko miehet kotoa pois erilaisten harrastusten pariin?

Mielestäni ajankäyttö on samankaltaistunut sukupuolten kesken. Suurempi ongelma on työn ja kotityön epätasainen jakautuminen eri elämäntilanteissa. Tätä vain lisää ikääntyminen ja eläköityminen, kun nuorten on rahoitettava sekä eläkkeet että perustettava perhe (toivottavasti).

Ensinnäkin eurooppalaisten ajankäyttö on samankaltaistumassa. Yksi syy tälle on naisten osallistuminen työmarkkinoilla myös pohjoismaiden ulkopuolella. Samalla miehet tekevät kaikissa Euroopan unionin maissa kotityötä aiempaa enemmän.

Naisten viikoittainen kokonaistyöaika, johon lasketaan ansio- ja kotityöt, on miesten vastaavaa vain noin kolme tuntia pidempi. Euroopassa naiset tekevät koko ikänsä kotityötä 9-10 tuntia viikossa miehiä enemmän, mutta vastavasti miesten ansiotyön määrä on suurempi. Kotityön määrä ei myös vähene iän myötä. Naiset lisäävät kotitöitä vähentäessään ansiotyötunteja. Tämä lienee myös vapaaehtoista.

Kokemukseni perusteella mies panostaa enemmän nopeuteen ja tehokkuuteen. Kotityökin tehdään intensiivisemmin. Uusi teknologia pyykinpuhdistukseen, itsesääntäviä oikenevine vaatteineen ja helppoine pesuaineineen annosteluineen tasannevat siten edelleen miesten ja naisten välisiä eroja, kun kotityökin vie vähemmän pois vapaa-aikaa.

Miehillä on tosin yli elämäntilanteiden 5-7 tuntia enemmän vapaa-aikaa viikossa kuin naisilla. Erot selittyvät kuitenkin osin sillä, että naisilla on 2-3 tuntia enemmän kotitöitä, jotka ovat lähellä vapaa-ajan toimintoja. He saattavat esimerkiksi katsella televisiota tai kuunnella radiota samanaikaisesti

sesti kotitöiden tekemisen kanssa. Todellinen ero miesten hyväksi vapaa-ajan määrässä on siten 2-3 tuntia viikossa.

On tosin totta, että miehet käyttävät suuremman osan vapaa-aikastaan harrastuksiin. Näin on myös yhden aikuisen kotitalouksissa. Tämä kuvaa miehen yleistä taipumusta harrastuksiin, eikä vain pakenemista kotitöistä.

Pienten lasten perheissä kokonaistyöaika on sitä vastoin hälyttävän pitkä sekä äideillä että isillä. Vapaa-aikaa on yli kymmenen tuntia vähemmän viikossa kuin ennen lasten hankintaa. Kokonaistyöaika pienten lasten perheissä on kuitenkin isillä sama.

Ruotsissa, Britanniassa ja Saksassa pienten lasten isät tekevät paljon palkka- ja kotityötä. Heidän tuplataakkansa on jopa suurempi kuin äitien. Lapsen hankinta saattaa kylläkin muuttaa naisten kotityön määrää pysyvästi - vaikka lastenhoito ei enää vie samalla tavoin aikaa lapsen ollessa jo kouluiässä.

Nuorempien samoin kuin lapsettomien parien on helpompaa keskustella tasa-arvosta ja jakaa kotityö tasan. Omat pyykitkin voidaan sopia pestäväksi erillään ja ruokaa on helpompaa laittaa vuorotellen.

Liika kotityö syntyy siitä, kun eräänä päivänä huomaa tekevänsä kaikki kotityöt yksin ja kysyy itseltään, miksi tähän on tullu.

Eläkeikä lähestyessä sekä miesten että naisten vapaa-ajan määrä kasvaa. Naisten ansiotyöhön käyttämä aika joustaa alaspäin päinvastoin kuin miehillä.

Ikääntyvien työntekijöiden osalta vaikuttaa siltä, että joustamattomat työajat ovat etenkin miesten ongelma. Ehkä mahdollisuus osa-aikatyöhön tai lyhyemmät työviikot olisivat tarpeen myös kotityön tasanjakamisen näkökulmasta.

Yksi miehinen puolustuspuhe on, että nainen yleensä myös päättää kuinka kotityöt tehdään, esimerkiksi milloin vaihdetaan lakanat tai puetaan lapset pikku prinsessoiksi tai prinsseiksi.

Onko tasa-arvo sitä, että nainen päättää kuinka asiat teh-

eri elämäntilanteissa

JUHANI NIIRA

dään ja sen jälkeen työt jaetaan tasan? Tärkeää olisikin sopia työnjaosta kotona etukäteen ja antaa sitten vapaus luovuudelle tämän päälle.

Itse olen kokenut sekä pienten lasten perheen elämää, jossa perjantaina odottaa välttämätön siivous, ja kahden aikuisen talouden, jossa uraani tutkijana on tukenut ahkera kotityön tekijä.

Huonossa tilanteessa ollaan, jos kotityön tekee lopulta se, joka jaksaa vähiten katsoa epäjärjestyksestä tai kestää vähiten

pölyjä. Lopultakin on kysymys siitä, että on hyvä keskustella myös kotitöistä. Ystävyyden ja rakkauden liekki loimuaa toisen auttamisesta.

Hannu Piekkola
dosentti
Helsinki

Kodin ilmapiiri on tärkeä kasvatustyössä

24.1.07

► Kotityöt ovat kirjoittaneet monenlaisia kannanottoja. Eri-tyyseen haastava oli Riitta Notkosen kirjoitus (HS 21.1.) "Onko kotimme vain inhottava työleiri?"

Kirjoitus pani miettimään, mikä koti oikeasti on ja mitä se ihmiselle merkitsee.

"Koti on paikka, jossa vanhemmat säilyttävät huonekaluja", oli erään koululaisen vastaus. Kun opiskelijoilta kysyttiin, mitä koti tuo mieleen, eivät äiti ja isä päässeet monenkaan vastaajan listalle.

Riitta Notkonen osui asian ytimen kirjoittaessaan, että "koti on myös tunteittemme koti". Kodissa kasvamme ihmisiksi, lähimmäisiksi toinen toisillemme.

Sen tähden on suuri merkitys sillä, millainen on kodin henki. Jos kodin arjen pyörittäminen luo riitaa ja epäsuhteita, ei kodin ilmapiiriäkään voi olla iloinen ja rakastava.

Kodin merkitystä lasten kehitykselle ei kokonaan pysty korvaamaan hyväkään päiväkotikoti eikä koulu. Tämä on kiussallisen rankka toteamus. Se velvoittaa meitä vanhempia vastuuseen.

Jos kodissa pystytään jaka-

maan työtehtävät kaikkien perheenjäsenten kesken niin, ettei kukaan tunne itseään sorre- tuksi, koti tuskin tuntuu työleiriltä. Professori Elina Haavio-Mannila on tutkimukses- saan todennut, että ne liitot ovat onnellisempia, joissa mies osallistuu kotitöihin.

Asenteet kotitöihin ovat muuttuneet paljon erityisesti peruskoulun antaman kotita- lousopetuksen ansiosta. Ruoanvalmistus, pyykinpesu ja siivoaminen ovat jokaisen peruskoulun käyneen taitoja.

Taisi syntyä suuri vahinko siitä, että vuonna 1994 perus- koulun yhdeksänneltä luokalta poistettiin kaikille pakollinen perhe- ja kuluttajakasvatuksen tunti. Se oppiaine sisälsi mm. perheenjäsenten työnjakoon ja kodin talouden hoitoon liitty- viä asioita.

Nyt pikalainat suistavat nuoria raiteiltaan ja työnjaossa kamppaillaan siitä, tekevätkö naiset miehiä enemmän koti- töitä.

Koti on edelleen yhteiskun- nan sydän. Mitä paremmin koti- dit voivat, sitä paremmin elää koko yhteiskunta.

Leena Löytyniemi
Helsinki

Mies tehkään suurten linjojen kotityötä

HS 25.1.07

► Dosentti Hannu Piekkolan kirjoitus (HS 20.1.) kotitöiden määrän vaihtelusta eri elämän- vaiheessa oli monelta kohdalla asiallinen ja perustui paljolti tutkimukseen sekä hänen omaan kokemukseensa.

Haluan kuitenkin sanoa mielipiteeni muutamasta asia- sta.

Olen itse kolmen lapsen äiti, työssäkäyvä ja teen työn ohessa pro gradu -tutkimusta työs- säkäyvien naisten vapaa-ajasta. Tutkimusaineistonani ovat päiväkirjat, joita eri-ikäiset ja eri elämäntilanteissa olevat työssäkäyvät naiset ovat pitä- neet.

Aineistosta nousee selkeästi esille lähes kaikkien tut- kittavien kohdalla oman ajan riittämättömyys, ainainen kiireen kokeminen ja paineet uu- vuttavista, pakollisista kotitöis- tä.

Jos perheellisellä naisella on vaativa työ, jos hän on yksin- huoltaja tai puolisoilla on meno- nassa uraputki, ovat nämä pai-

neet aina vain kovemmat eikä käytännössä omaa aikaa ole.

Nuoret sinkkunaiset tekevät aineistoni mukaan kotitöitä kaikkein vähiten.

Hannu Piekkola toteaa, että naisilla on aikaa, joka lähenee vapaa-aikaa kuten esimerkiksi silitys tai pyykin jälkikasittely radiota kuunnellessa. Tätä en tutkimukseni enkä omankaan kokemukseni perusteella alle- kirjoita. Se ei selkeästi ole va- paa-aikaa, vaan työtä, joka on vain tehtävä.

Työmatka sen sijaan voi olla joidenkin mielestä vapaa-aikaa, silloin voi istua rauhassa omien ajatustensa kanssa!

Piekkola toteaa edelleen, että miehet panostavat kotitöissä nopeuteen ja tehokkuuteen. Naisetko sitten eivät?

Onko Piekkola kokeillut työ- päivän jälkeistä iltaa kolmen lapsen kanssa? Siinä pitää olla nopea ja tehokas tai kellään ei ole kohta puhtaita vaatteita ei- kä ruokaa edessä.

Käytössäni olevan päiväkir-

jamateriaalin ja oman koke- mukseni mukaan voin väittää, että todellisuudessa miehet ovat usein huolimattomia ja tekevät monet kotityöt "sinne- päin".

Melkein tekisi mieleni sanoa, että mies kannattaa vastuutta tekemään suurten linjojen koti- töitä, kuten imuroimaan tai pesemään lattiat ja ikkunat sekä käymään ostoksilla.

Ruokaostoksilla käynti oli eräs teema, joka nousi aineis- tostani esille erityisen rasitta- vana tekijänä naisten kokema- na. Paras tilanne on silloin kun kotityöt tehdään yhdessä niin, että hän, jolta mikäkin työ luonnistuu parhaiten, ottaa vastuun ja tekee sen.

Ihmettelen sitäkin väitettä, että pienten lasten isillä koko- naistyöaika on sama kuin äi- deillä. Tai jopa tuplataakka. En- pä usko.

Miehet voivat kyllä tehdä pi- tempää työpäivää kuin naiset, mutta onko se todellista työn tekemistä (toki työtä aina ny-

kyisillä työpaikoilla on)? Työ- paikalla oleminen voi olla hel- pompaa kuin kotona.

Tämä tuli esiin omassa ai- neistossani naisten kohdalla niin, että jotkut naiset lähtivät hoitovapaalta töihin omien sa- nojensa mukaan "päästäkseen helpommalla".

On totta, että naiset usein päättävät, miten kotityöt teh- dään. Toisen on vastuu kan- nettava, muuten ei mistään tule mitään. Itse lakkasin päättä- mäst, kun mieheni aikoinaan otti vastuun ja perehtyi kaik- keen, mitä kotona tapahtuu.

Nyt minunkin opiskeluani ja uraani tukee ahkera kotitöiden tekijä.

Siitä olen Piekkolan kanssa samaa mieltä, että toisen autta- minen ja yhdessä tekeminen luovat tyytyväisyyttä ja yh- teenkuuluvuutta ja saavat maailman näyttämään vähän paremmalta paikalta.

Leena Lestelä
Espoo

HS. 27.1.

Puolittaako musiikin kuuntelu työajalla työtuntien määrän?

► Dosentti Hannu Piekkola esittää erikoisen tulkinnan ansio- ja kotityön jakautumisesta sukupuolittain (HS 20. 1).

Miehillä on kirjoituksen mukaan kaikissa elämänvaiheissa 5-7 tuntia enemmän vapaa-aikaa viikossa kuin naisilla, mutta Piekkola selittää eron todellisuudessa olevan vain 2-3 tuntia miesten hyväksi.

Perusteeksi vähennykseen hän selittää naisten kotitöiden olevan lähellä vapaa-ajan toimintoja, naiset saattavat esimerkiksi katsella televisiota tai kuunnella radiota kotityötä tehdessään.

Miehet ovat kuulemma tehokkaampia, selviävät kotitöistä nopeammin, eivät kaiketi kuuntele silloin radiotakaan eivätkä heidän työnsä jostain syystä taida olla "lähellä harrastustoimintaa".

Lasketaanko korjailut, kunnostukset, maalailut yms. kokonaan työksi, vaikka mies ryhtyisi niihin ihan harrastuksen vuoksi? Miten "oikea" määrällinen jakauma työhön ja harrastukseen on todennettu

tutkimuksissa?

"Naiset lisäävät kotitöitä vähentäessään ansiotyötunteja. Tämä lienee myös vapaaehtoisista." Piekkolan tulkinta on hauska, varmaan vapaaehtoista joidenkin kohdalla, mutta olen hämmästynyt siitä, ettei selvitetä paremmin, mitkä seikat todella ovat johtaneet tilanteeseen.

Esimerkiksi mikä paino on perinteisillä perherooleilla, mikä sukupuolittuneilla työmarkkinoilla, palkkauksella, vanhemmuudesta johtuvien työnantajakustannusten sukupuolivivoutuneella jakautumisella, mikä vapaaehtoisuudella?

Materiaalin uustulkintaa voidaan jatkaa Piekkolaa pidemmälle. Jokseenkin kaikilla työpaikoilla kuunnellaan radiota tai musiikkisoittimia, joissain on televisiokin, johdonmukaisesti voitaneen työtuntien määrää puolittaa. Onko tämä otettu huomioon?

Entä harrastustoiminta, kirjallisuus-, elokuva- jne. -kriitikot todennäköisesti lukisivat ja katsoisivat teoksia ilman toi-

meksiantoa tai palkkaa, selvä harrastus siis, työtä vain puolet ajasta.

Toimittajat kirjoittaisivat sanomisen tarpeesta, taiteilijat taiteilisivat, vain puolet merkitään työksi. Tehottomuutta kaikkialla, ei vain naisten töissä.

Monet juoksevat musiikkia kuunnellen, puolet kuntoilua, puolet musiikin harrastusta vapaa-ajan viettotapojen luokitteluun. Ja niin edelleen, tämä tie on loputon.

Joustavilla tulkinnoilla yhteiskuntatutkija pääsee todentamaan hypoteesit halutun epämääräisesti. On kokonaan toinen juttu, mitä tekemistä sillä on yhteiskunnallisen todellisuuden kanssa.

Parempi tapa on tarkentaa tutkimuksissa käytettyjä mittareita siten, että ne mittaavat sitä mitä on tarkoitettu. Aineiston vääntely jälkeinpäin tai yksipuoliset tulkinnot ohi näytön eivät ole tiedettä, vaan arvailua.

Annikki Pirinen

valt. maist.

Helsinki